

Univerzita Karlova

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Marie Chramostová

**VYSOKOŠKOLŠTÍ STUDENTI A JEJICH REÁLNÁ A
POTENCIÁLNÍ PROSTOROVÁ A SOCIÁLNÍ MOBILITA (NA
PŘÍKLADU STUDENTŮ GEOGRAFIE PŘÍRODOVĚDECKÉ
FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY)**

MASTER STUDENTS AND THEIR FACTUAL AND POTENTIAL
SPATIAL AND SOCIAL MOBILITY

CASE STUDY GEOGRAPHY STUDENTS AT FACULTY OF
SCIENCE, UK

Diplomová práce

Praha 2010

Vedoucí diplomové práce Doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně, pouze s použitím literatury a ostatních pramenů uvedených v seznamu literatury a použitých zdrojů.

V Praze, dne

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému školiteli doc. RNDr. Dušanu Drbohlavovi, CSc. za odborné vedení práce, vstřícný přístup a přínosné diskuse.

Díky patří i studentům Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy oboru geografie, kteří ochotně zodpověděli mé dotazníky.

Abstrakt

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je analýza současné situace a procesu rozhodování studentů geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze v oblasti výběru bydlení a práce. Práce se tematicky člení do dvou celků, první sleduje podmínky stávajícího bydlení studentů a sídelní preference míst budoucích, následně pátrá po faktorech podmiňujících výběr místa pro trvalé bydlení. Druhá část zkoumá současné pracovní zapojení a analyzuje rozhodující kritéria při výběru budoucího zaměstnání. Obě části spojuje cílová skupina studentů geografie, jejichž proces rozhodování je zde přiblížen.

Výzkum vychází z dotazníkového šetření, které bylo provedeno mezi studenty geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy všech stupňů studia. Výsledky byly kvantitativně zpracovány a porovnány se současnými trendy a výsledky jiných šetření. Byl zde potvrzen tzv. neighbourhood efekt, což znamená, že jedinec nejvíce upřednostňuje místo nebo sídelní kategorii svého dosavadního dlouhodobějšího bydliště. Jako nejdůležitější faktory ovlivňující výběr „ideálního“ místa bydliště hodnotili studenti pracovní uplatnění, dostupné bydlení a zdravé životní prostředí. Při výběru zaměstnání se mezi nejdůležitějšími faktory umístil dobrý pracovní kolektiv, příjemné pracovní prostředí a příbuznost studovanému oboru.

Klíčová slova: prostorová mobilita, sociální mobilita, sídelní preference, migrace, behaviorální geografie, životní cyklus, životní dráha, pracovní hodnoty

Abstract

The main target of this thesis is the analysis of the contemporary situation and decision making of geography students of the Faculty of Science, Charles University in Prague regarding the topic of living and work. The thesis is divided into two parts, the first one is following the conditions of current students living and settlement preferences of the future places, and then is consequently looking for factors, which are important for the choice of the place for permanent living. The second part investigates the current work integration and analysis the determining factors during the choice of the future employment. Both parts are connected by the target groups of geography students, whose decision making is here described closer.

The research comes out from a questionnaire survey among geography students of the Faculty of Science, Charles University in all years of studies. The results were quantitative evaluated and compared with contemporary trends and results of other surveys. There was confirmed the “neighbourhood” effect, which means, that a person preferences the place or settlement category of own present permanent place of residence. As the most important factors, which influence the choice of “ideal” place of residence evaluated the students job application, accessible living and healthy environment. Regarding the choice of job were between the most important factors: good team, nice work environment and some relationship to the studied branch.

Key words: spatial mobility, social mobility, settlement preferences, migration, behavioural geography, life cycle, life course, work values

Seznam zkratk

ČSÚ – Český statistický úřad

BG – behaviorální geografie

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ISA – informační systém o uplatnění absolventů

KPMG – Klynvelt-Peat-Marwick-Goerdeler- síť poradenských společností v oblasti auditu a daní

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

PřF UK – Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

SoÚ ČSAV- Sociologický ústav Československé Akademie věd

SPSS - Statistical Package for the Social Sciences

VŠ – vysoká škola

Obsah

<u>1. ÚVOD</u>	<u>9</u>
1.1 CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY A VSTUPNÍ HYPOTÉZY.....	10
<u>2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA A DISKUZE LITERATURY.....</u>	<u>13</u>
2.1 BEHAVIORÁLNÍ GEOGRAFIE.....	13
2.1.1 VZNIK BEHAVIORÁLNÍ GEOGRAFIE	13
2.1.2 HLAVNÍ ZNAKY BG	15
2.1.3 VYBRANÉ STUDIE A DÍLA V OBLASTI BEHAVIORÁLNÍ GEOGRAFIE	16
2.1.3.1 „ZÁKLADY“ BEHAVIORÁLNĚ-GEOGRAFICKÉ LITERATURY	16
2.1.3.2 PROSTOROVÉ PREFERENCE A ATRAKTIVITA ÚZEMÍ	17
2.1.3.3 MENTÁLNÍ MAPY	21
2.2 KONCEPT ŽIVOTNÍHO CYKLU A KONCEPT ŽIVOTNÍ DRÁHY	23
2.2.1 VZNIK A HLAVNÍ ZNAKY KONCEPTU ŽIVOTNÍHO CYKLU A ŽIVOTNÍ DRÁHY	23
2.2.2 VYBRANÉ STUDIE A DÍLA V OBLASTI KONCEPTU ŽIVOTNÍHO CYKLU A ŽIVOTNÍ DRÁHY	25
2.2.2.1 „RESIDENČNÍ ZKUŠENOST“ A VOLBA „IDEÁLNÍHO“ PROSTŘEDÍ	25
2.2.2.2 ODCHOD DĚTÍ OD RODIČŮ	27
2.2.2.3 PRACOVNÍ DRÁHY A KRITÉRIA PŘI VÝBĚRU ZAMĚŠTNÁNÍ.....	28
<u>3. PROSTOROVÁ A SOCIÁLNÍ MOBILITA STUDENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL.....</u>	<u>30</u>
3.1 PROSTOROVÁ MOBILITA	30
3.1.1 ZÁKLADNÍ TENDENCE VNITŘNÍ MIGRACE V ČESKU	30
3.1.2 MIGRACE VYSOKOŠKOLSKY VZDĚLANÝCH OBYVATEL A MLADÝCH OBYVATEL V PRODUKTIVNÍM VĚKU	32
3.1.3 PROSTOROVÉ PREFERENCE A POCIT SPOKOJENOSTI OBYVATEL V MĚSTSKÉM A VENKOVSKÉM PROSTŘEDÍ.....	33
3.2 SOCIÁLNÍ MOBILITA	35
3.2.1 POSTAVENÍ VYSOKOŠKOLSKY VZDĚLANÝCH OSOB A UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ VYSOKÝCH ŠKOL NA TRHU PRÁCE	35
3.2.2 HODNOCENÍ FAKTORŮ PRO VÝBĚR BUDOUCÍHO ZAMĚŠTNÁNÍ U VYSOKOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ.....	36
3.2.3 PLATOVÁ (NE)ROVNOST V ČESKÉ REPUBLICE	37

4. METODIKA ŘEŠENÍ	38
4.1 DATA.....	38
4. 2 STRUKTURA DOTAZNÍKU	40
4. 3 POUŽITÉ METODY.....	41
4. 3. 1 PRŮBĚH DOTAZOVÁNÍ	41
4. 3. 2 METODY VYHODNOCENÍ	41
<u>5. VLASTNÍ VÝZKUM: VYSOKOŠKOLŠTÍ STUDENTI A JEJICH REÁLNÁ A POTENCIÁLNÍ PROSTOROVÁ A SOCIÁLNÍ MOBILITA (NA PŘÍKLADU STUDENTŮ GEOGRAFIE PŘÍRODOVĚDECKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY)</u>	43
5. 1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	43
5. 1. 1 POHLAVÍ, VĚK, PARTNERSKÝ STAV A DĚTI	43
5. 1. 2 STUDIUM	45
5. 2 CHARAKTERISTIKY RESPONDENTŮ V OBLASTI BYDLENÍ A VLIV PŘEDCHOZÍHO MÍSTA BYDLIŠTĚ NA SÍDELNÍ PREFERENCE	46
5. 2. 1 CHARAKTERISTIKY RESPONDENTŮ V OBLASTI BYDLENÍ	46
5. 2. 2 VLIV PŘEDCHOZÍHO MÍSTA BYDLIŠTĚ NA SÍDELNÍ PREFERENCE	50
5. 2. 3 VIZE BLÍZKÉ BUDOUCNOSTI.....	53
5. 2. 4 HODNOCENÍ FAKTORŮ REGIONÁLNÍCH A SÍDELNÍCH PREFERENCÍ	55
5. 2. 4. 1 HODNOCENÍ FAKTORŮ REGIONÁLNÍCH A SÍDELNÍCH PREFERENCÍ PODLE ROZDÍLNÝCH ČASOVÝCH ROVIN.....	56
5. 2. 4. 2 HODNOCENÍ FAKTORŮ REGIONÁLNÍCH A SÍDELNÍCH PREFERENCÍ PODLE POHLAVÍ	57
5. 2. 4. 3 HODNOCENÍ FAKTORŮ REGIONÁLNÍCH A SÍDELNÍCH PREFERENCÍ PODLE VĚKOVÝCH SKUPIN	58
5. 2. 4. 4 HODNOCENÍ FAKTORŮ REGIONÁLNÍCH A SÍDELNÍCH PREFERENCÍ PODLE PŮVODNÍHO BYDLIŠTĚ RESPONDENTA.....	59
5. 2. 5 FAKTOROVÁ ANALÝZA FAKTORŮ REGIONÁLNÍCH A SÍDELNÍCH PREFERENCÍ.....	61
5. 2. 6 DŮVODY PRO ROZHODNUTÍ ODCHODU Z PŮVODNÍHO MÍSTA BYDLIŠTĚ	64
5. 3 ODCHOD OD RODIČŮ	66
5. 4 PRACOVNÍ ZKUŠENOST A KRITÉRIA PŘI VÝBĚRU ZAMĚSTNÁNÍ.....	71
5. 4. 1 PRACOVNÍ ZKUŠENOST	71
5. 4. 2 HODNOCENÍ KRITÉRIÍ PŘI VÝBĚRU ZAMĚSTNÁNÍ.....	74
5. 4. 2. 1 HODNOCENÍ KRITÉRIÍ PŘI VÝBĚRU ZAMĚSTNÁNÍ PODLE POHLAVÍ.....	75
5. 4. 2. 2 HODNOCENÍ KRITÉRIÍ PŘI VÝBĚRU ZAMĚSTNÁNÍ PODLE STUPNĚ STUDIA	75

5. 4. 2. 3 HODNOCENÍ KRITÉRIÍ PŘI VÝBĚRU ZAMĚSTNANÍ PODLE PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI	76
5. 4. 3 FAKTOROVÁ ANALÝZA KRITÉRIÍ PŘI VÝBĚRU ZAMĚSTNÁNÍ	76
5. 4. 4 FINANČNÍ OHODNOCENÍ	79
<u>6. ZÁVĚR.....</u>	80
<u>7. SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</u>	85
7.1 SEZNAM LITERATURY	85
7. 2 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	90
<u>8. SEZNAM TABULEK A GRAFŮ</u>	92
8.1 SEZNAM TABULEK	92
8. 2 SEZNAM GRAFŮ	92
<u>9. SEZNAM PŘÍLOH</u>	94
<u>10. PŘÍLOHY.....</u>	95

1. Úvod

Rozhodování je kognitivní proces, jenž vede k výběru mezi jednotlivými alternativami. Vědomě i nevědomě provádíme během života nespočetně rozhodnutí, jež určitou měrou ovlivňují náš budoucí život. Rozhodujeme se při výběru partnera, koupi auta, způsobu trávení volného času a díky demokracii vybíráme ve volbách vládnoucí politiky, jež ovlivňují chod našeho státu. Tato práce se snaží o navázání na práce z oblasti behaviorální geografie, která nemá v Česku příliš vybudovanou tradici. Přibližuje proces rozhodování vysokoškolských studentů o důležitých aspektech své budoucnosti – bydlení a práci, a tím přispívá ke zmapování určitých rysů prostorové a sociální mobility. Prostorová mobilita je typem mobility horizontální a rozumíme jí pohyb v prostoru, který může být přechodný nebo trvalý. Pokud se jedná o pohyb vedoucí k trvalé změně, hovoříme obvykle o migraci. Sociální mobilita je pohybem vertikálním a znamená pohyb na sociálním žebříčku (mezi třídami, vrstvami, apod.) (Tuček a kol. 2003). Přestože se práce snaží nalézt určité vzorce či pravidla v chování a rozhodování těchto mladých lidí, je důležité mít na paměti, že každý člověk je „originál“. Nejen jeho myšlení je samo o sobě jedinečné, ale také každý pochází z jiných socioekonomických podmínek, má různé finanční možnosti, ale i jiné hodnoty a postoje. Většina těchto lidí se nachází ve zlomovém období a jejich volby se s velkou pravděpodobností promítnou do celého následujícího života. Již volba studovaného oboru a jeho stupeň následně předurčuje postavení na trhu práce. Výběr samotného povolání pak může určovat pozici ve společnosti, finanční zabezpečení, společenskou prestiž, ale například také množství volného času pro soukromý život. V důležité roli vystupují geografické faktory - velikost a poloha obce, neboť podmínky pro požadované pracovní uplatnění a dostupnost kvalitního bydlení na malé obci a oproti tomu ve velkoměstě jsou a budou značně odlišné. Další, a v dnešní době již možná opomíjenou veličinou, jež ovlivňuje trh práce, migrační chování ale také společenské hodnoty, je dopad minulého režimu. Neboť: *„Uspokojení výzvy po vyšší flexibilitě práce je bolestivé ve vyspělých demokratických zemích charakteristických relativně vysokou migrací domácností za pracovními příležitostmi udržovanou v průběhu desetiletí tržním hospodářstvím a nutně muselo být, resp. do budoucna bude o to bolestivější v zemích, kde byly po dlouhá desetiletí profesní kariéry více méně stabilní a „nalinkované“ a lidé byli, na rozdíl od stěhování za prací, nepřímo motivováni k tomu, aby se uzavírali ve svých zpravidla celý život upravovaných, přestavovaných a opečovávaných „pelíšcích“* (Lux a kol. 2006, s. 5).

Autorka si je vědoma, že zkoumá pouze momentální preference, které se mohou vlivem různých událostí změnit, a tím nemusí zachycovat skutečné budoucí migrační pohyby, ale pouze pohyby potenciální, ale i takovýto typ studií má „zřejmý prognostický význam“ (Illner 1986 cit. in Drbohlav 1990b, s. 61). Práce se tedy bude snažit zdokumentovat co nejvíce přínosných informací z tohoto důležitého období života mladých lidí.

1. 1 Cíle práce, výzkumné otázky a vstupní hypotézy

Práce se tematicky dělí na dvě části. První se zajímá o současný stav a faktory podmiňující výběr místa bydlení a druhá zkoumá pracovní zapojení a kritéria při výběru budoucího povolání (u pracujících studentů zjišťuje současné hodnocení pracovních aspektů). Studenti po ukončení vysoké školy stojí před zásadními otázkami, týkajícími se dalšího směřování své budoucnosti. Skupina studentů, jež přišla do Prahy za studiem, volí mezi několika možnostmi. Mohou se vrátit domů, kde mají (nebo před nastoupením na VŠ měli) pravděpodobně vybudované určité zázemí a sociální sítě, nebo začít na „novém místě“, nebo například nabývat zkušenosti v zahraničí. Všechny možnosti mají zajisté svá „pro“ a „proti“ a záleží tedy na samotném jedinci, kterou možnost zvolí. Důležitou volbou je výběr „ideálního“ prostředí pro budoucí život. Každé z těchto prostředí se vyznačuje jinými vlastnostmi. Město častěji nabízí více možností k dalšímu studiu, více pracovních příležitostí, větší koncentraci obchodů a možností zábavy. Příležitost sehnat zaměstnání zde bývá vyšší a mzdy se také pohybují ve vyšších relacích. Venkovské oblasti¹ bývají většinou spjaty se specifickým životním stylem a trávením volného času, větším důrazem na zvyky a tradice a většinou klidným a rozmanitým přírodním prostředím. Bývá zde však často nedostatek pracovních příležitostí, horší dopravní spojení, občanská vybavenost a nižší anonymita obyvatel. Od 90. let se v naší zemi rozvíjí také nové oblasti v zázemích měst, které spojujeme s rostoucí tendencí suburbanizace. Typickými migranty do suburbánních zón jsou lidé středního věku (30–50 let) s vysokoškolským vzděláním (Čermák 2005). I tato specifická oblast se však pojí s určitými problémy, dochází zde např. k problematickému soužití „starousedlíků“ a nově přistěhovalých obyvatel či izolovanosti určitých skupin (zelené vdovy, teenageři) (Temelová, Ouředníček 2009).

¹ s vědomím existence rozdílných přístupů k vymezení venkova

Jedním z cílů této práce je sledování prostorových a sídelních preferencí studentů geografie, následně jsou sledovány faktory, které tyto preference podmiňují. Musil uvádí, že mezi důležité faktory, jež ovlivňují preference bydlení, patří věk, rodinný stav, místo bydliště a dosavadní způsob bydlení (Musil 1971). V této diplomové práci je srovnání preferencí současného bydlení prováděno na základě věkových skupin a partnerského stavu. Faktory ovlivňující preference míst pro trvalé bydlení jsou pak porovnávány mezi skupinami rozdílného věku, pohlaví a sídelní kategorie, ze které jedinec pochází. Kromě zmiňovaných preferencí se předkládaná práce snaží podhalit, jak tito mladí lidé plánují svoji budoucnost. Víze budoucnosti i hodnocení preferencí je zkoumáno ve dvou časových rovinách. Jedna část sleduje „blízkou“ budoucnost po ukončení vysoké školy, druhá se zajímá o dlouhodobé stanovisko, například plánování života se svou budoucí či již současnou rodinou. Mezi dalšími zkoumanými otázkami proces odchodu od rodičů, především věk, ve kterém se uskutečnil. Jeho určování není jednoduché, neboť u studentů vysokých škol se často jedná o postupný odchod. Odpověď je tedy ponechána na subjektivním určení respondentů. Pomocí otevřených otázek jsou mapovány také důvody odchodu z původního místa bydliště.

Druhou oblastí, jež je s prostorovými a sídelními preferencemi spjata pevnou vazbou, je oblast hledání práce a budování kariéry. V době, kdy vzniká tato práce, je stále nejisté, jak rychle se česká ekonomika vypořádá s dopady hospodářské recese, avšak již nyní je možno pozorovat mezi studenty i absolventy vysokých škol atmosféru vzrůstajících obav z hledání nového zaměstnání. Dle výzkumu společnosti KPMG celkem 93 % studentů pozoruje, že se situace na trhu práce zhoršila, 73 % z nich pak potvrzuje obavy z nalezení odpovídajícího zaměstnání (MPSV 2009). Přestože se míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol oproti celkové míře nezaměstnanosti vyznačuje trvalým poklesem (v roce 2008 na 2,5 %), vlivem současné situace pozorujeme poprvé po letech meziroční růst a to na 3,1 % (2009) (ISA 2010). Práce se snaží zjistit, zda studenti pracují již během studia a zda se jim již během studia daří nalézt zaměstnání blízké jejich studovanému oboru. Následně se zaměřuje na zkoumání aspektů či kritérií, jež rozhodují o výběru budoucího povolání. Hodnocení těchto faktorů je porovnáváno mezi skupinami podle pohlaví, stupně studia a podle skutečnosti, zda student v současné době pracuje. Poslední zjišťovanou hodnotou je otázka na předpokládané výše nástupní mzdy v prvním zaměstnání na plný úvazek.

Na základě výše zmiňovaných výzkumných otázek a cílů práce a výsledků předešlých výzkumů, které jsou popsány níže, byly stanoveny následující hypotézy:

A) Výzkumná část: Prostorová mobilita

- Mezi faktory, které významně diferencují preference bydlení během studia, patří věk a partnerský stav.
- Při volbě „ideálního“ místa pro budoucí život se projeví tzv. neighbourhood efekt, neboli nejvíce budou studenti preferovat ten typ prostředí, ze kterého sami pocházejí nebo kde dlouhodoběji žili.
- Při volbě „ideálního“ místa pro budoucí život bude po očištění od „neighbourhood“ efektu patrný tzv. „princip kompromisu“, kdy respondenti volí místo v dosahu socioekonomických a kulturních výhod města, a zároveň preferují těsnější kontakt s přírodou.
- Při hodnocení faktorů výběru budoucího místa bydliště se prokáže „ekologizace“ myšlení respondentů, ve smyslu přikládání vysokého stupně důležitosti faktoru životního prostředí.
- Mladší studenti budou více preferovat volbu: *„vrátit se domů neboli do místa, kde mají rodinu, kde vyrůstali či jej z jiného důvodu považují za svůj domov“* z důvodu silnější spjatosti s tímto místem (oproti studentům „starším“).
- Hodnocení faktorů pro výběr budoucího místa bydliště bude rozdílné u mužů a žen. U žen se očekává silnější vazba na sociální síť.
- Studenti, kteří neplánují zůstat v místě původního bydliště, tak činí především z důvodů obav, že tam nebudou moci nalézt kvalifikovanou a požadovaně finančně ohodnocenou práci.
- Proces odchodu od rodičů se bude lišit podle polohy sídla původního bydliště studentů.

B) Výzkumná část: Sociální mobilita

- Při hodnocení kritérií pro výběr zaměstnání budou pro studenty hrát významnou roli vztahy na pracovišti.
- Vize nástupní mzdy bude rozdílná u mužů a žen, u žen se projeví předpokládání platové nerovnosti.

2. Teoretická východiska a diskuze literatury

Teoretické zarámování je tvořeno dvěma hlavními celky. Tyto oblasti však nejsou striktně odděleny, ba naopak, jedná se o linie, které se na mnoha místech kříží a prolínají. První celek, jenž tvoří pomyslné „základy“ a je mu proto věnována větší pozornost, je **behaviorální geografie**. Ta vyzdvihuje psychologické pozadí jedinců a snaží se tyto procesy přiblížit a spojit s prostorovým chováním. Jedná se přístup či „filozofii“ v geografii, která odmítá pohled na člověka pouze jako na „statistickou jednotku“ a pátrá po příčinách a důsledcích v psychologických procesech. V této práci je důraz kladen na proces rozhodování a výběru a s ním se pojící preference a hodnoty, a to jak při výběru místa budoucího bydliště, tak na poli budování pracovní kariéry. Druhým celkem je skupina teorií **životního cyklu a životní dráhy**, které „pohlíží na lidský život jako na soubor paralelních i po sobě následujících životních situací, které vytvářejí složité vazby v životě, ale z něhož je třeba vybrat ty sociální vztahy a události, které významným způsobem definují průběh lidského života“ (Hamplová, Šalamounová, Šamanová (eds.) 2006, s. 5). Tyto koncepty vnáší do práce vazbu na věk a nabyté zkušenosti. Přestože je studium životního cyklu a životní dráhy dominantní především v sociologických a demografických oborech, nalézáme jeho využití i v geografických pracích.

2.1 Behaviorální geografie

2. 1. 1 Vznik behaviorální geografie

Behaviorální geografie (dále jen BG) je relativně samostatná geografická disciplína, jež je zařazována jako jeden ze směrů či proudů sociálně-ekonomické geografie. Jak název napovídá, pokouší se o vnesení psychologických aspektů² do geografie. Vznik této relativně samostatné vědní disciplíny bývá vysvětlován jako reakce na kvantitativní revoluci probíhající v 50. letech 20. století, jež geografii uchopila jako prostorovou vědu vyzdvihující neoklasické ekonomické teorie (především teorie lokalizační). V době kvantitativní revoluce, jež byla inspirována pozitivistickými přístupy, byl kladen důraz na široké použití matematických a statistických metod a modelů, kvantitativních analýz, rozsáhlého datového souboru o území a později i aplikaci výpočetní techniky. Na samotného člověka bylo pak z hlediska výše zmíněných ekonomických teorií nahlíženo jako na subjekt zvaný

² z anglického behaviour – chování

„homo economicus“ - ekonomicky racionální aktér vybaven dokonalými informacemi snažící se dosáhnout maximálního zisku. *„Skutečnost, že lidé často nerespektují „logiku objektivitu“ (chovají se iracionálně), jsou složitými nemechanicky jednacími individui, vlastně opodstatňuje BG přístup“* (Drbohlav 1995, s. 6) Základní otázkou BG („napadající“ lokalizační teorie) se tedy stalo: „Jak vysvětlit prokázanou iracionalitu v chování jedince?“ Odpovědí je podle příznivců BG rozhodovací proces lidských jedinců, podle něž se lidé nechovají vždy racionálně, a to především díky tomu, že nejsou dokonale informováni, nečiní vždy logické volby, mají vlastní subjektivní pocity a názory. To bylo dokázáno Wolpertovou studií švédských farmářů (Wolpert 1964) a Predovou analýzou lokalizace průmyslu (Pred 1972) (Johnston a kol. 2009). BG se během své vlastní historie sama vyvíjí, *„zjednodušující mechanistické koncepty charakterizující vztah člověk - prostředí byly brzy nahrazeny novými, které uznávají komplexitu lidského chování (zejména ve vztahu k existenci a důležitosti „vnitřního světa“ jedince), upřednostňuje podchycení lidského jedince „v celé jeho šíři“* (Drbohlav 1995, s. 7) a bere tak v potaz i jeho psychologický rozměr. Bývá proto někdy označována jako jakýsi most mezi kvantitativní prostorovou vědou a čistě humanistickou geografii, která je založena především na fenomenologických a filosofických principech (Pavlínek 1993).

BG se dále ve svém vývoji propojuje s psychologii a prohlubuje svůj interdisciplinární charakter. Mezi její nejčastější kritiky patří: chybějící komplexní a systematicky organizované teorie, nedostatečná integrace metodických postupů a nedostatečná institucionalizace (Drbohlav 1995).

V Česku bylo věnováno BG v porovnání s jinými (především angloamerickými) státy jen malé množství prací. Jednou z prvních byla práce Hynka a Hynkové, kteří zkoumali prostorové percepce životního prostředí města Boskovic (Hynek, Hynková 1979). Autoři pracují s různými skupinami respondentů (žáci ZŠ, žáci gymnázia, dospělí lidé různých profesí) a snaží se zhodnotit percepce různých objektů v krajině (kulturní zařízení, sportoviště, parky, skládky odpadů atd.). Inovativní v kontextu své doby byla i práce Hrdličky, jež studovala prostorové preference a atraktivitu sídelních preferencí u vysokoškolských studentů (Hrdlička 1983). Obdobně postupovala Mrklasová, když zkoumala migrační a sídelní preference středoškolských studentů (Mrklasová 1988). Migrační motivace a preference obyvatelstva zkoumal mimo jiného také Drbohlav (Drbohlav 1990, 1991, 1992). V poslední době se behaviorální geografii věnuje například Ira, který se zabývá relativně samostatnou oblastí, a to pojetí konceptu i samotné aplikace geografie času (Ira 2001). Percepce geografického prostoru nebo například

vědomím regionální identity sleduje Siwek. Aplikací různých konceptů behaviorální geografie se zabývá také Spilková, principy aplikuje například na spotřební chování obyvatel (Spilková 2003), lokalizaci investic dle percepce investorů (Spilková 2005), a další.

2. 1. 2 Hlavní znaky BG

Slovník Human geography definuje behaviorální geografii jako dílčí disciplínu, jež zdůrazňuje psychologické základy individuálního prostorového chování, zejména kognitivní procesy a procesy rozhodování. Směr se snaží o identifikaci kognitivních procesů, díky nimž jsou jedinci schopni poznávat prostředí, reagovat na něj a zároveň jej ovlivňovat (Johnston a kol. 2009). Pro BG je typické měřítko mikroúrovně, orientuje se tedy na jedince a malé skupiny. Zkoumá především prostředí a způsob, jak se v něm jedinec rozhoduje. Upozorňuje na subjektivní vnímání prostoru jedincem, který si vytváří vlastní mentální obrazy, mapy. To je spojeno i s velikostí zkoumaného prostředí, které se liší od ostatních geografických disciplín nebývá zkoumáno na úrovni regionů, států či dokonce světa, ale spíše ve městech či dokonce jejich částech (není však vždy pravidlem – např. práce P. Goulda). Mění se také způsob výzkumu, není používáno výhradně kvantitativních metod, ale začínají se objevovat speciální průzkumy do té doby na poli geografie nepoužívané (dotazníkové šetření za přímého styku tazatele s respondentem, analýzy uměleckých děl, aj.) (Drbohlav 1995). V neposlední řadě je pro BG význačný její interdisciplinární charakter. BG čerpá, a zároveň její výstupy mohou být uplatňovány v disciplínách jako je sociologie, antropologie, filosofie, územní plánování, cestovní ruch a jiné.

Mezi hlavními výzkumnými zájmy BG přístupu nalézáme témata (Golledge, Stimson 1987): proces rozhodování, lidského poznání a prostorového chování, proces učení a hledání. Dále pak procesy kognitivního mapování (jak se jedinec učí a získává prostorové znalosti), „hazard cognition“ (role percepce lidského jedince v přizpůsobení se přírodnímu nebezpečí), time geography (pohyb jedince v prostoru a čase) a další.

2. 1. 3 Vybrané studie a díla v oblasti behaviorální geografie

V této kapitole bylo projevono maximální úsilí o výběr tematicky nejbližších děl této předkládané práci. Behaviorální geografie zahrnuje samozřejmě mnoho dalších oblastí, nejsou však svými tématy blízké obsahu této práce, a proto nebudou dále rozváděny a popisovány.

2. 1. 3. 1 „Základy“ behaviorálně-geografické literatury

Jedním z prvních behaviorálně-geografických děl bylo již zmiňované *The Decision Process in Spatial Context* od Juliana Wolperta (Wolpert 1964), zabývající se psychologickým pozadím chování farmářů v jižním Švédsku. Dokazuje, že lidský jedinec není jen ekonomicky racionální aktér, tudíž sleduje i jiná kritéria než zisk a výnos, ale také tradici, pocit spokojenosti apod. Práce z této oblasti, jejímž tématem jsou nejčastěji výzkumy lokalizace aktivit, ale také rozhodnutí k migraci, řadíme do oblasti behaviorální geografie soustřeďující se na proces rozhodování. Rozhodování je proces, jenž následuje po analýze problému, a jsou při něm vyhodnocovány různé alternativy, následně zpravidla vede ke konečnému rozhodnutí. Velký zájem o tuto oblast na poli geografie vyvstal poté, co byla představena v průběhu šedesátých let minulého století jako významná oblast behaviorální geografie. *„Základním kamenem tohoto výzkumu se stalo zjištění, že ve skutečnosti rozhodnutí o lokalizaci nemusí vždy vést k maximalizaci zisku nebo minimalizaci použitých prostředků a vševědoucí a dokonale schopný aktér neoklasické ekonomie je tedy velmi vzdálen skutečnému člověku“* (Johnston 2009 a kol., s. 44).

Důležitým konceptem je behaviorální matice Allena Preda, kde jejím prostřednictvím definoval soubor složek ovlivňujících informovanost a schopnost užívat informací jako hlavní činitel při rozhodování o lokalizaci (Pred 1972). Jedinci, kteří se rozhodují, mají tedy určitou pozici v matici, kde na ose y je kvalita a kvantita informace a na ose x je schopnost tyto informace využít. Čím lepší jsou dostupné informace a schopnost s nimi nakládat, tím větší je pravděpodobnost „dobrého umístění“ v prostoru. Pred byl ovlivněn Herbertem Simonem a jeho pojetím „uspokojujícího chování“, jako alternativou k pojetí „ekonomického člověka“.

Koncept rozhodování není izolovanou oblastí, ale jeho poznatků využívají další oblasti jako například: vnímání environmentálního nebezpečí, prostorové a sídelní preference, lokalizační analýzy, volba cesty, volba destinace při cestování, rozhodnutí k migraci a další.

2. 1. 3. 2 Prostorové preference a atraktivita území

Průzkumy prostorových preferencí můžeme rozlišit dvojího typu: 1) průzkumy preferencí individuálních, konkrétních, prostorově pojmenovaných lokálních jednotek (obcí či regionů) a 2) průzkumy preferencí typů obcí či regionů, jakožto obecnějších pojmů, které obvykle postrádají bližší prostorovou lokalizaci. Tento typ výzkumu typů sídelních struktur má bezprostřední vztah k vertikálnímu rozměru sídelní struktury, naproti tomu preference jednotlivých sídel či regionů se týká spíše horizontální stránky struktury (Kotačka 1972).

Liší se také způsob zjišťování preferencí od respondenta, kdy rozlišujeme způsob „revealed preferences“, kdy preference zjišťujeme z posouzení respondentovy odpovědi, přičemž nejsou nabídnuty alternativy. Naopak u „stated preferences“ respondent porovnává kvalitu daného jevu vůči jiným jednotkám (Drbohlav 1991)

Regionální a sídelní preference jsou zkoumány na základě přesvědčení, resp. poznání, že *„člověk se většinou chová na základě subjektivních představ, nikoli objektivních skutečností“* (Drbohlav 1992) Illner a Vajdová roli objektivní skutečnosti nevylučují, když říkají, že *„každá z těchto představ je komplexem, který se utváří v každodenní zkušenosti a reaguje na objektivní skutečnosti i na jejich individuální zkrslení, je živěn dávno utvářenými i nově vznikajícími stereotypy; do hry mohou vstoupit i momentální sugestivní hesla, kterým je veřejnost vystavena“* (Illner, Vajdová 1992, s. 1). Drbohlav generalizuje z minulých výzkumů³ tyto postuláty (Drbohlav 1992):

- 1) Preference mají tendence být vysoce stabilní v čase a prostoru.
- 2) Rozdílný způsob zjišťování preferencí (revealed x stated) nevede k výrazně odlišným výsledkům.⁴
- 3) V preferencích se projevuje tzv. neighbourhood efekt, což znamená, že jedinec nejvíce upřednostňuje (prostorově i hierarchicky) místo svého současného dlouhodobějšího bydliště.
- 4) Obyvatelstvo různých sociálních i demografických charakteristik stejně jako obyvatelstvo pocházející z různých typů prostředí preferuje více méně identické cíle (po očištění od „neighbourhood“ efektu).

³ (Gould 1975, Drbohlav - Blažek 1990, Illner - Vajdová 1992, Siwek 1988, Golledge-Brown-Williamson 1973, Macollo 1989 cit. in Drbohlav 1992)

⁴ Výjimku tvoří hodnocení méně známých či vzdálenějších cílů.

5) V důvodech preferencí hraje významnou roli faktor životního prostředí.

6) Byla prokázána souvislost mezi znalostí cílů a jejich označením za atraktivní (neatraktivní). Neatraktivita se ve výzkumech projevila jako snadněji určitelná.

Sídelními preferencemi se zabývá práce Kotačky. Autor se zabývá relativním rozložením preferencí jednotlivých sídelních typů, hledáním souvislostí se sociálně-demografickými charakteristikami a snaží se nalézt činitele mající na utváření preferencí vliv (Kotačka 1974). Je důležité připomenout, že v této době byla bytová situace dosti kritická a naprostá většina nových bytů vznikala v panelových sídlištích. Rodinné domy, či dokonce vily se dostaly na pozadí zájmu tehdejší bytové politiky. Průzkum byl proveden metodou standardizovaného rozhovoru se souborem 1 680 respondentů. Z výše jmenovaného výzkumu plynou například následující poznatky: lidé s vyšším stupněm vzdělání dávají přednost větším městům a naopak venkovské obce preferují lidé s nízkým, pouze základním vzděláním; lidé v nejmladším dospělém věku (18–24) se vyznačují preferencemi pro středně velká města a velkoměsta; naopak starší věkové kategorie upřednostňují malé město a příměstské obce; 17 % dotazovaného obyvatelstva by si přála dříve nebo později z důvodu neshody mezi preferovaným a skutečným místem přestěhovat aj.

Regionálním preferencím v různém pojetí se ve velké míře věnoval ve svých pracích Drbohlav. V práci „Město a venkov“ v preferencích městských středoškoláků sleduje preferovaná a nepreferovaná místa pro trvalé bydliště u studentů vybraných pražských gymnázií (Drbohlav 1990b). I zde studenti volili místo, které by co možná nejlépe vyhovovalo jejich představám o spokojeném životě, a naopak negativní preference vyjadřovaly odpovědi na otázku: „V jakém místě v ČSSR by v žádném případě nechtěli bydlet?“. Dále byly zkoumány faktory ovlivňující tato rozhodnutí a převládající typ voleného prostředí.

S již dospělými jedinci pracují Illner a Vajdová prostřednictvím Střediska empirických výzkumů při SoÚ ČSAV při zkoumání územních preferencí obyvatel České republiky (Illner, Vajdová 1992). Výzkum byl prováděn metodou dotazníku, na základě něhož proběhly řízené rozhovory po celé ČR. Respondentům (N = 2007) byly kladeny otázky popisující jejich představy o tom, kde je nejvyšší životní úroveň, kde je nejlepší životní prostředí, kde jsou nejlepší možnosti rozvíjet se v ekonomických podmínkách a kde je dle jejich názoru možnost nejlépe prožít spokojený život. Byly zjištěny následující tendence: jako místo, kde je možné nejlépe prožít spokojený život, byly označeny jižní Čechy a jižní Morava; životní prostředí je optikou, která nejvýrazněji formuje územní preference obyvatelstva;

územní preference jsou ovlivněny stále trvajícím stereotypem „Zlaté Prahy“ a „zaslíbeného jihu“, přičemž Praha je stále považována za místo s nejvyšší životní úrovní (Illner, Vajdová 1992).

Propojením sídelních a prostorových preferencí a životního cyklu se zabývá studie dvojice autorů McAuleyho a Nutty (McAuley, Nutty 1982). Poukazuje na provázanost určitého životního období a tendencemi při hodnocení důvodů prostorových preferencí. Autoři zdůrazňují unikátnost každého životního cyklu a z toho plynoucí nemožnost nalézt nějaké obecné pravidlo či vzorec, který by platil pro všechny jedince. Výzkum je prováděn metodou faktorové analýzy, kdy lidé v různých fázích rodinného životního cyklu (mladí svobodní, mladí ženatí/vdané, bezdětné páry, ovdovělí atd.) hodnotí stupněm důležitosti (první, druhý a třetí) celkem 47 faktorů. Mezi nimi například: dostupnost pracovních příležitostí, vzhled okolí, příležitosti k zábavě, bezpečnost ulic, velikost a počet pokojů a podobně. Následně je vyhodnocováno, které skupiny upřednostňují jaké faktory. Výsledkem je extrakce deseti faktorů, které vysvětlují 57 % celkové variability. Závěry studie byly následující: skupina faktorů *kultura-rekreace* nabývala velkého významu především u mladých lidí, starší jedinci považovali za důležité především *dostupnost zdravotnických zařízení* a *dostupnost obchodů*. Potřeba neformálních kontaktů se projevila u ovdovělých jedinců. *Vnitřní a vnější vzhled domu* považovali za podstatné mladí manželé bez dětí. Faktory týkající se *zaměstnaní* (např. jistota zaměstnání) byly důležité pro mladé manžele bez dětí nebo rodiče s malými dětmi. Druhou část výzkumu tvoří zkoumání pravděpodobnosti přestěhování se u jednotlivých skupin.

Důvody regionálních preferencí zkoumá také Drbohlav (Drbohlav 1990a). Preference zpracovává také metodou faktorové analýzy a připojuje ještě metodu analýzy shlukové. Respondenti byli osloveni v rámci šetření třídní a sociální struktury obyvatelstva ČSSR, data tudíž pocházejí z doby před revolucí a tento fakt nesmí být při interpretaci opomíjen. Účastníci šetření si vybírali mimo jiné pro ně nejideálnější velikostní a polohovou kategorii, následovala otázka, v kterém kraji by chtěli trvale žít a která hlediska jsou důležitá pro jejich volbu. Na výběr byly podobné důvody jako ve výše jmenované práci, například: možnost získat dobré bydlení, možnost získat dobré zaměstnání, kulturní možnosti, vzhled a malebnost obce apod. Pomocí faktorové analýzy byly důvody rozčleněny do tří faktorů. „*komplex výhod plynoucích z koncentrace socioekonomických a sociokulturních aktivit*“, který je soustředě především v oblasti velkoměst, se nejvíce odrážel v preferencích mladého obyvatelstva. Další faktor, který soustřeďoval proměnné jako například:

„možnost bydlet v rodinném domku“, „zdravé životní prostředí“ a „krása a malebnost obce a jejího okolí“, byl nazván „komplex soustředění ekologicky orientovaných atributů vázaných na méně urbanizované prostředí“. Třetím faktorem, ve kterém se uplatňovaly proměnné: „kulturní možnosti“, „společenské možnosti“ apod., byl nazván „Komplex uspokojování široce pojímaných sociálních a rekreačních nároků“ a byl znatelněji akceptován obyvatelstvem s nejvyšším dosaženým vzděláním.

Konkrétními motivy českých a rakouských obyvatel, kteří se rozhodli opustit město a odejít na venkov, se mimo jiného ve své práci zabývá Bernard (Bernard 2006). Motivы dělí na základě provedených částečně strukturovaných rozhovorů do dvou hlavních celků, které se odlišují cílem a účelem, za kterým respondenti město opouštějí. První motiv je nazván „hledání venkova“. Tato skupina lidí odchází z města, neboť touží po těsnějším kontaktu s přírodou. „*Kromě vizuálního prostředí byla příroda pro přistěhovalce místem aktivit a trávení času, prostorem pro činnosti, které ve městě není dost dobře možné vykonávat, nebo ne tak snadno jako mimo něj*“ (Bernard 2006, s. 747). Město se pro ně většinou stalo synonymem stresu a spěchu, oproti tomu vesnice nabízí klid. Touha po kontaktu s přírodou se často stupňovala s očekáváním rodiny nebo s narozením dítěte. Pro druhou skupinu je stěhování z města jakýmsi „vedlejším produktem“. Respondenti často hledají finančně dostupnější bydlení, odchod na venkov je tedy pozitivně nebo negativně vnímaným doplňkem.

Témata behaviorální geografie jsou oblíbená i u studentů. Z poslední doby lze uvést diplomovou práci, v níž autorka zkoumá percepci atraktivity a image krajských měst v Česku (Wernerová 2006). V práci je pracováno s výsledky dotazníkových šetření, jež byla autorkou provedena ve městech České Budějovice a Ústí nad Labem mezi vysokoškolskými studenty. Je zde porovnáváno subjektivní hodnocení faktorů studenty a objektivní data pocházející z různých institucí a agentur pro výzkum veřejného mínění. Ve výzkumu byly potvrzeny tendence polarity mezi Čechy a Moravou, které autorka vysvětluje jako „šířeji pojatý sousedský efekt“, neboť respondenti měli sklony lépe hodnotit lokalitu bližší, přestože nebyla tolik atraktivní. Největší „neatraktivita“ byla tradičně zaznamenána u strukturálně postižených měst. Na tuto práci navazuje Labajová, která zkoumá image moravských krajských měst, a snaží se tak potvrdit (vyvrátit) hypotézu Wernerové o působení západovýchodního gradientu, tedy existenci polarity mezi Čechy a Moravou. Polarita se nepotvrdila v případě percepce jednotlivých krajských měst. Ve vnímání jejich atraktivity z hlediska práce, bydlení a rekreace mezi studenty z Čech a Moravy však ano. Další výraznou polaritou je v oblasti ekonomiky a trhu práce

preferenci českých měst na úkor moravských ze strany studentů pocházejících z Čech (Labajová 2010).

2. 1. 3. 3 Mentální mapy

Prvním, kdo pojem „mentální mapa“ použil a je tak považován za jeho autora, je Peter Gould prostřednictvím příspěvku On Mental Maps (Gould 1973, In: Downs, Stea 1973). Gould se tak stal průkopníkem této metody. Mentální mapa je grafickým (kartografickým či schematickým) vyjádřením představ člověka o geografickém prostoru, nejčastěji jeho kvalitě a uspořádání (Drbohlav 1995). Rozlišujeme mapy tzv. „*gouldovského typu*“, které jsou založené na přenesení určitých preferencí, názorů a vztahů k místu do mapy. Příkladem může být právě studie provedená Gouldem a Whitem, která zkoumá prostorové preference studentů ve Velké Británii (Gould, White 1968). Výsledkem mohou být nejen mapy prostorových, podnikatelských nebo rekreačních preferencí, ale později také mapy neznalosti⁵ či matice záměn⁶. Druhým typem jsou mapy „*lynchovského typu*“, kde jedinec na základě vlastního vnímání zobrazuje prostor tak, jak si jej vybavuje. Analýzou několika map pak Lynch sestavuje klasifikaci základních prvků, skrze něž člověk vnímá a „vnitřně organizuje“ prostor ve městě (cesty, významné orientační body, okrajové linie/hrany, uzly a oblasti). Důležitou roli tedy hrají vzpomínky a zkušenosti. Pionýrským dílem, jež představuje oblast kognitivního mapování, je dílo Kevina Lynche *The Image of the city* (Lynch 1960), které u nás vyšlo pod stejnojmenným názvem *Obraz města* (Lynch 2004).

V Česku se mentálními mapám věnoval Drbohlav (především jejich definicí a aplikací). Například v příspěvku *Mentální mapa ČSFR* nejprve seznamuje s významem, členěním a metodickými postupy při tvorbě mentálních map a následně konstruuje mentální mapu ČSFR (Drbohlav 1991). Metodou kvótního výběru oslovuje studenty vybraných okresních měst tak, aby byly zastoupeny všechny kraje, a na základě dotazníkového šetření zjišťuje preference (nepreference) při volbě místa trvalého bydliště. Dále byli studenti vyzváni, aby „oznámkovali“ kraje podle toho, jak subjektivně vnímají tamější podmínky pro život. Výsledné preference zde ve velké míře souvisejí s kvalitou životního prostředí. Jako ideální místa pro budoucí bydliště jsou zde hodnoceny oblasti horských celků, velkých a středně velkých měst. Mezi místy, která se vyznačovala vysokou mírou

⁵ Jedná se o výsledné mapy, kde určité oblasti nebyly respondenty identifikovány nebo byly identifikovány chybně (periferní nebo vzdálené oblasti).

⁶ Zachycuje počty chybných označení jednotlivých oblastí, které z různých důvodů (podobný tvar v mapě, název) respondenti zaměňují za jiné.

nepreferenci, se objevovaly především strukturálně postižené regiony severních Čech a Ostravska.

Se studenty vysoké školy (oboru geografie) pracoval také Siwek (Siwek 1988). Jeho práce se snaží co nejpřesněji vystihnout obraz území Československa v očích studentů na základě jejich nabytých životních zkušeností. Průzkum sledoval jednak znalost území Československa, následně poukazoval oblíbenost různých míst. Studenti obdrželi mapu ČSSR pokrytou čtvercovou sítí (o reálné velikosti cca 30 x 30 km), kam zanášeli oblíbenost území, které znali z vlastní zkušenosti nebo díky svým geografickým znalostem. Podrobnějším zkoumáním byla dokázána skutečnost, že s rostoucí vzdáleností od trvalého bydliště znalost území klesá. U oblíbenosti „bodovaly“ jednak horské celky (centrální pohoří Slovenska, severní česká a moravská pohoří) a dále jižní Čechy a jihozápadní Morava. V závěru jsou pak shrnuty následující skutečnosti: nejoblíbenější jsou oblasti s relativně neporušeným životním prostředím a zajímavým reliéfem; neoblíbené jsou oblasti poznamenané průmyslem a s monotónním reliéfem; znalost území působí na zvyšování koeficientu oblíbenosti a naopak, a další.

Mentální mapy památek světového kulturního dědictví UNESCO v Česku sestrojovala a hodnotila studentka Přírodovědecké fakulty v rámci své stejnojmenné práce (Remešová 2007). Ve své práci se snaží zhodnotit povědomí o památkách v České republice, které jsou na seznamu UNESCO. Pracováno je s různými skupinami respondentů (zahraniční studenti, zahraniční turisté, žáci českých škol, aj.). Potvrzena byla například hypotéza, že studenti z Moravy dokážou lépe lokalizovat památky na Moravě, čeští studenti zase památky v Čechách. Byl také pozorován rozdíl mezi pohlavími, kdy muži prokázali lepší schopnosti v lokalizaci památek, ženy zase znaly v průměru jejich větší počet.

2. 2 Koncept životního cyklu a koncept životní dráhy

2. 2. 1 Vznik a hlavní znaky konceptu životního cyklu a životní dráhy

Za jednu z několika kritických reakcí na neoklasickou teorii je považován koncept životního cyklu a na něj navazující vznik konceptu životní dráhy. **Koncept životního cyklu** říká (Mulder, Hoomijer 1999 in Lux a kol. 2006; Hamplová, Šalamounová, Šamanová (eds.) 2006), že na základě charakteristik jako je věk, rodinný stav, počet dětí a jejich věk je možné měřit, v jaké fázi životního cyklu jednotlivec nachází. Různé fáze tohoto cyklu se pojí s různými životními událostmi, rozhodnutími a vzorci chování. Společnost očekává, že v určité fázi se jedinec osamostatní a odejde od rodičů, v jiné uzavře manželství a v jiné založí rodinu. Každá z takových důležitých událostí ovlivňuje i jeho pracovní kariéru a požadavky na velikost a prostředí bydlení. *„Životní cyklus a jeho průběh na jednu stranu odkazuje k individuálnímu životu, na druhou stranu se v něm také odráží institucionální struktura dané společnosti, právní řád nebo normativní představy o tom, jak by měl vypadat správný život a jaké by mělo být načasování a pořadí životních událostí v jeho průběhu“* (Hamplová, Šalamounová, Šamanová (eds.) 2006, s. 5). Empirický výzkum v této oblasti bývá často soustředěn na časové zakotvení událostí, jako je vstup do manželství, vlastnictví domu, odchod dětí od rodičů, nástup a odchod ze zaměstnání či odchod do důchodu. S konceptem životního cyklu je úzce spjata zkoumání procesu jeho změny a modernizace. V oblasti modernizace partnerských a rodinných vztahů a vazeb Chorvát definuje čtyři základní procesy (Chorvát 2006 in Hamplová, Šalamounová, Šamanová (eds.) 2006): 1) demokratizace rodinných vztahů, které jsou definovány jako přeměna tradičních rodinných vztahů (založených na autoritě muže) na vztahy charakterizované rovnoprávností; 2) individualizace - přechod od vztahů určených původem ke vztahům voleným; 3) dynamizace - ve smyslu větší adaptability na společenské změny i změny v individuálním vývoji jedinců a 4) pluralizace rodinných struktur a forem.

I tento koncept byl však kritizován, Winter a Stone (Winter, Stone 1998 in Lux a kol. 2006) uvádějí tři hlavní důvody této kritiky: 1) koncept neuvažuje měnící se strukturu domácnosti a vznik nového typu domácností (rostoucí počet domácností jednotlivců, postupný zánik domácností o více generacích, domácnosti svobodných matek, atd.), 2) identifikace domácnosti nezahrnuje dynamiku těchto vztahů, to znamená, že nevysvětluje, jak vztahy vznikaly a jak se utvářely, jedná se pouze o statistický výčet a popis životních poměrů jednotlivce nebo domácností a 3)

koncept nebere v potaz různorodost zkušeností, jež mohou mít jedinci v téže fázi životního cyklu. Tyto nedostatky konceptu životního cyklu přispěly ke vzniku nového, tzv. **konceptu životní dráhy**.

Ten se liší tím, že zohledňuje předcházející zkušenosti a zároveň se zabývá současnými okolnostmi, jež ovlivňují rozhodování jedince. „*Koncept životní dráhy poukazuje na to, že životní události a situace jsou ovlivněny nejen individuálními a strukturálními faktory, ale i událostmi nebo situacemi, které jim předcházely*“ (Chaloupková 2009, s. 11). Rozšiřuje oblast zkoumání o témata, jako jsou rozvody, opětovné uzavření manželství a migrace. Usiluje tedy o porozumění životní dráze jako celku, včetně situací a stavů minulých, které mají vliv na ty budoucí a současné. „*Zdraví, rodinný stav, velikost rodiny, místo bydliště, zaměstnanecký status apod. nejsou statické veličiny, ale v průběhu života se mění v závislosti na individuálních i strukturálních faktorech i předchozích událostech. Je proto užitečné nahlížet na ně dynamicky a sledovat jejich změny a následnost*“ (Chaloupková 2009, s. 241) Jedná se o teoretický přístup, jenž má široké interdisciplinární využití. Liší se od konceptu životního cyklu tím, že připouští více sekvencí životních rolí, pro různé životní dráhy. Koncept je také vysvětlován jako přístup, jenž analyzuje dráhy jednotlivců/domácností na trhu práce a trhu bydlení, které se vyvíjejí podle toho, jak se jednotlivci/domácnosti pohybují na pracovním žebříčku a na žebříku bydlení v průběhu jejich samostatného života. Jednotlivé mezníky na těchto drahách představují přechody mezi různými pozicemi (stavy) a jsou nezbytně svázány s věkem (Clark, Deurloo, Dielmann 2001 in Lux a kol. 2006).

Třetím zde zmíněným konceptem je tzv. nový model životní dráhy a vyznačuje se tím, že je „de-standardizovaný“, „biografizovaný“ a „dynamizovaný“. Do 80. let vědci pracovali s „třífázovým“ modelem životní dráhy (Vinken 2007). Tento model předpokládal fázi mládí, kde se jedinec připravuje na život (například v oblasti vzdělávání), fázi dospělosti, v níž se plně zapojuje do společenského života (především v oblasti rodiny a práce) a fáze stáří, kde člověk pomalu ale jistě ze společenského života odchází, toto generalizované dělení již v dnešní sociologické společnosti není uznáváno. Destandardizace spočívá v uvolňování sociálních rolí v různých fázích života oproti minulosti, kdy každá sociální role byla vztažena k určité životní fázi. Biografizace životní dráhy znamená, že lidé mají potřebu prozkoumat své individuální potřeby a hodnoty před tím, než učiní rozhodnutí. Klíčovými otázkami biografizace jsou: kdy, jak a které životní volby učinit. Jedním ze znaků moderní doby je podle Elcharduse (Elchardus 1999 in Vinken 2007) to, že někteří lidé věří v absolutní moc nad svým životem a tudíž mohou ignorovat vliv

ostatních v horším případě i vliv institucí. Dynamizace, byť jen na úrovni ambicí, spočívá v moderní vizi života jako neustálého toku proměn, který je plný výzev a radikálních změn (Vinken 2007).

2. 2. 2 Vybrané studie a díla v oblasti konceptu životního cyklu a životní dráhy

Životní cyklus a životní dráha patří k velmi rozšířeným pojmům sociálních věd a jsou široce interdisciplinární. Díla, jež budou představena, jsou vybrána tak, aby korespondovala s obsahem této práce.

2. 2. 2. 1 „Residenční zkušenost“ a volba „ideálního“ prostředí

Významné životní události jako je přijetí na vysokou školu, změna práce, partnerského vztahu či přírůstek potomka mají stimulační efekt na prostorovou mobilitu a stávají se tak důležitými stimuly výběru či změny prostředí (Speare, Goldscheider 1987). Prostředí obvykle dělíme na fyzické a sociální. V následující popisované studii je rozčleněno na akční prostor, který je charakterizován každodenními aktivitami (chozením do práce, do školy, sportovními aktivitami apod.) a sociální prostor, který zahrnuje okruh lidí, jejichž vztahy tvoří sociální síť (přátelé, rodina) (Feijten a kol. 2008). Třetím prostorem je prostor „povědomí“, neboli prostor, se kterým se lidé ztotožňují. Prostor povědomí se skládá z objektivní složky dostupných informací a subjektivní složky hodnot. Feijten a kol. nazývají předchozí zkušenosti s určitým typem prostředí jako tzv. residenční zkušenost, která vzniká s narůstající historií stěhování jedince a přispívá k rozvoji akčního, sociálního prostoru a prostoru povědomí. Tato zkušenost hraje významnou roli při rozhodování a návratu do prostředí, ve kterém jedinec nebo domácnost již žila. Mezi faktory, které podmiňují návrat do původního prostředí, patří především rodina, přátelé a vlastnictví nemovitosti. Studie výše zmiňovaných autorů se snaží odpovědět na otázku, jak ovlivňuje zkušenost s určitým typem prostředí následující životní volby prostředí nového. Autoři poukazují na častý jev, kdy stěhování mezi jednotlivými typy prostředí bývá silně spjato s kariérou, a to jak s „residenční“, tak pracovní. Ze závěrů této studie vyplývá, že městské prostředí bývá atraktivní především pro jedince, kteří žijí bez partnera („single“) nebo v dočasném oddělení (od partnera). Mezi důvody těchto tendencí jsou jmenovány možnosti dostupného (studentského) bydlení, hojná nabídka pracovních příležitostí či dostupnost kin, zábavných klubů a divadel, které mohou být příležitostmi k seznámení. Mezi lidmi, kteří se rozhodli naopak město opustit, byli především vysokoškolsky vzdělaní lidé, kteří měli (nebo měli v úmyslu mít) děti. Tzv. residenční zkušenost pak vystupuje v roli „tvarování“ prostorových preferencí či zvýšení pravděpodobnosti k navracení k typu prostředí, ze kterého jedinec pochází.

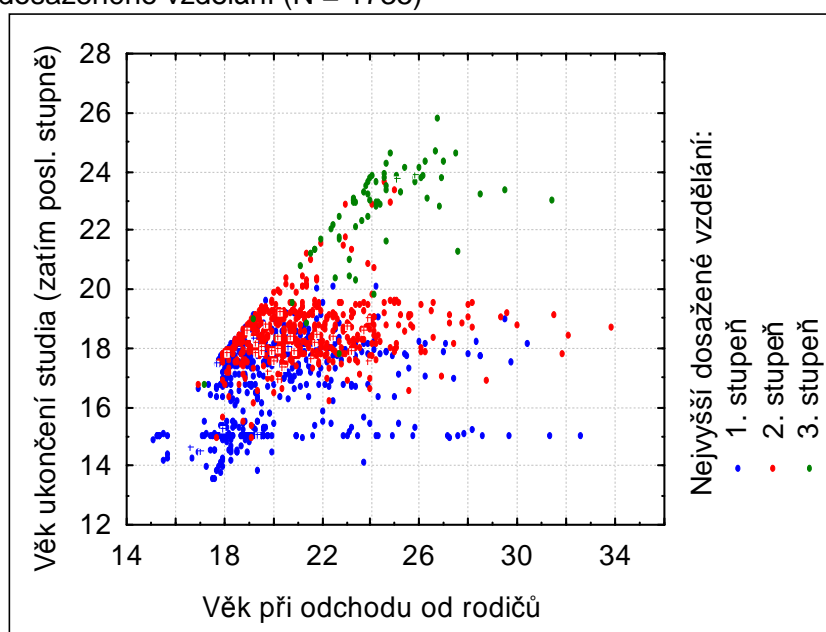
Je obecně známo, že migrační chování je ve velké míře selektivní dle věku migrantů (Mulder 1991). Výzkumem podložené jsou typy migrací: dětí s rodiči, mladých dospívajících za vzděláním a zakládáním vlastních domácností, mladých dospělých jedinců z pracovních důvodů nebo za lepším bydlením a další. Pro každou z těchto migrací je specifický určitý věk, ve kterém tyto migrace vrcholí. Jelikož jsou tyto migrace již prokázaným jevem, poukazuje autorka na potřebu sledovat především motivy specifické pro určitý věk, které mohou odhalit vývojové tendence určitých věkových skupin. Motivory jsou rozděleny do oblastí: manželství/partnerské soužití, rozvod, vzdělání, nezávislost, práce a bydlení. Pro osoby ve stáří 18–21 let jsou migrační pohyby na krátkou vzdálenost spojeny s hlavním motivem *nezávislosti*. Pokud tito mladí migrují na delší vzdálenosti, je to především z důvodu *získání vzdělání*. Lidé ve stáří 22–24 let migrují především z důvodů *vstupu do manželského svazku* nebo počátku manželského soužití. Stejně je tomu i u skupiny osob starých 25–29 let. Poslední sledovanou skupinou jsou lidé staří 30–39 let, kde hlavním motivem je *zlepšení bytové situace*, následují důvody spojené s *vstoupením do manželství a pracovní důvody*.

Těsné spojení lidského věku a pohybu na dráhách bydlení dokládá také Vajdová (Vajdová 2003). Upozorňuje také, že pohyb na dráze bydlení nemusí být vždy jednoznačně cestou vzhůru, ale je možné setrvání na stejné úrovni či pohyb směrem dolů. Šetření je provedeno mezi 2 324 respondenty mladších 55 let a jeho hlavními závěry jsou následující: Průměrný počet změn bydlení roste s věkem, přičemž nejbližší průměru se blíží kategorie 25–34 let (1,08). Průměrný počet stěhování je také vyšší u příjmově středně silné nebo silnější kategorii. Věk při odchodu je nejčastěji 21 let, druhé maximum je ve 24 letech. Ke druhé změně dochází v průměru ve 24 letech, druhé maximum je 27 let. Mezi nejvíce zastoupené důvody vedoucí k první změně bydlení patří: *založení rodiny, přání bydlet samostatně a změna práce*. U druhé změny nabývají na významu důvody: *potřeba většího/menšího bytu a rozvod/úmrť*.

2. 2. 2. 2 Odchod dětí od rodičů

Odchod od rodičů je vnímán jako jeden ze znaků přechodu do dospělosti, a patří proto mezi důležité oblasti demografického zkoumání (Škop 2005). V České republice byl zkoumán prostřednictvím Šetření rodiny a reprodukce. Dotazníkové šetření proběhlo v roce 1997 a účastnilo se jej 1 735 žen. Otázka zněla podobně jako v této diplomové práci: „*Ve kterém měsíci a roce jste odešla od rodičů (rodiče) nebo pěstounů (pěstouna), abyste začala žít samostatně?*“ Dotazovány byly ženy, které byly vybrány náhodným výběrem, a jejich partneři - mužská část vzorku tedy nebyla brána jako reprezentativní. Výzkum potvrzuje úzkou propojenost dokončení denního studia a nástup do prvního zaměstnání, stejně tak počátek soužití s partnerem, odchod od rodičů a uzavření manželství. U vysokoškolských studentů se často jedná o postupný odchod, kdy tito lidé mohou mít dvě bydliště nebo žijí odděleně od rodičů, ale ubytování jim platí stále oni. Dále analýza ukazuje, že proměnné, které mají vliv na odchod od rodičů lze rozdělit do dvou skupin podle míry vlivu. Faktor, který se ukázal jako nejdůležitější v průzkumu, bylo početí prvního dítěte. Následovaly faktory: první sexuální styk, věk a skutečnost, že žena počala žít ve společné domácnosti dříve, než od rodičů odešla. Ve druhé skupině se nacházejí faktory, které ukazují nižší vliv, ale přesto se projevily jako statisticky významné. Do této skupiny patří: vzdělání a denní studium, rozvod rodičů a doba, kdy k němu došlo, a počet sourozenců. Vliv vzdělání na odchod žen od rodičů popisuje následující graf č. 1. Je v něm porovnáván věk při ukončení posledního stupně studia před odchodem od rodičů a věk při tomto odchodu. Ženy, které během studia ještě studovaly, jsou označeny křížkem a je jich mnohem méně než žen, které odešly až po ukončení denního studia. Data jsou odlišena podle stupně nejvyššího ukončeného stupně studia.

Graf č. 1: Porovnání věku žen při odchodu od rodičů a v té době nejvyššího dosaženého vzdělání (N = 1735)

Zdroj: Škop 2005

Poznámka: 1) Pokud daná žena v době odchodu studovala, je označena příslušně barevným křížkem

2) 1. stupeň - základní vzdělání jako nejvyšší v daném čase, 2. stupeň - středoškolské vzdělání jako nejvyšší v daném čase, 3. stupeň - vysokoškolské vzdělání jako nejvyšší v daném čase

2. 2. 2. 3 Pracovní dráhy a kritéria při výběru zaměstnání

Analýzou pracovních a rodinných drah v České republice se zabývá ve své práci Chaloupková (Chaloupková 2009). Identifikuje různé typy raných rodinných a pracovních drah a dokumentuje odlišnosti mezi pohlavími a různými kohortami. Pro tuto práci byla přínosem část věnující se analýzou pracovních drah. Do analýzy bylo zahrnuto 502 pracovních drah žen a 275 pracovních drah mužů. Významnou až určující roli zde hraje výše dosaženého vzdělání. U žen ovlivňuje pracovní dráhu mateřství, ta se tak z důvodu péče o dítě na různě dlouhou dobu přerušuje. U ženského pohlaví pak pracovní dráhy vykazují větší míru heterogenity než u mužů. Novým typem pracovní dráhy byla vyzorována kontinuální pracovní dráha tzv. singles. „Do skupiny stabilně zaměstnaných, ale nežijících s partnerem a odkládajících rodičovství se zařadilo přibližně 14 % mužů i žen“ (Chaloupková 2009, s. 88) Dalším specifickým, který ovlivňuje jak rodinné tak pracovní dráhy a jejich variabilitu, je prodlužování doby studia.

Přístupem charakteristickým pro koncept životní dráhy se vyznačuje výzkum Vinkena. Ten pracuje s mladými lidmi (do 40-ti let) z Nizozemska (Vinken 2007). Ve své práci zkoumá pohled těchto lidí na budování kariéry, pracovní hodnoty a

celkovou vizi budoucnosti, jejich obavy a očekávání. Pracovní hodnoty jsou zde rozděleny na tradiční *materiální* (plat, benefity), *instrumentální* (jistota zaměstnání, práce nenáročná na psychiku, příznivá pracovní doba, příjemné prostředí apod.) a *expresivní* neboli moderní, které jsou spojeny s vlastním rozvojem, nezávislostí či možností projevit svůj názor a iniciativu (příležitost prokázat vlastní iniciativu, zodpovědná a zajímavá práce apod.). Tyto hodnoty jsou hodnoceny stupněm důležitosti a následně je zkoumáno, jaké hodnoty volí různé skupiny dělené podle věku, pohlaví a vzdělání. Výzkum například ukazuje, že pro ženské pohlaví více než pro mužské se jeví více důležité hodnoty instrumentální, osoby s vyšším vzděláním méně ohodnocují jako důležité materiální hodnoty. Celkově pak mladší jedinci kolem 20-ti let nepřikládají význam hodnotám jako je stabilita a jistota práce oproti „starším“ respondentům kolem 30-ti let. Další částí výzkumu je zjišťování pomocí hodnocení různých tvrzení vize budoucnosti (optimistická x pesimistická) a zkoumání oblastí, ve kterých cítí mladí respondenti nejistotu (rodinné vztahy, osobní rozvoj, budování kariéry apod.)

3. Prostorová a sociální mobilita studentů vysokých škol

S použitím pojmu mobilita se setkáváme ve dvou základních významech. První, jenž je označován jako **horizontální mobilita**, představuje pohyb jedince z jedné pozice do druhé, která je na stejné úrovni. „*Mobilita se pak rovná jakékoli změně vzhledem k danému rozlišení pozic, jejich „jinakosti“*“ (Šafr 2003 cit. in Tuček a kol. 2003, s. 310). V této práci je použita ve smyslu mobility prostorové čili migrace. Druhým typem, kterému je věnována velká pozornost především v empirických sociologických výzkumech, je **mobilita vertikální** neboli pohyb na „sociálním žebříčku“ mezi sociálními vrstvami, třídami a jinými seskupeními (Sorokin 1959). Zvláštní pozornosti bylo v geografii věnováno vztahu mezi sociální a prostorovou mobilitou, který započala svým výzkumem tzv. Chicagská škola (Johnston a kol. 2009). Horizontální a vertikální mobilitu lze také chápat jako zástupné procesy, kde snížená vertikální mobilita může být nahrazena zvýšenou horizontální mobilitou a naopak. „*Taková zástupnost funguje pouze omezeně, pokud je ve schopnosti jednotlivých domácností a jednotlivců sníženou sociální mobilitu vyrovnat mobilitou prostorovou nebo nedostupnost práce popř. dalších potřeb řešit stěhováním*“ (Ouředníček 2008). Teorie globální migrace podle Hoffmanna-Nowotneho následně poukazuje na vzrůstající počet potenciálních migrantů jako důsledek vzniku globální společnosti. Migrace je pak viděna jako konkrétní strategie k vzestupné sociální mobilitě (Hoffmann-Nowotny 1989 in Prinz 2005)

3. 1 Prostorová mobilita

3. 1. 1 Základní tendence vnitřní migrace v Česku

Prostorová mobilita je poměrně složitý proces, který je charakteristický komplexním podmíněním. Sledovat jej můžeme ze dvou úhlů pohledu. Na jedné straně se jedná o vyjádření subjektivních preferencí migrantů, na straně druhé, se jedná o proces globálních měřítek, jenž ovlivňuje sociální a ekonomické podmínky regionů. V České republice je migrační mobilita procesem, na kterém se výrazně podepsal chod historických událostí. Mezi nejcitelnější zásahy patří dvojí odsun obyvatelstva z pohraničních oblastí a zásahy centrálně plánovaného řízení státu. Zejména „*sociálně nivelizační plánovací koncepce spolu s účinným mechanismem „řízeného rozmístování bytové výstavby“ vedly k potlačení regionální selektivní*

funkce migrace a k omezení koncentračních procesů převážně do rámce malých administrativních celků“ (Hampl, Kühnl 1993, s. 72). Docházelo tak k migračnímu růstu především malých a středních měst (10 až 50 tisíc obyvatel), které byly zpravidla střediskovými centry okresů, a zároveň k omezení růstu počtu obyvatel velkých měst. V této době (60. léta) tak docházelo ke stupňování migračních procesů, aby následně započal jejich útlum. S poklesem migrační mobility docházelo také ke zkracování migračních vzdáleností (Čermák 2005). Po roce 1989 tak pozorujeme celkový útlum migračních tendencí a to především vlivem špatné úrovně bytového trhu. Nejvíce ve větších městech byl sledován nárůst dekoncentračních tendencí (Čermák 2005; Ptáček, Toušek, Poláček 2007). Od 90. let tak pozorujeme obnovení tzv. suburbanizačních tendencí. Suburbanizační zóny umožňují jedincům spojit výhody plynoucí z vybudování bydlení v relativně neporušeném životním prostředí a zároveň dojíždět do často nedalekého města za prací, službami a kulturou. Tyto projevy jsou zřetelné nejen v největších aglomeracích: Prahy, Brna, Ostravy nebo Plzně, ale také u kategorie stotisícových krajských měst (Čermák 2005). Z hlediska selektivity migrační mobility vykazuje její nejvyšší míru mobility obyvatelstvo ve věku 20–34 let, což je dáno především zahájením pracovního procesu, stěhování novomanželských párů a migrací za vysokoškolským vzděláním. Naopak nižší migrační mobilitou se vyznačuje skupina obyvatel 35 let a starší, neboť se jedná o skupinu obyvatel pracovním zakotvených a hmotně zajištěných (ČSÚ 2007).

Pokud se zabýváme sledováním migrace na krajské úrovni, nejsilnějším migračním vztahem se vyznačuje hlavní město Praha a Středočeský kraj, což ovšem plyne z jejich neorganického vymezení, kdy Praha představuje jádro regionu a Středočeský kraj jeho zázemí. Zatímco migrační proud do Středočeského kraje je tvořen z více než 60 % Pražany (v období 1996–2006), ve struktuře přistěhovalých do hlavního města nalézáme rovnoměrnější zastoupení (i přes dominanci Středočeského kraje) ostatních krajů. *„Praha představuje významnou destinaci pro migranty ze všech krajů, a to jak blízkých, tak vzdálenějších“* (ČSÚ 2007). Specifický je tento vztah z hlediska věkového složení migrantů, neboť Praha získává především obyvatele v mladším produktivním věku, v ostatních věkových kategoriích je bilance počtu přistěhovalých a vystěhovalých negativní (Čermák 2005). Co se týče migrační atraktivity ostatních krajů, klíčovou roli hraje vzdálenost. Nejvíce ztrátovým z hlediska migračního salda je ve sledovaném období Karlovarský a Moravskoslezský kraj (ČSÚ 2007).

3. 1. 2 Migrace vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a mladých obyvatel v produktivním věku

Z různých analýz zkoumajících selektivitu migrace vyplývá, že nejmobilnější složkou populace je obyvatelstvo v mladém produktivním věku a obyvatelstvo vysokoškolsky vzdělané (Čermák 2005; Valenta 2009). Každá z těchto skupin se vyznačuje svými specifiky. Regionálními aspekty vnitřní migrace v Česku u obou těchto skupin se mimo jiné zabývala tematická část analýzy Českého statistického úřadu (*Analýza regionálních rozdílů v ČR pro rok 2007*). Vyplývají z ní následující tendence:

- Praha je vysoce atraktivní především pro mladé obyvatelstvo (20–34 let), na rozdíl od celkového salda je v této věkové skupině metropole zisková.
- Vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo vykazuje podobné prostorové preference jako skupina mladých obyvatel, avšak hlavní rozdíl spočívá v tom, že Praha je sice pro skupinu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel atraktivní z hlediska nabídky pracovních příležitostí, více se u nich ale projevují tendence k suburbanizaci.
- Na mikroregionální úrovni se migrace vysokoškolsky vzdělaných celkově odlišuje od průměru. Z metropolí je pro tuto část obyvatelstva atraktivní pouze Praha, ostatní jsou mírně (Brno, Plzeň) nebo výrazně (Ostrava) ztrátové. Výrazně atraktivnější je ovšem zázemí metropolí. Výjimku tvoří ostravská aglomerace, kde v její bezprostřední blízkosti se nacházejí populačně velká průmyslová města, jejichž atraktivita je pro klasickou suburbanizaci velmi nízká.
- Z hlediska atraktivity velikostních kategorií obcí je u vysokoškolsky vzdělaných osob pozorována preference větších obcí (především velkých měst nad 100 tis. obyvatel), v souladu s celkovými trendy sledujeme posun ve prospěch menších obcí (do 2 tisíc obyvatel). Skupina mladých jedinců (20–34 let) bez ohledu na vzdělání preferuje více ve srovnání se zbytkem populace taktéž větší města, nižší atraktivitu vykazují malé obce do 1 tisíce obyvatel.

Z analýzy, která sleduje migrační proudy vysokoškoláků ve věku 25–34 let⁷, vyplývá, že migrace této skupiny je vysoce selektivní a přispívá tak z hlediska změn ve vzdělanostní struktuře a kvalitě lidského kapitálu v krajích České republiky k prohlubování meziregionálních rozdílů. Hlavním migračním pólem pro tuto skupinu

⁷ na rozdíl od výše zmiňované analýzy, která sleduje zvlášť skupinu mladého obyvatelstva (20–34 let) a zvlášť vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo

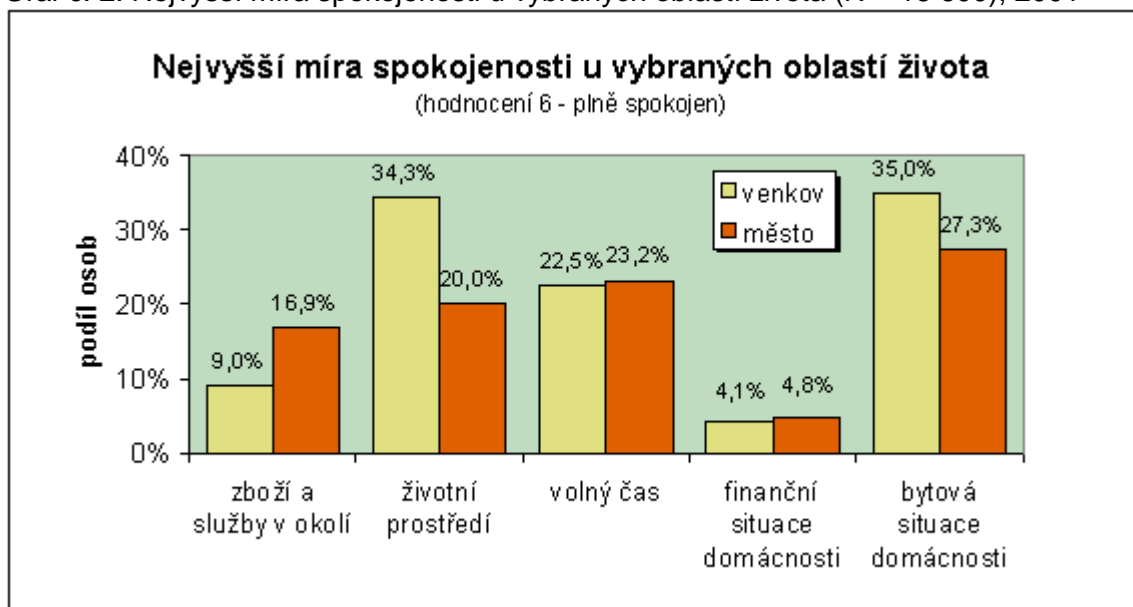
se ukazuje Praha a její zázemí (spadající pod Středočeský kraj), druhotným migračním pólem je pro skupinu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva ve věku 25–34 let kraj Jihomoravský, konkrétně brněnská aglomerace. Ostatní kraje jsou z hlediska migrace této skupiny ztrátové (Valenta 2009).

3. 1. 3 Prostorové preference a pocit spokojenosti obyvatel v městském a venkovském prostředí

V rámci výzkumu *Naše společnost* prováděným Centrem pro výzkum veřejného mínění byly zjišťovány sídelní preference obyvatel v České republice na reprezentativním vzorku 1 048 respondentů. Z výsledků vyplývá, že městské prostředí by pro trvalé bydlení preferovalo 43 % respondentů, spíše venkovské pak 41 % (zbylá část označila jinou možnost nebo se nedovedla rozhodnout). Z městského prostředí byly relativně stejnou měrou přitažlivé kategorie velkoměsto s více než 100 tis. obyvateli (15 %) a střední město s 20 – 100 tis. obyvateli (16 %). Respondenti, kteří by volili spíše venkovský typ prostředí, by raději bydleli v blízkosti středního nebo menšího města (21 %) než velkoměsta (15 %). I v tomto výzkumu se potvrdilo, že pro mladší generaci (do 29 let) jsou přitažlivá velkoměsta.

V roce 2001 uskutečnil Český statistický úřad šetření, jehož tématem byla sociální situace domácností v České republice. Výzkum byl proveden oslovením 16 000 domácností, jež byly vybrány náhodným výběrem. Odpovědi se podařilo získat od 60,7 % z nich. Jednou z částí bylo subjektivní hodnocení vybraných faktorů u osob pocházejících z městského prostředí a osob z prostředí venkovského. Největší rozdíly v hodnocení těchto dvou skupin pozorujeme u faktorů *životní prostředí a bytová situace domácností*, kde plně spokojeni byli spíše jedinci žijící na venkově. S dostupností zboží a služeb byli spokojeni spíše respondenti pocházející z měst.

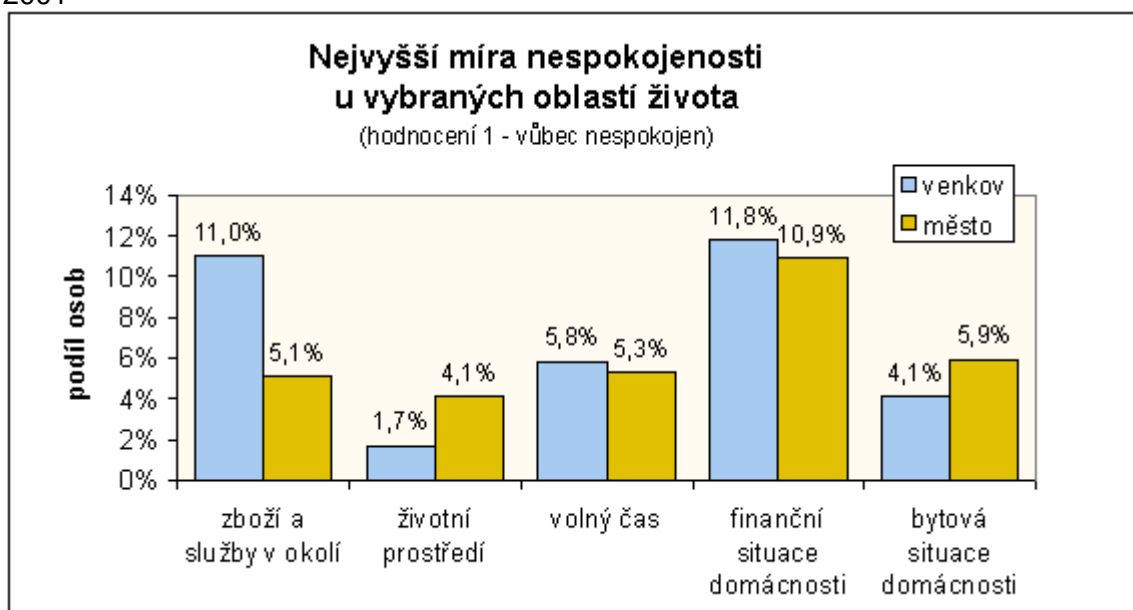
Graf č. 2: Nejvyšší míra spokojenosti u vybraných oblastí života (N = 16 600), 2001

Zdroj: ČSÚ, 2001

Z hodnocení nespokojenosti vybraných faktorů vyplývá nejvyšší míra nespokojenosti obou skupin s *finanční situací domácností*. U osob žijících na venkově je patrná nespokojenost se zásobením *zboží a dostatkem služeb v okolí*, což je spojeno s nízkou občanskou vybaveností a kapacitou prodejen ve venkovských oblastech. Naopak nízká míra nespokojenosti je u osob z venkova se stavem životního prostředí.

Graf č. 3: Nejvyšší míra nespokojenosti u vybraných oblastí života (N = 16 600), 2001

Zdroj: ČSÚ, 2001

Hodnocením životních podmínek v místě bydliště se zabýval výzkum prováděný Centrem pro výzkum veřejného mínění v roce 2010 (Šamanová 2010). Ten byl prováděn metodou kvótního výběru a zúčastnilo se jej 1 056 respondentů. Celkově bylo s životem v místě svého bydliště velmi spokojeno 12 % respondentů, 56 % bylo spokojeno, spíše nespokojeno bylo 7 % dotázaných a pouze 1 % bylo velmi nespokojených, zbylá čtvrtina respondentů neměla vyhraněný názor. Spokojenost u konkrétních faktorů převládá se zaváděním inženýrských sítí (plyn, elektřina, voda), dále pak se sousedskými vztahy, dostupností obchodů a služeb, stavem životního prostředí a dalšími faktory. Naopak výraznou nespokojenost pozorujeme s úrovní mezd v lokalitě a nabídkou pracovních příležitostí. Negativně hodnocen byl také stav komunikací a výstavba nových bytů. I zde byly pozorovány rozdíly mezi obyvateli měst a vesnic. Lidé z měst jsou více spokojeni se zaváděním inženýrských sítí, nabídkou pracovních příležitostí a úrovní mezd. Nespokojeni jsou pak s čistotou ulic, životním prostředím a bezpečností. Osoby žijící na vesnici hodnotí pozitivně tak jako v předchozím výzkumu stav životního prostředí, ale i bezpečnost v obci. Nespokojeni jsou především s úrovní mezd, dostupností obchodů a služeb, ale také s dopravou a možnostmi kulturního vyžití.

3. 2 Sociální mobilita

Pojem sociální mobilita zahrnuje změny postavení jednotlivce, rodiny (domácnosti) či širší sociální skupiny (např. třídy nebo vrstvy) v sociálním prostoru. Podle charakteru objektu, jehož sociální mobilitu zkoumáme, rozeznáváme mobilitu vnitrogenerační (pohyby jedince nebo domácnosti v průběhu života) a mezigenerační (změny postavení jedinců či rodin za sebou následujících pokolení) (Šafr 2003 in Tuček a kol. 2003). V této práci je zkoumán počátek vnitrogenerační neboli kariérní mobility na počátku pracovní kariéry.

3. 2. 1 Postavení vysokoškolsky vzdělaných osob a uplatnění absolventů vysokých škol na trhu práce

Zprávu o postavení vysokoškoláků a uplatnění absolventů vydává pravidelně každý rok Středisko vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Seznámíme se tedy se závěry nejnovější studie: *Postavení vysokoškoláků a uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu 2009*. Autoři zdůvodňují stále trvající nízký počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na pracovním trhu oproti zvyšujícímu se počtu studentů zapsaných na vysokých školách. Příčinou je několikaleté zpoždění dané délkou studia. Situace se ale rychle mění, neboť Česká

republika patří mezi země s nejrychlejším růstem počtu absolventů na pracovním trhu. Dle prognózy by kolem roku 2017 měli mladí lidé s vysokoškolským a vyšším odborným vzděláním tvořit více než polovinu kohorty ve věku 25–34 let. Autoři poukazují na změny v jejich postavení na pracovním trhu z hlediska zaměstnatelnosti, výše mezd i kvalifikační náročnosti práce. V obtížnější situaci oproti skupině vysokoškoláků se ocitají mladí lidé ve věku do 25 let, tedy absolventi všech stupňů studia (dle mezinárodní konvence se za mladé lidi považují zaměstnaní a nezaměstnaní ve věku 15–24 let). A to především z důvodů nedostatku praxe, zkušeností, návyků a tréninku. „Zvláště v ekonomicky problematických obdobích spojených s růstem celkové nezaměstnanosti - jako je to během probíhající recese - se zaměstnatelnost mladých snižuje ještě razantněji“ (Koucký, Zelenka 2009, s. 7). U absolventů vysokých škol je situace odlišná, jejich výhodami je vysoká kvalifikace, flexibilita, počítačová gramotnost a jazykové znalosti na vyšší úrovni. Jejich nevýhody jsou podobné jako u všech „nováčků“ na pracovním trhu, a to především nedostatečná praxe. Z tohoto důvodu jsou zvýhodněni ti, kteří již během studia pracovali, a to nejlépe v oboru. Vlivem rychlého nárůstu počtu absolventů v budoucnosti a nižším počtem kvalifikovaných pracovních míst dojde ke zvýšení konkurence. Mladí vysokoškoláci tak podle autorů budou muset v budoucnu slevit ze svých nároků na kvalifikovanost práce a mzdu.

3. 2. 2 Hodnocení faktorů pro výběr budoucího zaměstnání u vysokoškolských studentů

V roce 2009 uskutečnila společnost KPMG ve spolupráci s agenturou STEM MARK průzkum mezi českými studenty vysokých škol, ve kterých studenti hodnotili priority při výběru budoucího zaměstnání. Jako nejvýznamnější kritéria označili budoucí absolventi jako rozhodně důležitou *výši mzdy* (69 %) a *prostředí ve firmě* (62 %). Dalšími v pořadí kritérií byl *přátelský kolektiv a vztahy na pracovišti*. Důraz mezi studenty byl také kladen na možnosti kariérního růstu, kterou považovalo za rozhodně důležitou a spíše důležitou 85 % dotazovaných. Mezi dalšími faktory, které hodnotili studenti jako důležité, byly zařazeny benefity, a to ve větší míře benefity sociální, jako například pracovní zaškolení či smlouva na dobu neurčitou. Poměrně novým faktorem, který byl ve výzkumu hodnocen 82 % respondentů jako rozhodně důležitý, je rovnováha mezi soukromým a pracovním životem. Z tohoto ukazatele by mohlo vyplývat, že studenti se nechtějí vzdát volného času pro soukromý život. Dále se výzkum zaměřoval na současnou pracovní zkušenost studentů. Největší část studentů (40 %) využívá nabídky příležitostných brigád, na částečný či celý úvazek pracovalo 27 % dotázaných absolventů. Relativně vysoký

počet studentů (67 %) uvedl, že již během studia pracovalo v práci příbuzné oboru, ve kterém by se v budoucnu rádi realizovali.

3. 2. 3 Platová (ne)rovnost v České republice

Přestože je podle §13 Zákoníku práce zaměstnavatel povinen dodržovat zásadu poskytování stejné mzdy nebo platu a jiných peněžitých plnění a plnění peněžité hodnoty, popřípadě odměny za stejnou práci (www.zakonik-prace.com), dle šetření Českého statistického úřadu ženy vydělávají v České republice méně než muži bez ohledu na skutečnost, že mají stejné vzdělání. Dle šetření ČSÚ *Struktura mezd zaměstnanců v roce 2009* dosahovala průměrná mzda mužů 29 953 Kč, oproti tomu u žen 22 414 Kč (www.czso.cz). Mediánová mzda, činí u mužů 24 158 Kč, oproti tomu u žen 19 797 Kč. Mediánová mzda českých žen pak představuje 81,9 % úrovně mediánové mzdy mužů. Je ale nutné dodat, že z větší části lze rozdíl vysvětlit působením faktorů (vzdělání, odvětví, zaměstnání, počet odpracovaných hodin) a nemusí se vždy jednat o diskriminaci. Dle studie *Platová nerovnost* jsou největší rozdíly mezi pohlavími pozorovány u středoškolsky vzdělaných osob a u vysokoškolsky vzdělaných osob s magisterským a vyšším než magisterským vzděláním (Skálová 2008). Rozdíly v platech jsou podle věkových skupin nejnižší u osob mladších 29 let, zlom však nastává ve skupině 30–39 let, kdy ženy již většinou volí takové zaměstnání, které jim dovoluje se zároveň věnovat rodině.

Následující empirické šetření vycházelo z výše jmenovaných teoretických konceptů a sledovaných tendencí, které se snažilo potvrdit/vyvrátit u studentů geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Potenciální prostorová mobilita byla zkoumána pomocí otázek zjišťujících preference „ideálních“ sídelních kategorií a následné hodnocení životních podmínek neboli faktorů, které jejich výběr podmiňují. Druhá část výzkumu zkoumá relativní zastoupení a typy pracovního zapojení studentů. Pozornost je také věnována hodnocení kritérií, která jsou pro studenty při volbě zaměstnání rozhodující.

4. Metodika řešení

4.1 Data

Cílovou skupinou jsou studenti přírodovědecké fakulty, oboru geografie všech stupňů studia – tedy bakalářského, magisterského a doktorského. Tato skupina byla vybrána z několika důvodů. Hlavním důvodem je věkové období, ve kterém tito lidé většinou začínají hledat samostatné bydlení a startují pracovní kariéru nebo se na tuto etapu chystají. Z velké části během studia odcházejí od rodičů a začínají žít samostatně, což je spojeno i s postupnou finanční nezávislostí. To bude platit především pro skupinu studentů bakalářského a magisterského stupně. Studenti doktorského studia (včetně studentů kombinované formy studia) jsou zpravidla starší, jejich volby by tudíž mohly být „vzrálejší“ a data za tyto studenty budou použita k jedné z několika komparací. Dalším důvodem, který výzkum usnadňuje je, že studenti geografie se často sami v rámci studia setkají s prováděním kvalitativního výzkumu a tudíž i ochota k vyplnění dotazníku bývá vyšší než u jiných skupin. V neposlední řadě je zde poznatek Goulda, že studenti jsou „dobří reprezentanti postojů“ neboť do jisté míry odrážejí tendence celé společnosti a jejich preference tak mohou mít obecnější platnost (Gould 1973).

Zkoumaný soubor je tvořen studenty bakalářského, magisterského a doktorského stupně studia a je reprezentován studenty narozenými mezi roky 1952 – 1992. Pomocí získaných emailových kontaktů (prostřednictvím studijního oddělení a webových stránek fakulty) bylo osloveno celkem 715 studentů geografie, z čehož dotazník vyplnilo 409 respondentů. Celkem 5 dotazníků bylo vyřazeno pro nedostatečné vyplnění. Celková návratnost tudíž činí **57 %**. Následující tabulka uvádí počty oslovených studentů a následující návratnost.

Tabulka č. 1 : Počty oslovených studentů a následná návratnost dotazníků

studium	obor	počet studentů	počet vrácených dotazníků	návratnost
Bakalářské	Geografie a kartografie	266	178	67 %
Magisterské	Fyzická geografie a geoekologie	69	39	57 %
	Sociální geografie a regionální rozvoj	100	72	72 %
	Regionální a politická geografie	65	33	51 %
	Kartografie a geoinformatika	42	30	71 %
Doktorské	Fyzická geografie a geoekologie	62	20	32 %
	Sociální geografie a regionální rozvoj	62	22	36 %
	Regionální a politická geografie	33	10	30 %
	Kartografie, geoinformatika a dálkový průzkum Země	8	1	13 %
	Obecné otázky geografie	8	4	50 %
celkem		715	409	57 %

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Jako metoda sběru dat byl vybrán dotazník. Jeho výhody jsou: vysoká efektivita, neboť může postihnout velký počet jedinců při relativně nízkých nákladech za relativně krátký čas, a přesvědčivá anonymita (Disman 2007). Příprava dotazníku byla považována za nejdůležitější část výzkumu a bylo jí věnováno odpovídající množství pozornosti. Pro sběr dat byla použita metoda elektronického dotazování prostřednictvím aplikace Google Documents. Tato aplikace umožňuje rozeslání předem vytvořeného dotazníku na získané emailové adresy, tím získáme kontrolu nad tím, kdo se na výzkumu podílí (na rozdíl od dotazníků volně vyvěšených na webu, jejichž podoba se blíží spíše anketnímu šetření). Elektronické dotazování bylo vybráno pro svoji časovou nenáročnost a relativně „pohodlné“ vyplnění. Respondent není nucen dotazník ukládat a následně přikládat a odesílat, pouze zvolí příslušné odpovědi a dotazník odešle. Anonymita je zaručena agregací dat do jednoho souboru a zároveň tím, že data, která se automaticky ukládají do formuláře v podobě tabulky, jsou uložena pod časovou značkou. Elektronické dotazování bylo zvoleno také z přesvědčení, že počítačová gramotnost se postupem času stala jedním z předpokladů studia na vysoké škole.

4. 2 Struktura dotazníku

Výzkum tvořily otázky uzavřeného, polootevřeného a ve třech případech otevřeného typu. Součástí byly tři tabulky faktorů (resp. dvě u studentů doktorského stupně), které byly hodnoceny šestistupňovou škálou.

Prioritou při sestavování dotazníku byla snaha získat maximum informací a odpovědí na výzkumné otázky a zároveň neodradit respondenta rozsahem dotazníku. Šetření bylo uvedeno emailem, který obsahoval představení autorky, oficiální dopis s požádáním o podílení se na výzkumu a stručný popis cílů výzkumu. Dotazník je obsahem přílohy I.

Dotazník obsahoval celkem 21 otázek, z toho pět sloužilo k identifikaci respondentů (pohlaví, věk, partnerský stav (popř. zda respondent má děti či nikoli) a stupeň a obor studia). Následovaly otázky uzavřeného a polozavřeného typu, týkající se současného, minulého a preference budoucího místa bydliště. Při otázce na faktory ovlivňující výběr budoucího prostředí bylo použito baterie otázek se stupnicí: velmi důležité - spíše důležité - ani důležité, ani nedůležité - spíše nedůležité - zcela nedůležité. Otevřená otázka byla použita při dotazování na nejdůležitější důvody, které by ovlivnily respondenta při rozhodnutí nevrátit se po zakončení studia vysoké školy domů a na předpokládanou mzdu v prvním zaměstnání.

Otázky týkající se vize vlastní budoucnosti a hodnocení faktorů při výběru budoucího místa bydliště, byly kladeny ve dvou časových rovinách. Otázky byly uvedeny jednak spojením: „okamžitě po ukončení studia VŠ“, ale též „z dlouhodobého hlediska“, neboť je očekáváno, že mladí lidé se ihned neusadí v místě, kde by pravděpodobně chtěli z dlouhodobého hlediska žít a i jejich preference budou ve dvou časových rovinách pravděpodobně vykazovat rozdíly.

Dotazník pro studenty doktorského stupně studia byl z důvodu některých rozdílností (vyšší věk – více zkušeností, „dospělejší“ způsob života, předpokládané větší množství pracovních zkušeností) upraven v následujících otázkách:

- otázka na blízkou budoucnost, aneb co plánují studenti po ukončení vysoké školy, byla odebrána, neboť se předpokládá, že tato volba již není aktuální (dilema vrátit se domů versus zůstat v Praze)
- otázky týkající se důležitosti určitých aspektů při výběru budoucího místa bydliště ve dvou časových rovinách byla sjednocena do otázky jedné s uvedením „z dlouhodobého hlediska“ z výše zmíněného důvodu

- otázka dotazující se studentů na předpokládanou nástupní mzdu v prvním zaměstnání na plný úvazek po ukončení vysoké školy byla upravena do podoby: „Pokud byste se nyní ucházeli o zaměstnání na plný úvazek, jakou byste předpokládali nástupní mzdu?“
- otázka: „Přivyděláváte si v současné době při studiu?“ byla pozměněna na „Pracujete v současné době při studiu?“

Ostatní otázky zůstaly v nepozměněné podobě.

4. 3 Použité metody

Jak bylo zmiňováno v kapitole teoretického zarámování, metody behaviorální geografie se vyznačují tím, „ že zejména v minulosti dominující deskriptivní složka analýz je nyní nahrazena snahou po dosažení kvalitativně vyšších cílů, např. touhou po zodpovězení hlavních otázek: *Jak? a Proč?* (Drbohlav 1995, s. 7)

4. 3. 1 Průběh dotazování

Pro ověření srozumitelnosti a jednoznačnosti otázek byl proveden „předvýzkum“. Během studentské geografické konference New Wave, která probíhala 14. května 2010 na Geografické sekci Přírodovědecky fakulty UK v Praze. Dotazníky byly rozdány mezi přítomné studenty a při odevzdání byli požádáni o vznesení připomínek. Nejednoznačné formulace byly následně upraveny. Konečná verze dotazníku byla spolu se zvacím dopisem rozeslána dne 31. května 2010, s prosbou o vyplnění do 11. června 2010. Po tomto termínu bylo respondentům prostřednictvím emailu poděkováno a zároveň použito metody „follow-ups“, kdy jsou respondenti, kteří neodpověděli požádání, aby tak do dalšího stanoveného termínu (25. června).

4. 3. 2 Metody vyhodnocení

Vyhodnocení dat probíhalo následujícím postupem:

1) Editace – nejprve byla provedena kontrola vyplněných dotazníků. Z celkem došlých 409 dotazníků bylo 5 vyhodnoceno jako neplatných (z důvodu nedostačujícího vyplnění) a ve výzkumu s nimi dále nebylo počítáno.

2) Kódování – při kódování byla data kategorizována a následně převedena do numerických symbolů.

3) Tabele - pro základní operace s daty a vytvoření grafů byl použit tabulkový procesor Excel. Pro složitější operace bylo použito statistického softwaru SPSS, který slouží ke zkoumání a vyhodnocování kvantitativního typu dat. Použity byly především funkce deskriptivní neboli popisné statistiky.

Pomocí filtru *Select Cases* byly vyhodnocovány následně porovnávány různé skupiny respondentů. V první části, která se věnuje především charakteristikám a preferencím týkajících se bydlení, bylo porovnávání provedeno mezi skupinami dělených podle:

- a) hodnocení z krátkodobého hlediska (po ukončení vysoké školy) a z dlouhodobého hlediska (např. se svou budoucí rodinou)
- b) pohlaví
- c) věkových skupin
- d) kategorie původního místa bydliště

V části druhé, která se věnuje pracovním charakteristikám a hodnocením pracovních hodnot, bylo provedené zčásti odlišné třídění. Místo věkových skupin je v této části pracováno se stupni a obory studia, neboť jsou jinak časově náročné a studovaný obor by měl být pro budoucí povolání určující. Data byla porovnávána ve skupinách dělených podle:

- a) pohlaví
- b) stupně studovaného oboru
- c) pracovní zkušenosti

4) Sofistikovanější analýzy

K analýzám struktury vzájemných závislostí mezi faktory, jež byly hodnoceny prostřednictvím šestistupňové škály, bylo použito metod faktorové analýzy. Jedná se o vícerozměrnou statistickou metodu a jejím cílem je nalézt a interpretovat společné faktory, které by co nejjednodušeji objasnilly závislosti mezi proměnnými. Snahou je získat co nejmenší počet faktorů, které by co nejlépe vysvětlovaly variabilitu sledovaných proměnných.

5. Vlastní výzkum: Vysokoškolští studenti a jejich reálná a potenciální prostorová a sociální mobilita (na příkladu studentů geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy)

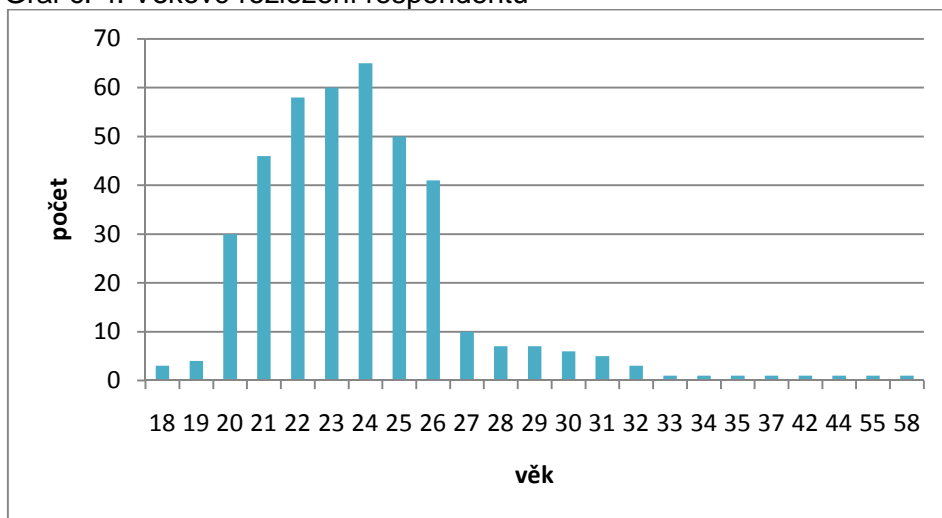
Následující kapitola se zabývá zpracováním dat získaných prostřednictvím dotazníků. Je třeba mít na paměti, že se jedná o data „měkká“, a tak práce s nimi a následná interpretace musí být provedena velmi opatrně. Výsledky také není možné zobecnit na mladé lidi jako celek, neboť i výběr studia na vysoké škole a následně studovaného oboru může studenta geografie odlišovat od populace ostatních mladých lidí. Otázky, které porovnávají věkové skupiny a snaží se tak vysledovat určitý trend v rozhodování v závislosti na věku, je třeba také brát s jistým nadhledem, neboť se jedná o data průřezového nikoli longitudinálního charakteru.

5. 1 Charakteristika respondentů

5. 1. 1 Pohlaví, věk, partnerský stav a děti

Pracováno bylo s údaji celkem 404 respondentů, z toho 198 (49 %) tvořili muži a 206 (51 %) ženy. U otázek, které nebyly položeny studentům doktorského studia, je celkový počet 348 respondentů, z toho 165 (47,5 %) mužů a 183 (52,5 %) žen. Věkové rozložení bylo díky osloveným studentům doktorského studia poměrně pestré, nejmladšímu respondentovi bylo 18 let, nejstaršímu 58 let, věkový průměr všech respondentů činí 24 let. Pouze pět respondentů je starších 35 let, z tohoto důvodu bývají respondenti v této práci popisováni jako mladí lidé. Dle věkového rozložení, které znázorňuje graf č. 4., byly vytvořeny tři skupiny, které také přibližně odpovídají stupni studia.

Graf č. 4: Věkové rozložení respondentů

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Věkové skupiny by stanoveny, jak je znázorněno v následující tabulce, která také ukazuje počet jedinců v kategorii. Skupiny slouží k jednomu z několika prováděných typů srovnávání.

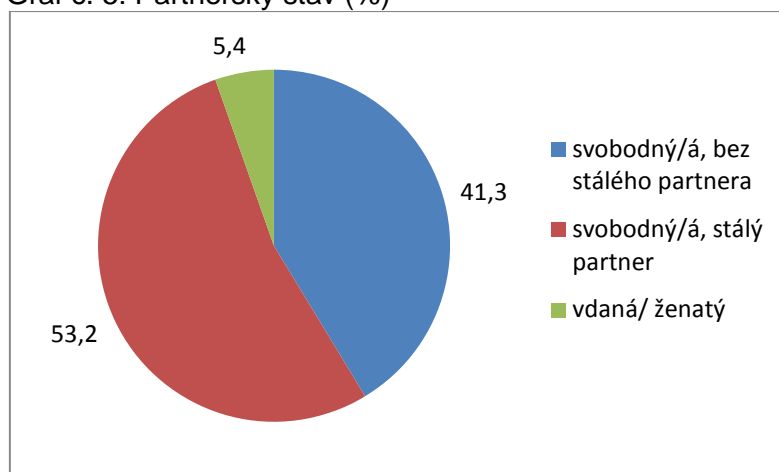
Tabulka č. 2: Věkové skupiny

skupina	počet respondentů	relativní počet respondentů (%)
do 22 let	141	35
23-26 let	216	54
27 a více let	47	11
celkem	404	100

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Respondenti byli také dotazováni partnerský stav, neboť je předpokládáno, že by mohl mít vliv na současné podmínky bydlení. Jelikož se jedná o mladé lidi a žijeme v moderní společnosti, zažitá dichotomie – „svobodný/á“ - „vdaná/ženatý“ byla pozměněna na možnosti: *svobodný/á*, „*single*“ čili bez stálého partnera, *svobodný/á*, *stálý partner* a *vdaná/ženatý*. I zde je třeba mít na paměti, že pracujeme s odpověďmi mladých lidí, jejichž partnerský život může být proměnlivý. Odpovědi respondentů jsou následující: jedinců, kteří nemají stálého partnera je 41,3 % a jejich věkový průměr je 23 let, stálého partnera uvedlo 53,2 % a jejich věkový průměr je 24 let. Vdaných/ženatých studentů/studentek je 5,4 % a jejich věkový průměr v tomto výzkumu je 32 let. Děti uvedlo 5 % dotazovaných studentů.

Graf č. 5: Partnerský stav (%)

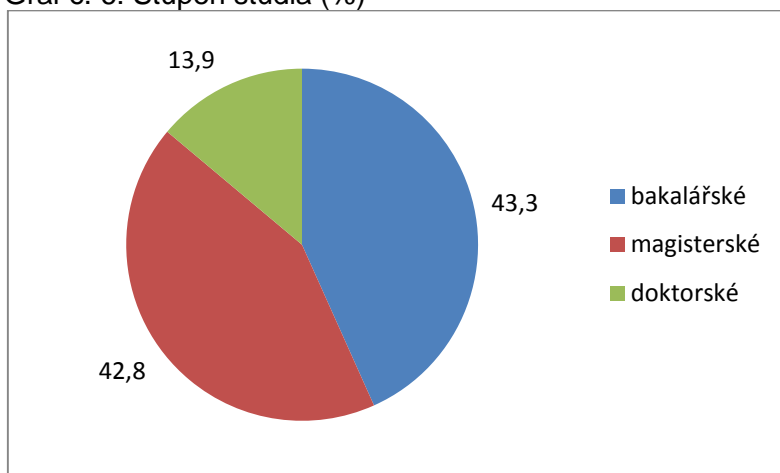

Zdroj: vlastní šetření, 2010

5. 1. 2 Studium

Osloveni byli studenti všech ročníků a podoborů studijního programu geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy⁸. U studentů bakalářského stupně studia oboru *Geografie a kartografie* bylo pracováno se 175 platně vyplněnými dotazníky, což představuje 43,3 % z celku. Studenti magisterských oborů (*Fyzická geografie a geoekologie, Sociální geografie a regionální rozvoj, Regionální a politická geografie a Kartografie a geoinformatika*) odpověděli v podobném počtu 173 respondentů, kteří představují 42,8 % výzkumného celku. Studenti doktorského stupně odpověděli v počtu 56 platných zodpovězených dotazníků, což je 13,9 % všech zkoumaných jedinců. Jedná se o studenty prezenční a kombinované formy studia oborů: *Kartografie, geoinformatika a dálkový průzkum Země, Obecné otázky geografie Regionální a politická geografie, Sociální geografie a regionální rozvoj a Fyzická geografie a geoekologie*.

Graf č. 6: Stupeň studia (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

⁸ vyjma oboru geografie zaměřené na vzdělávání a demografie se sociální geografii

5. 2 Charakteristiky respondentů v oblasti bydlení a vliv předchozího místa bydliště na sídelní preference

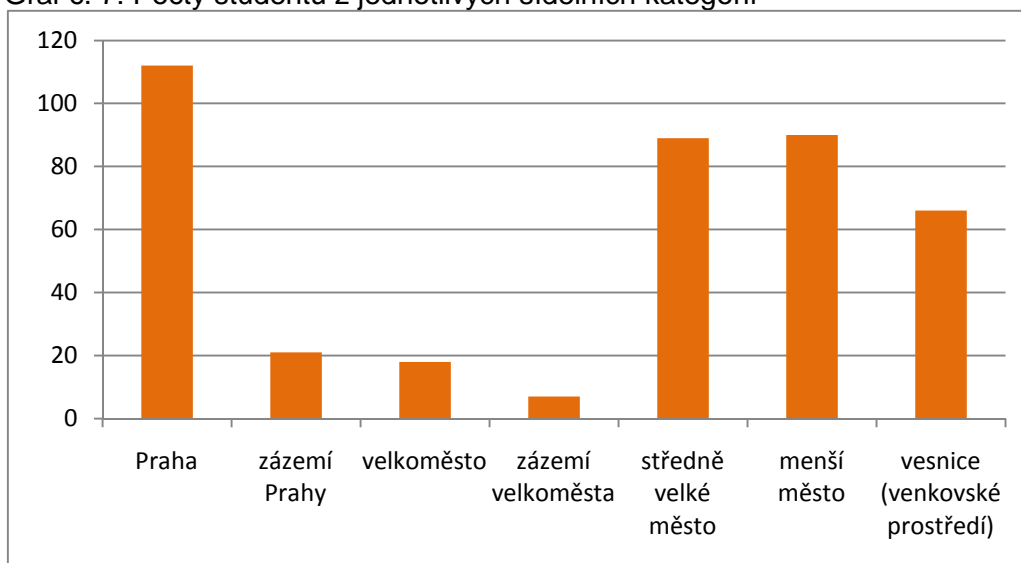
Tato podkapitola se snaží zjištění současného stavu bydlení studentů a o hledání vzájemných souvislostí mezi původním místem bydliště a výběrem místa budoucího. Kladena byla otázka na sídelní kategorii a následně geografické upřesnění místa, odkud studenti pocházejí. Tato otázka byla poměrně obtížně definovatelná. „Odkud jste?“ Neboli otázka, která v běžné konverzaci zní velmi jednoduše, je obtížně formulovatelná tak, aby její význam pochopili všichni respondenti stejně (kde se narodili? x kde dlouhodoběji žili? x místo kde žijí v současné době? apod.) Zvolena byla tedy otázka: „**V jakém jste vyrůstali prostředí (míněno prostředí, ve kterém jste dlouhodoběji bydlel/a před nástupem na vysokou školu)?**“. Vybírat respondenti mohli ze sedmi kategorií sídel. Kategorie se v různých typech výzkumů vyskytují v různých formách. Nizozemští autoři Feijten a kol. použili ve svém výzkumu prostou klasifikaci prostředí na *městské, suburbánní a venkovské* (Feijten a kol. 2007). Ve výzkumu Sociologického ústavu Akademie věd ČR Postoje k bydlení v ČR 2001 je použito klasifikace: *velkoměsto (nad 100 tis. obyvatel), střední město (20-100 tis. obyvatel), menší město (do 20 tis. obyvatel), obec v blízkosti velkoměsta, obec v blízkosti středního nebo menšího města, venkovská obec vzdálená od města a samota* (Lux a kol. 2003). V této práci byly navíc přidány kategorie *hlavního města Prahy* a jejího *zázemí*, dalšími kategoriemi jsou: *velkoměsto (nad 100 tis. obyvatel), zázemí velkoměsta, střední město (20-100 tis. obyvatel), menší město (do 20 tis. obyvatel) a vesnice (venkovské prostředí)*. Termíny „suburbium“ a „periferie“ nebyly z důvodu snadnější srozumitelnosti a nejasné definice použity, u pojmu vesnice (venkovské prostředí) je spoléháno na subjektivní určení respondentem. Otázky: „**Kde bydlíte v současné době při studiu?**“ a „**S kým bydlíte v současné době při studiu?**“ si kladou za cíl zmapovat, současné bydlení studentů, aneb kde studenti bydlí během studia a s kým. Hledané souvislosti budou spojovány s věkem a partnerským stavem. Významnou součástí je hodnocení faktorů při výběru budoucího prostředí a porovnávání mezi jednotlivými skupinami.

5. 2. 1 Charakteristiky respondentů v oblasti bydlení

Nejpočetnější skupinu studentů, kteří se zúčastnili průzkumu, představují studenti pocházející z hlavního města Prahy v absolutním počtu 112. Následují početně vyrovnané skupiny středně velkého města (89 respondentů) a menšího města (90 respondentů). Nejnižší zastoupení mají respondenti ze zázemí Prahy (21

respondentů), z velkoměst (18 respondentů) a z jejich zázemí (7 respondentů). Z vesnice (venkovského prostředí) pochází 66 respondentů.

Graf č. 7: Počty studentů z jednotlivých sídelních kategorií

Zdroj: vlastní šetření, 2010

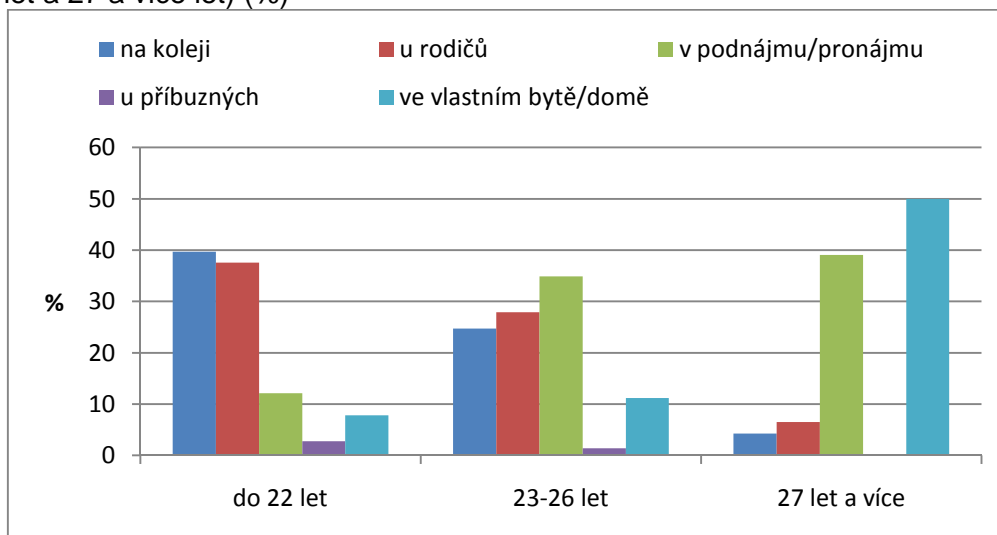
V podotázce byl dotazován na okres, ze kterého studenti oboru geografie pocházejí. Studenti oboru geografie, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, pocházejí z celkem 70 okresů Česka (359 studentů), 14 okresů Slovenska (14 studentů), z Polska (1 student) a Spojených států amerických (1 student). Nejvíce studentů dle vyplněných odpovědí pochází z hlavního města Prahy (94), Středočeského kraje (61) a Jihočeského kraje (37). Díky poměrně nízkému zastoupení většiny krajů (ze zbylých 11 krajů je každý zastoupen méně než 30 lidmi) nebyly dále sledovány souvislosti s geograficky určeným místem (resp. okresy), odkud respondenti pocházejí, neboť by nemohly být považovány za reprezentativní. Okresy původních bydlišť respondentů vyjadřuje příloha V.

Následující část popisuje současnou situaci respondentů v okamžiku šetření, konkrétně kde studenti bydlí během studia a s kým. Graf č. 8 nám poukazuje na odlišné rozložení mezi věkovými kategoriemi. Zatímco u nejmladších studentů (do 22 let včetně) dominuje bydlení na koleji (39,7 %) a u rodičů (37,6 %), u věkové skupiny 23–26 let vidíme již nižší podíl těchto dvou odpovědí a zároveň nárůst podílu studentů, kteří bydlí v pronájmu či podnájmu⁹ (34,9 %). Třetí skupina studentů starších 27 let bydlí již z 50 % ve vlastním bytě či domě. Významná část (39,1 %) bydlí v pronájmu či podnájmu. Celkově tedy pozorujeme se vzrůstajícím

⁹ Pronájem = nájem bytu od vlastníka nemovitosti; Podnájem = nájem bytu od někoho, kdo má byt již pronajatý od vlastníka nemovitosti nebo u družstevních bytů od člena družstva - družstevníka, který je v tomto případě nájemcem ([www. helpreality.cz](http://www.helpreality.cz))

věkem pokles podílu studentů bydlících u rodičů a na koleji a zároveň nárůst podílu studentů, kteří bydlí v pronájmech/podnájmech a ve vlastních bytech či domech.

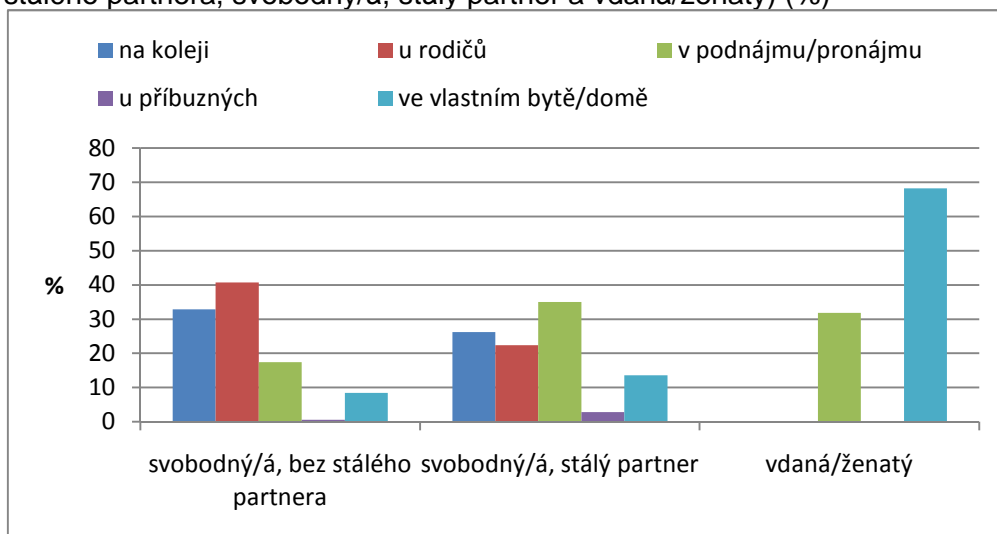
Graf č. 8: Kde bydlíte v současné době při studiu? (věková skupina do 22 let, 23–26 let a 27 a více let) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Závislost současného místa bydlení pozorujeme také na partnerském stavu. Zatímco studenti, kteří nemají stálého partnera, bydlí z větší části u rodičů (40,7 %) a na koleji (32,9 %), studenti se stálým partnerem více vyhledávají nabídky pronájmů a podnájmu (35 %). Respondenti, kteří jsou již v manželském svazku, bydlí z převážné většiny ve vlastním bytě či domě (68,2 %) nebo v pronájmu či podnájmu (31,8 %). Místa bydlení při studiu znázorňuje příloha VI. Dominantní je Praha, dále okresy zejména s dobrou dopravní dostupností.

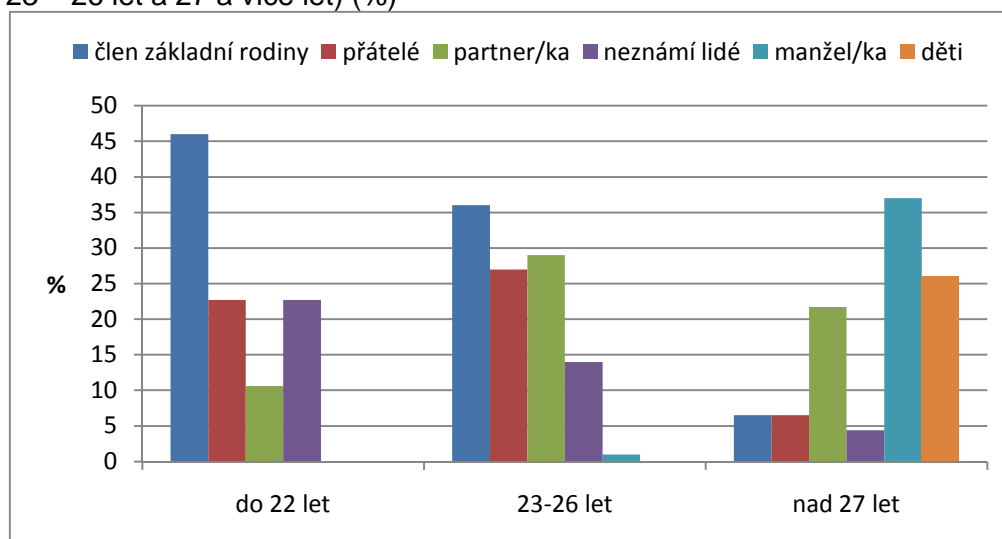
Graf č. 9: Kde bydlíte v současné době při studiu? (partnerský stav svobodný/á, bez stálého partnera, svobodný/á, stálý partner a vdaná/ženatý) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

V následujícím grafu vidíme, s kým nejčastěji studenti bydlí v závislosti na věku (pozn. kategorie bylo možné kombinovat, například jeden student může bydlet s partnerem a přáteli zároveň, a je tudíž započítán ve dvou kategoriích). U skupiny nejmladších studentů bydlí téměř polovina (46 %) se členem nebo členy základní rodiny, stejný podíl 22,7 % respondentů bydlí s přáteli a s neznámými lidmi. U prostřední věkové skupiny studentů starých od 23 do 26 let bydlí stále více než třetina lidí se členy základní rodiny, je zde ale podstatné zastoupení studentů, kteří již bydlí se svým partnerem (29 %). Podobný podíl 27 % v této skupině představují studenti, kteří mají za spolubydlící své přátele. Třetí věková skupina, kterou zastupují studenti starší 27 let, bydlí z významné části již s manželem či manželkou (37 %), 26 % bydlí s dětmi a 22 % s přáteli.

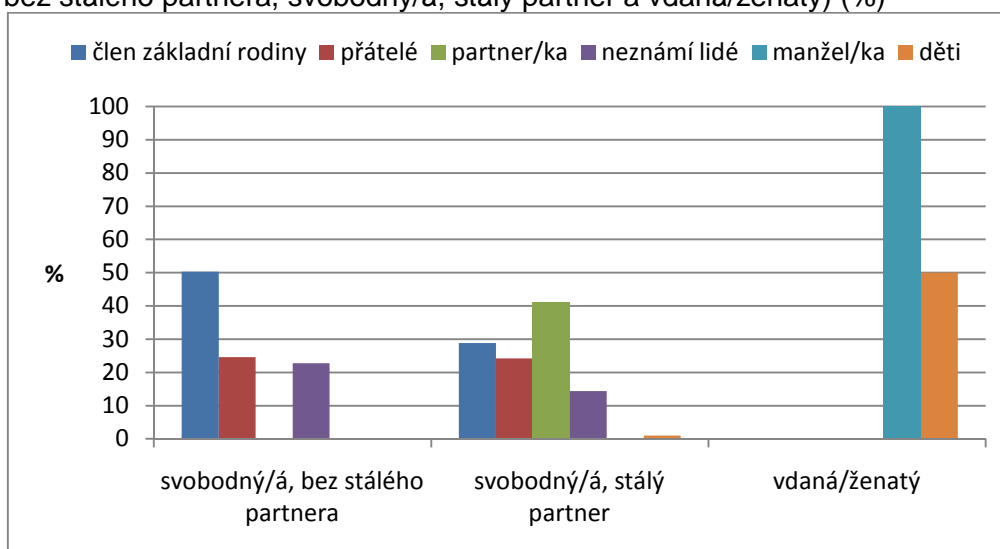
Graf č. 10: S kým bydlíte v současné době při studiu? (věková skupina do 22 let, 23 – 26 let a 27 a více let) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Pokud pozorujeme, s kým studenti bydlí v závislosti na partnerském stavu, všimneme si hned několika skutečností. Studenti, kteří nemají stálého partnera, bydlí z 50,3 % se členem nebo členy základní rodiny. Pokud již stálého partnera mají, žije s ním ve společné domácnosti 41 %. Kategorie ženatých/vdaných studentů/studentek je v tomto výzkumu charakteristická 100 % soužitím s životním partnerem. Děti, které jsou členy stejné domácnosti, má a žije s nimi 50 % jedinců ze skupiny respondentů v manželském svazku.

Graf č. 11: S kým bydlíte v současné době při studiu? (partnerský stav svobodný/á, bez stálého partnera, svobodný/á, stálý partner a vdaná/ženatý) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Sledovat můžeme též závislost mezi tím s kým bydlí studenti a kde. Pokud bydlí *se členem základní (nukleární) rodiny* je to z 91 % u rodičů, v ostatních kategoriích (podnájem/pronájem, kolej) se jedná o malé podíly a míněn je pravděpodobně sourozenec. Pokud studenti bydlí *s přáteli* je to z větší části v podnájmu/pronájmu (57,3 %) nebo na koleji (35 %). Respondenti, kteří uvedli, že již žijí s partnerem, s ním z větší části bydlí v podnájmu/pronájmu (57,6 %), ale také ve vlastním bytě (24,2 %) a část respondentů na koleji (13,8 %). Bydlení s neznámými lidmi je charakteristické pro prostředí vysokoškolských kolejí (98 %). Respondenti, kteří jsou již v manželském svazku žijí s tímto partnerem, bydlí z většiny ve vlastním bytě (63,6 %) nebo v podnájmu/pronájmu (36,4 %).

5. 2. 2 Vliv předchozího místa bydliště na sídelní preference

Otázka: „*Kde si svůj život dovedete nejlépe představit z dlouhodobého hlediska?*“ nabízela stejné kategorie sídel, jako otázka mapující odkud respondenti pocházejí a sloužila pro zjišťování, jak se určitá zkušenost s prostředím promítne do preferencí místa budoucího. Následující kontingenční tabulka nám ukazuje počty a procentuální četnosti respondentů pocházejících z určitého prostředí rozdělených podle preferencí prostředí budoucího. V této tabulce lze pozorovat tzv. neighbourhood efekt, který sleduje vazbu mezi preferencemi a původním bydlištěm respondenta. Jedná se o jev, kdy respondenti mají tendence přeceňovat pozitivní stránky vlastního prostředí, stránky negativní jsou naopak podhodnocovány (Drbohlav 1990 in Wernerová 2006). Vidíme, že nejsilněji se tento efekt projevuje u kategorií: zázemí Prahy (71,4 %), hlavní město Praha (57,1 %) a velkoměsto

(55,6 %). Naopak slaběji je viditelný u kategorie menší město (38,9 %), kdy zbylá část respondentů preferuje i ostatní kategorie.

Tabulka č. 3: Závislost preferované sídelní kategorie na místě původního bydliště

		Z DLOUHODOBÉHO HLEDISKA si svůj život (např. se svou budoucí rodinou)nejlépe dovedete představit v prostředí							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
V jakém jste vyrůstali prostředí?	1	64 57,1%	23 20,5%	7 6,3%	5 4,5%	4 3,6%	5 4,5%	4 3,6%	112 100,0%
	2	3 14,3%	15 71,4%	1 4,8%	1 4,8%	1 4,8%	0 ,0%	0 ,0%	21 100,0%
	3	2 11,1%	1 5,6%	10 55,6%	4 22,2%	0 ,0%	0 ,0%	1 5,6%	18 100,0%
	4	0 ,0%	1 14,3%	1 14,3%	3 42,9%	2 28,6%	0 ,0%	0 ,0%	7 100,0%
	5	11 12,4%	15 16,9%	3 3,4%	10 11,2%	44 49,4%	2 2,2%	4 4,5%	89 100,0%
	6	8 8,9%	11 12,2%	2 2,2%	12 13,3%	17 18,9%	35 38,9%	5 5,6%	90 100,0%
	7	4 6,1%	7 10,6%	2 3,0%	8 12,1%	5 7,6%	9 13,6%	31 47,0%	66 100,0%
Total		92 22,8 %	73 18,1%	26 6,5%	43 10,7%	73 18,1%	51 12,7%	45 11,2%	403 100,0%

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Poznámka: 1 - Praha, 2 - zázemí Prahy, 3 - velkoměsto (nad 100 tis. obyvatel), 4 - zázemí velkoměsta, 5 - středně velké město (20–100 tis. obyvatel), 6 - menší město (do 20 tis. obyvatel), 7- vesnice (venkovské prostředí)

Zaměříme-li se pak na celkové preference, dostáváme následující pořadí kategorií. Na prvním místě se umístila Praha, která tak potvrdila svoji atraktivitu pro mladé obyvatelstvo (ČSÚ 2007). Následují kategorie zázemí Prahy a středně velké město, které poukazují na preference městského typu prostředí nebo alespoň jeho dosahu. Toto pořadí je však ovlivněno tím, odkud respondenti ze sledované skupiny pocházejí.

Tabulka č. 4: V jakém prostředí si nejlépe dovedete představit svůj život z dlouhodobého hlediska?

1.	hlavní město Praha	22,8 %
2.-3.	zázemí Prahy	18,1 %
2.-3.	středně velké město (20-100 tis. obyvatel)	18,1 %
4.	menší město (do 20 tis. obyvatel)	12,7 %
5.	vesnice (venkovské prostředí)	11,2 %
6.	zázemí velkoměsta	10,7 %
7.	velkoměsto (nad 100 tis. obyvatel)	6,5 %

Zdroj: vlastní šetření 2010

Očistíme-li tedy data od tzv. neighbourhood efektu, tudíž nezahrneme-li respondenty, kteří volili prostředí, ze kterého pocházejí, dostaneme pořadí jiné. Sledujeme pak vlastně preference respondentů, kteří své „ideální“ místo bydliště vidí jiné než to, ze kterého pocházejí. Vidíme zde, tak jako v předešlých výzkumech (např. Drbohlav 1992), naznačenou „zlatou střední cestu“, kdy obě krajní polohy (Praha a velkoměsta versus menší města a venkovské prostředí) obsazují spodní polovinu žebříčku. Více než čtvrtina respondentů by si svůj život dovedla představit v *zázemí hlavního města Prahy*, rovná pětina pak v *zázemí velkoměsta*. Projevují se nám zde tedy suburbanizační tendence, stále vidíme potřebu blízkosti výhod města, která je pro mladé obyvatelstvo typická, ale zároveň pravděpodobně potřebu blízkosti přírody, se kterou je spojené vysoké hodnocení faktoru zdravé životní prostředí. Na třetí příčce se umístilo středně velké město, které by preferovalo 14,4 % respondentů.

Tabulka č. 5: V jakém prostředí si nejlépe dovedete představit svůj život z dlouhodobého hlediska? (bez vlivu „neighbourhood“ efektu)

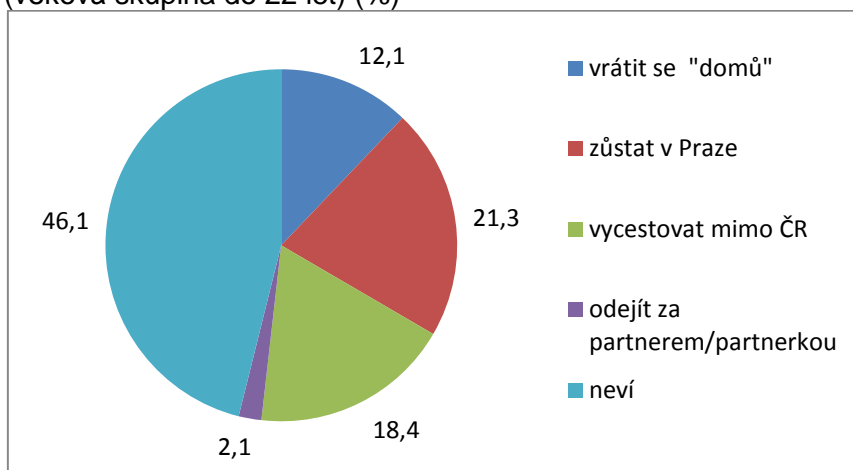
1.	zázemí Prahy	28,9 %
2.	zázemí velkoměsta	20 %
3.	středně velké město (20-100 tis. obyvatel)	14,4 %
4.	hlavní město Praha	13,9 %
5.-6.	velkoměsto (nad 100 tis. obyvatel)	7,9 %
5.-6.	menší město (do 20 tis. obyvatel)	7,9 %
7.	vesnice (venkovské prostředí)	7 %

Zdroj: vlastní šetření 2010

5. 2. 3 Vize blízké budoucnosti

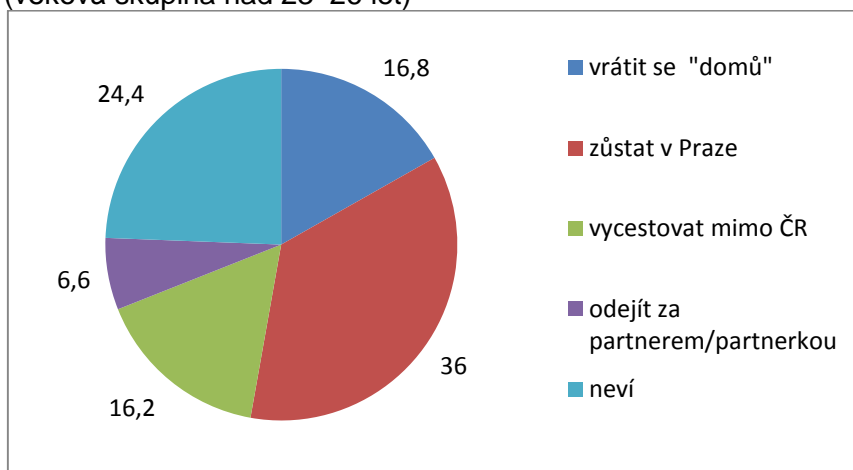
Vize budoucnosti byla opět zjišťována ve dvou časových rovinách. První se zajímá o předpokládané počínání studentů po ukončení vysoké školy a byla zjišťována u studentů bakalářského a magisterského studia. Tato otázka: **„Okamžitě po ukončení vysoké školy budete pravděpodobně uvažovat o tom, že,...“** mapuje představy studentů a snaží se vysledovat změnu v rozhodování se zvyšujícím se věkem. U této otázky pozorujeme největší rozdílnosti při srovnání věkových skupin. Jelikož tato otázka byla položena pouze studentům bakalářského a magisterského stupně srovnáváme zde pouze skupinu studentů do 22 let včetně a skupinu studentů starých 23–26 let. Nejvýraznější je pokles podílu u studentů, kteří na otázku odpověděli, že neví. U studentů mladších 22 let se jedná o 46,1 %, u studentů starých 23–26 let je to 24,4 %. Můžeme tedy usoudit, že čím jsou studenti starší, více nad svojí budoucností přemýšlejí a jejich představy se pomalu začínají rýsovat. Hypotéza, že mladší studenti budou více preferovat volbu: *„vrátíte se domů neboli do místa, kde máte rodinu, kde jste vyrůstali či jej z jiného důvodu považujete za svůj domov“* z důvodu silnější spjatosti s tímto místem, se nepotvrdila. Důvodem může být rychlé přivyknutí na pestré prostředí hlavního města. Tuto možnost zvolilo 12,1 % studentů mladších 22 let a 16,8 % studentů stáří 23–26 let. Nárůst podílu hodnocení pozorujeme u starších studentů u možnosti: *„zůstanete v Praze nebo její blízkosti a naleznete si bydlení zde“*, kde jejich podíl činí 36 %, kdežto u studentů mladších 22 let se jedná o 21,3 % (nárůst o 14,7 procentního bodu). To by mohlo být vysvětleno vytvářející se silnější vazbou na Prahu. Mírný nárůst (o 4,5 procentního bodu) pozorujeme také u následování partnera/partnerky, ale je třeba mít na paměti, že data jsou průřezového charakteru, tudíž i rozdílný podíl může být tímto faktem zkreslený. Vazba odpovědí na původní místo (okres) bydliště ani sídelní kategorii, z které respondenti pocházejí, nemohla být díky malému počtu studentů z většiny okresů prokázána.

Graf č. 12: Okamžitě po ukončení VŠ budete pravděpodobně uvažovat o tom, že: (věková skupina do 22 let) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Graf č. 13: Okamžitě po ukončení VŠ budete pravděpodobně uvažovat o tom, že: (věková skupina nad 23–26 let)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Zde máme možnost provést srovnání s otázkou: „**Kde si svůj život dovedete nejlépe představit z dlouhodobého hlediska?**“. Zaměříme se na studenty, kteří z Prahy nepocházejí, a sledujeme, kolik z nich chce v hlavním městě zůstat. Zatímco po ukončení vysoké školy zde plánuje zůstat 26 % studentů bakalářského a magisterského stupně, z dlouhodobého hlediska by zde chtělo žít pouze 6 % studentů. Oproti tomu zázemí Prahy by volilo 18 % dotazovaných studentů. Potvrzuje se nám tedy tato hypotéza, a zároveň dokládáme atraktivitu hlavního města Prahy především pro mladé lidi, suburbanizační oblasti se jeví respondentům atraktivní pro život z dlouhodobějšího hlediska. Tyto preference souvisí pravděpodobně také s fázemi životního cyklu, neboť životní události jako změna zaměstnání, vstoupení do manželského svazku nebo narození dítěte s sebou nesou i změny v preferencích typu prostředí (Feijten a kol. 2008).

5. 2. 4 Hodnocení faktorů regionálních a sídelních preferencí

Významnou částí výzkumu je zjišťování a hodnocení důležitosti vybraných aspektů doprovázející preference. Respondenti byli požádáni: „**Ohodnoťte důležitost faktorů, podle kterých se bude rozhodovat o místě svého budoucího bydliště okamžitě po ukončení vysoké školy.**“ hodnotit šestistupňovou škálou od hodnocení „velmi důležité“ až po „zcela nedůležité“. Ohodnocení bylo u studentů bakalářského a magisterského stupně studia provedeno ve dvou časových rovinách, kdy zvlášť byly hodnoceny preference pro období po ukončení vysoké školy a zvlášť pro vizi budoucího života z dlouhodobého hlediska čili pro trvalé bydlení. Studenti doktorského studia byli dotazováni pouze na dlouhodobější časovou rovinu, neboť toto studium má již odlišný charakter (různá délka studia) a studenti již bývají starší a jejich volby jsou považovány za „vyzrálejší“.

Dále pracujeme s hodnocením z pohledu dlouhodobého hlediska. Pokud bychom hodnoty seřadili podle podílu hodnocení stupněm „velmi důležité“ u všech respondentů, dostali bychom následující pořadí faktorů. Téměř šedesát procent studentů považuje za velmi důležité *pracovní uplatnění*, téměř polovina pak nejvyšším stupněm hodnocení označila *dostupné bydlení*. Již na třetím místě se umístilo *zdravé životní prostředí*. Relativně nízko se umístily faktory *blízkosti rodiny a přátel* a můžeme tedy usuzovat, že na rozhodování o budoucím místě bydliště mají (v okamžik šetření) tyto sociální faktory slabý vliv. Relativně nízké hodnocení faktoru blízkost rodiny (vzhledem k ostatním faktorům) by mohlo souviset procesy individualizace a modernizace rodiny, kdy úspěch a postavení člověka závisí na individuálním úsilí, snažení a schopnostech, což vede k odpoutávání se od tradičních norem spjatých s rolemi v rodině, a orientací na vlastní seberealizaci (Chorváth 2003 in Hamplová, Šalamounová, Šamanová (eds.) 2006).

Tabulka č. 6: Pořadí faktorů dle hodnocení „velmi důležité“

1.	pracovní uplatnění	59,5 %
2.	dostupné bydlení	47,3 %
3.	zdravé životní prostředí, relativně neporušená příroda	44,1 %
4.	dostupnost služeb a občanské vybavenost (škola, obchody, lékař,..)	42,5 %
5.	klidné a tiché prostředí	30,6 %
6.	dopravní dostupnost	30,2 %
7.	úroveň mezd	30,1 %
8.	dostatek možností trávení volného času - sportovní zařízení atd.	25,3 %
9.	blízkost rodiny	23,1 %
10.	blízkost přátel	17,8 %
11.	dostatek kulturního vyžití - kina, divadla atd.	12,3 %

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Pokud spojíme hodnocení stupněm „velmi důležité“ a „spíše důležité“, zjistíme, že *pracovní uplatnění* se vyznačuje důležitostí pro téměř všechny respondenty (97,1 %). Na druhém místě se umísťuje *zdravé životní prostředí*. Vysoký podíl (90,2 %) respondentů, jež označili tento důvod za velmi nebo spíše důležitý, nám potvrzuje hypotézu, která předpokládá zvyšující se „ekologizaci“ preferenčního myšlení obyvatelstva (např. Drbohlav 1990).

Tabulka č. 7: Pořadí faktorů dle hodnocení „velmi důležité“ a „spíše důležité“

1.	pracovní uplatnění	97,1 %
2.	zdravé životní prostředí, relativně neporušená příroda	90,2 %
3.	dostupnost služeb a občanské vybavenosti (škola, obchody, lékaři,..)	88,3 %
4.	dostupnost bydlení	87,1 %
5.	úroveň mezd	86,3 %
6.	dopravní dostupnost	84 %
7.	klidné a tiché prostředí	80,6 %
8.	dostatek možností trávení volného času - sportovní zařízení atd.	76,1 %
9.	blízkost přátel	71,8 %
10.	blízkost rodiny	64,2 %
11.	dostatek kulturního vyžití- kina, divadla atd.	56,8 %

Zdroj: vlastní šetření, 2010

V následujících podkapitolách se zaměříme na porovnávání jednotlivých skupin.

Relativní vyjádření preferencí pak zachycují tabulky v příloze IV.

5. 2. 4. 1 Hodnocení faktorů regionálních a sídelních preferencí podle rozdílných časových rovin

V této části se soustředíme na porovnávání hodnocení ve dvou časových rovinách (1. okamžitě po ukončení VŠ a 2. z dlouhodobého hlediska) u studentů bakalářského a magisterských oborů. Okamžitě po ukončení se studentům jeví nejvíce důležité *pracovní uplatnění* (96,5 %), *dostupné bydlení* (86 %) a *úroveň mezd* (83,5 %). Pro preference místa bydliště z dlouhodobého hlediska se hodnoty významně mění. Do popředí se dostává faktor *dostupnost služeb a občanská vybavenost*, a to o 24,5 procentního bodu, podobně tak *faktor životního prostředí*, jehož hodnocení roste na významnosti o 23 procentního bodu. Největší rozdíl (26,6 procentního bodu) pozorujeme u faktoru *klidné a tiché prostředí*, které se také jeví důležitější z dlouhodobého hlediska. Výsledky bychom tedy mohli interpretovat: Pro studenty po ukončení studia prioritou nalézt si práci, která bude příslušně finančně ohodnocená, a zároveň sehnat dostupné bydlení. Z dlouhodobého hlediska roste na významnosti kvalita prostředí, především z jeho environmentálního a estetického pohledu, důležitějšími se stávají také faktory, jež můžeme spojovat s plánováním rodiny (školy, lékař apod.).

Zaměříme-li se na opačnou stranu škály (hodnocení nedůležitosti), vidíme, že největšího počtu hodnocení spíše a zcela nedůležité se vyznačuje faktor *blízkost rodiny a kulturní vyžití*. Po ukončení studia VŠ není považováno za významné téměř u pětiny respondentů také *klidné a tiché prostředí*, zde však pozorujeme pokles „nedůležitosti“ (13,6 procentního bodu), a tím nabývání významu s postupem času (viz výše). Podobný průběh vidíme i u hodnocení faktoru blízkosti rodiny, kde hodnocení stupněm spíše a zcela nedůležité poklesne o 10,2 procentního bodu, což by bylo možné vysvětlit nárůstem potřeby blízkosti rodiny v budoucnosti například při hlídání dětí apod.

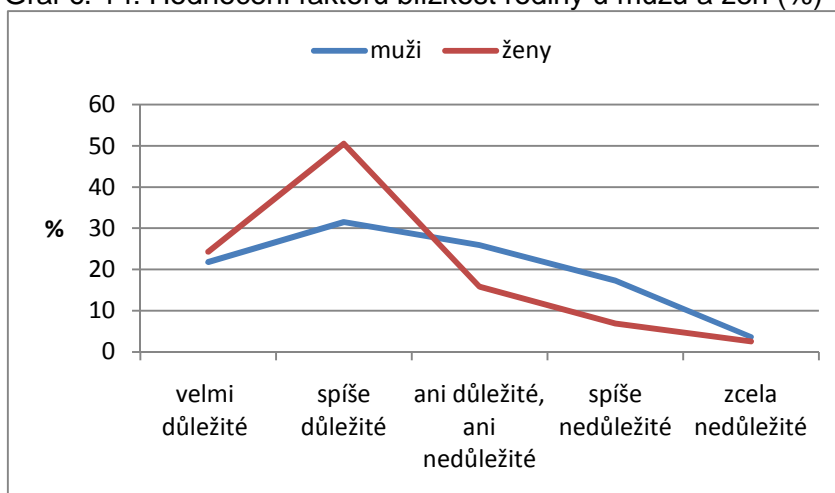
5. 2. 4. 2 Hodnocení faktorů regionálních a sídelních preferencí podle pohlaví

Rozdíly pozorujeme také při porovnání obou pohlaví. Ženy používaly zpravidla hodnocení stupněm „velmi důležité“ a „spíše důležité“ častěji než muži, u negativních hodnocení platí opak, používali je častěji muži (vysvětlení by pravděpodobně vyžadovalo hlubší analýzy psychologické povahy). Nejvýraznější rozdíl v konkrétních případech vidíme u faktoru *blízkosti rodiny*, který ženy považují za důležitější o 21,5 procentního bodu. Druhým nejvýraznějším rozdílem v hodnocení sledujeme u faktoru *dopravní dostupnost*, rozdíl činí 14,7 procentního bodu v důležitosti na stranu žen. Je pravděpodobné, že řidičský průkaz stále vlastní větší podíl mužů než žen, zároveň pokud je žena na mateřské dovolené, automobil používá častěji muž, toto mohou být důvody, pro které je dopravní dostupnost pro ženy důležitější.

U hodnocení stupni „spíše nedůležité“ a „zcela nedůležité“ se potvrzuje rozdíl mezi hodnocením mužů a žen, neboť více než pětina mužů považuje blízkost rodiny za spíše nebo zcela nedůležitou.

Nejodlišnější průběh vykazuje graf zachycující význam *blízkosti rodiny*, která je pro ženy důležitější než pro muže. Celkem označilo faktor blízkosti rodiny za „velmi důležité“ a „spíše důležité“ 53,3 % mužů, oproti tomu 74,8 % žen. Potvrzuje se nám tedy hypotéza, že ženy přikládají sociálnímu zázemí a vzbám větší význam než muži.

Graf č. 14: Hodnocení faktoru blízkost rodiny u mužů a žen (%)

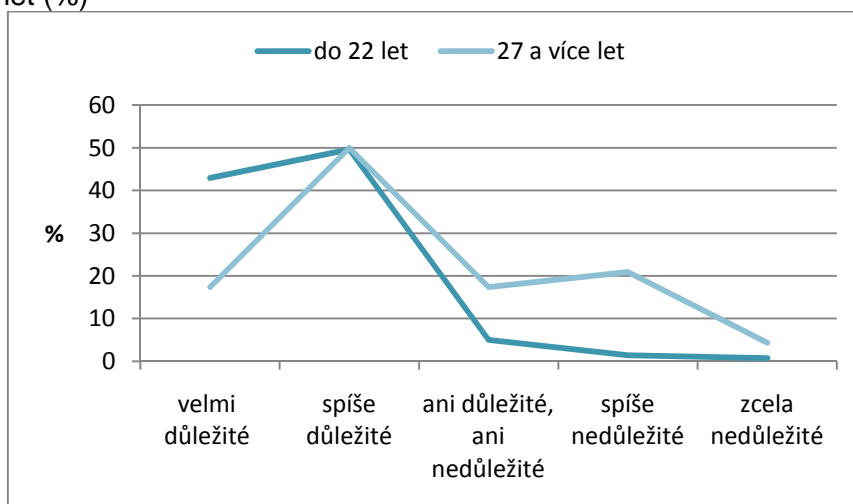

Zdroj: vlastní šetření, 2010

5. 2. 4. 3 Hodnocení faktorů regionálních a sídelních preferencí podle věkových skupin

Další typ komparace provádíme mezi skupinou respondentů mladších 22 let (včetně) a studenty staršími 27 let (včetně). Největší rozdíl pozorujeme u faktoru *úrovně mezd*, kterému přiřazuje důležitost více mladších studentů. To by mohlo být například způsobeno tím, že skupina starších 27 let již ze 42,9 % pracuje na plný úvazek a má již tedy určitou praxi (a tím i větší pravděpodobnost získat vyšší mzdu). Dalším faktorem, který hodnotil větší podíl mladších studentů, jsou *možnosti volného času a možnosti kulturního vyžití*. Významný je i rozdíl u faktoru *blízkosti přátel*, která je u hodnocení stupněm velmi a spíše důležité u studentů starších 27 let nižší o 18,4 procentního bodu. Mohli bychom tedy usoudit, že i význam blízkosti přátel s postupujícím věkem může ztrácet na významu.

Graf č. 15: Hodnocení faktoru úroveň mezd u studentů mladších 22 let a starších 27 let (%)

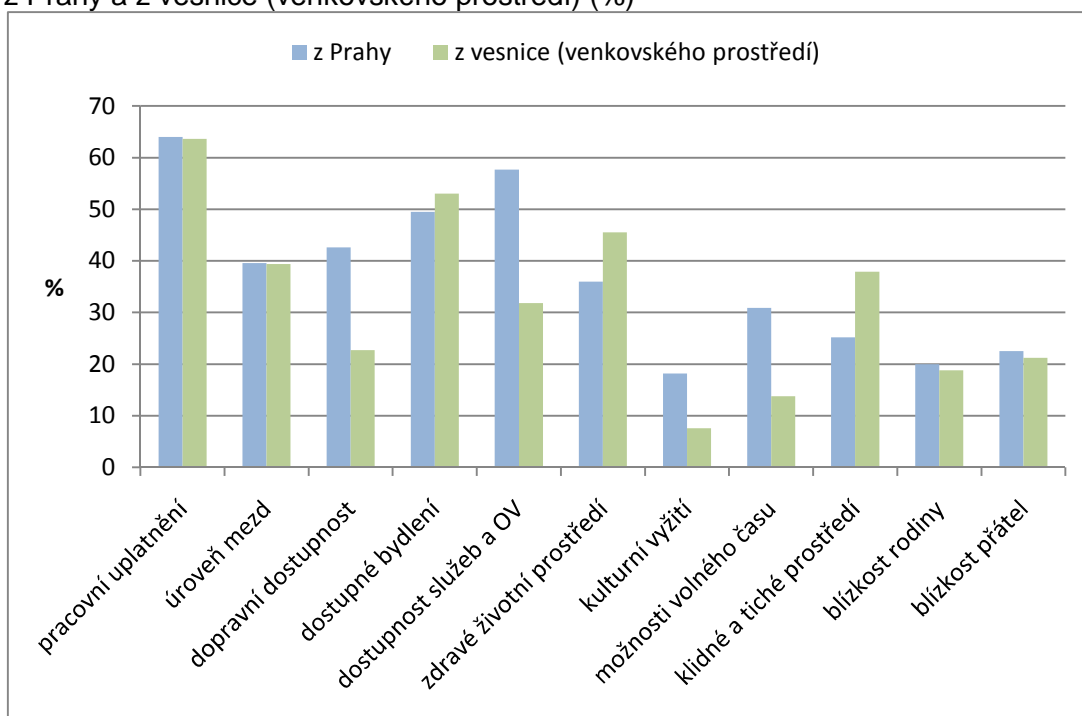

Zdroj: vlastní šetření, 2010

5. 2. 4. 4 Hodnocení faktorů regionálních a sídelních preferencí podle původního bydliště respondenta

V tomto případě byla vybrána odlišná prostředí, kdy srovnáváme preference respondentů pocházejících z hlavního města Prahy a respondentů z venkovského prostředí. Zde pozorujeme nejvíce vypovídající odlišnosti, pokud sledujeme hodnocení nejvyšším stupněm – velmi důležité. Faktory *pracovní uplatnění* a *úroveň mezd* jsou důležitá pro obě skupiny přibližně stejně. Jedná se zpravidla o mladé lidi, pro které budování pracovní kariéry a s ním spojené finanční ohodnocení je důležité bez rozdílu odkud pocházejí. Hlavní rozdíl by mohl být obecně interpretován jako preference výhod „svého“ prostředí. Respondenti z venkova označili častěji za velmi důležité *klidné a tiché prostředí* a *zdravé životní prostředí*, které jsou typické spíše pro venkovské prostředí. Respondenti pocházející z hlavního města přikládají více důležitosti faktorům: *dostupnost služeb a občanská vybavenost*, *dopravní dostupnost* a *možnost trávení volného času*. To může být u studentů pocházející z hlavního města interpretováno jako zvyk na určité pohodlí a výhody městského života.

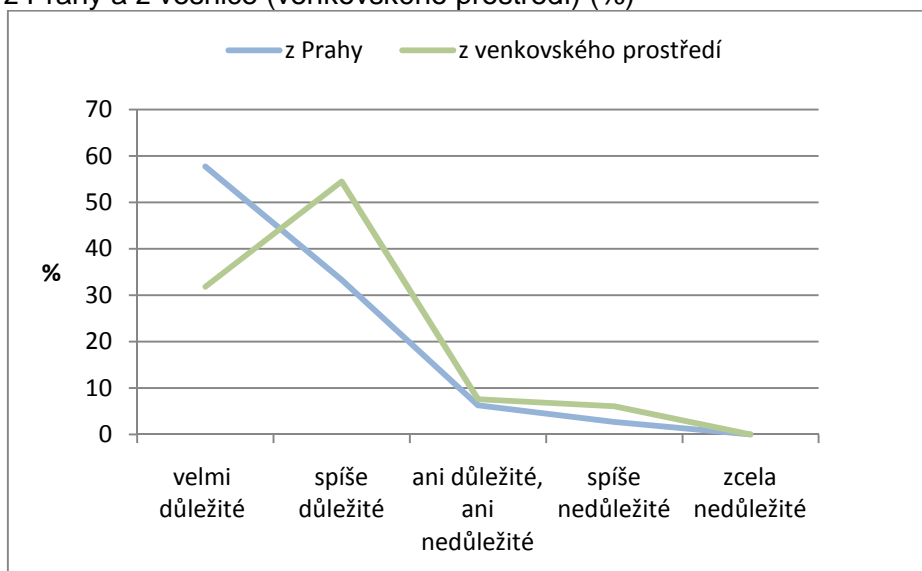
Graf č. 16: Hodnocení faktorů stupněm „velmi důležité“ u studentů pocházejících z Prahy a z vesnice (venkovského prostředí) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Poznámka: Pro vymezení venkova v České republice se používá několik přístupů. Nejvhodnějším kritériem je populační velikost (2 až 3 tisíce obyvatel v obci) (Perlín 2003). Vymezení vesnických resp. městských sídel je také značně subjektivní, jako nejlepší subjektivní hodnocení lze použít vyjádření místních obyvatel.

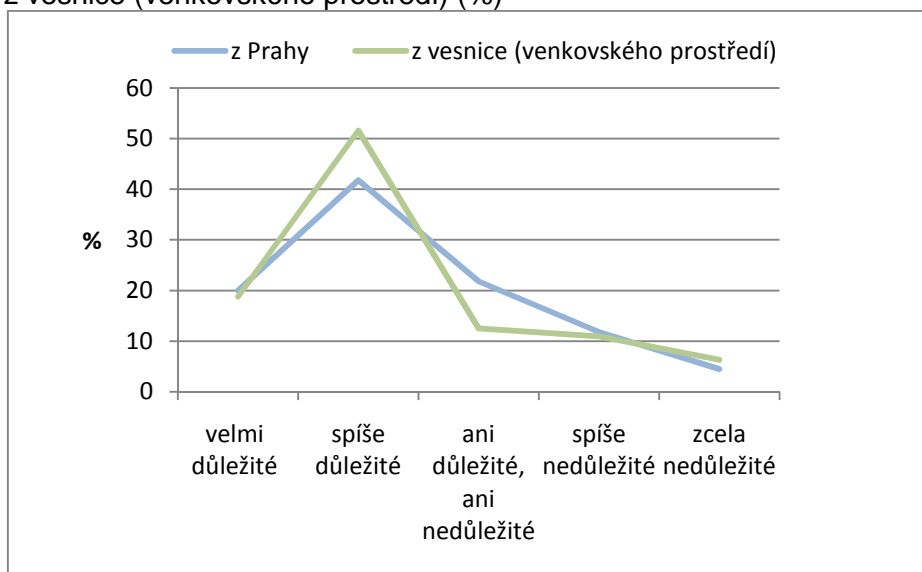
Graf č. 17: Hodnocení faktoru dostupnost služeb a občanské vybavenosti u studentů z Prahy a z vesnice (venkovského prostředí) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Ačkoli faktor rodiny nevykazuje tak markantní rozdíly jako výše zmíněné průběhy hodnocení, zamýšlíme se, proč lidé vyrůstající v Praze považují blízkost rodiny za méně důležitou (o 8,5 procentního bodu). Je možné, že svoji rodinu blízko vždy měli a jelikož 78 % těchto lidí v Praze nebo jejím zázemí zůstat z dlouhodobého hlediska plánuje, její blízkost pro ně bude více „samozřejmá“.

Graf č. 18: Hodnocení faktoru blízkost rodiny u studentů pocházejících z Prahy a z vesnice (venkovského prostředí) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

5. 2. 5 Faktorová analýza faktorů regionálních a sídelních preferencí

Použitím faktorové analýzy v SPSS bylo výše zmiňovaných 11 faktorů zredukováno na menší počet komplexních charakteristik, které jsou si navzájem nepodobné. Míru závislosti hodnocení faktorů poznáme nejlépe z korelační matice. Vidíme zde několik korelací vyšších než hodnota 0,3, což nám umožňuje smysluplně aplikovat faktorovou analýzu. Nejsilnější korelaci a tudíž i vazby v hodnocení pozorujeme u faktorů: 1) *dostatek možností trávení volného času (např. sportovní zařízení)* a *možnosti kulturního vyžití (např. kina, divadla, atd.)* a 2) *zdravé životní prostředí a klidné a tiché prostředí*, které jsou tak podle respondentů spolu nepochybně spojeny. Středně silné vazby sledujeme u faktorů *pracovní uplatnění a úroveň mezd*; *dostupnost služeb a občanská vybavenost a dopravní dostupnost*; *dostupné bydlení a dostupnost služeb a občanská vybavenost*; *dostupnost služeb a občanská vybavenost a možnosti volného času*; *možnosti volného času a blízkost přátel*.

Tabulka č. 8: Korelační matice hodnocení faktorů preferencí

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11
F1	1,000	0,454	0,259	0,193	0,108	-0,100	0,096	0,004	-0,065	-0,026	-0,028
F2	0,454	1,000	0,291	0,271	0,225	-0,007	0,140	0,171	0,003	0,028	0,064
F3	0,259	0,291	1,000	0,229	0,449	-0,010	0,301	0,172	-0,033	0,115	0,135
F4	0,193	0,271	0,229	1,000	0,337	0,218	0,142	0,152	0,224	0,088	0,068
F5	0,108	0,225	0,449	0,337	1,000	0,177	0,424	0,392	0,110	0,072	0,171
F6	-0,100	-0,007	-0,010	0,218	0,177	1,000	0,075	0,178	0,530	0,165	0,091
F7	0,096	0,140	0,301	0,142	0,424	0,075	1,000	0,543	0,078	0,074	0,204
F8	0,004	0,171	0,172	0,152	0,392	0,178	0,543	1,000	0,162	0,197	0,323
F9	-0,065	0,003	-0,033	0,224	0,110	0,530	0,078	0,162	1,000	0,152	0,123
F10	-0,026	0,028	0,115	0,088	0,072	0,165	0,074	0,197	0,152	1,000	0,543
F11	-0,028	0,064	0,135	0,068	0,171	0,091	0,204	0,323	0,123	0,543	1,000

Zdroj: vlastní výzkum, 2010

Poznámka: 1) F1 - pracovní uplatnění, F2 - úroveň mezd, F3 - dopravní dostupnost, F4 - dostupné bydlení, F5 - dostupnost služeb a OV, F6 - zdravé životní prostředí, F7-možnosti kulturního vyžití, F8 - možnosti volného času, F9 – klidné a tiché prostředí, F10 – blízkost rodiny, F11 – blízkost přátel

2)0,3-0,49 střední závislost, 0,5-1 silná závislost

Pro výběr nejsilnějších faktorů pro další práci je podle tzv. Kaiserova pravidla rozhodující velikost vlastního čísla větší než 1. To splňují 4 faktory, které vysvětlují 65,4 % rozptylu. Hodnota KMO (Kaiser-Meyer-Olkin), který slouží k porovnání významností normálních a parciálních korelací je 0,681, což je pro provedení faktorové analýzy optimální.

Tabulka č. 9: Podíl komplexních faktorů z celkového rozptylu (%)

Komplexní faktor	I	II	III	IV
Podíl z celkového rozptylu (%)	19	16,6	15,5	14,3

Zdroj: vlastní výpočet, 2010

Aby se faktorové zátěže přiblížily hodnotám 0 a 1, a tím bylo zjednodušeno vysvětlení faktorů, pomohla rotace faktorů metodou varimax. Dále bylo třeba zjistit, čím jsou jednotlivé komplexní faktory nejvíce syceny a na základě toho tyto faktory specifikovat a pojmenovat. K tomu posloužila tabulka č. 10: Rotovaná faktorová matice. Je z ní patrné, že první komplexní faktor (I) je nejvíce sycen proměnnými: *dopravní dostupnost, dostupnost služeb a občanská vybavenost, dostatek kulturního využití a dostatek možností trávení volného času*, je tedy interpretován podobně jako ve výzkumu důvodů regionálních a sídelních preferencí (Drbohlav 1990a) jako „komplex výhod plynoucích z koncentrace socioekonomických a sociokulturních aktivit ve vysoce urbanizovaném prostředí“. Druhý komplexní faktor (II) je nejvíce sycen proměnnými: *pracovní uplatnění, úroveň mezd, dopravní dostupnost a dostupné bydlení*, a byl nazván jako „komplex aspektů materiální zajištění“. Třetím faktorem (III) je „komplex ekologicky pozitivně orientovaných atributů vázaných na méně urbanizované prostředí“ opět nazván stejně jako ve výše zmiňovaném výzkumu. Tento faktor je sycen následujícími atributy: *zdravé životní prostředí a relativně neporušená příroda a klidné a tiché prostředí*. Posledním faktorem (IV) je „komplex potřeby blízkosti sociálních kontaktů“, neboť je sycen *blízkostí rodiny a blízkostí přátel*. Komunalita vyjadřují podíl vysvětlené variability, neboli s jakou úplností je výchozí ukazatel zastoupen (původní velikost se rovnala jedné).

Tabulka č. 10: Rotovaná matice faktorových zátěží

Proměnné	Faktorová zátěže				Komunality
	1	2	3	4	
pracovní uplatnění	-,043	,791	-,111	-,028	,641
úroveň mezd	,111	,773	,013	,046	,612
dopravní dostupnost	,460	,510	-,092	,084	,487
dostupné bydlení	,175	,508	,470	-,020	,510
dostupnost služeb a občanská vybavenost (škola, obchod, zdravotní středisko, ...)	,714	,277	,180	-,015	,619
zdravé životní prostředí, relativně neporušená příroda	,090	-,073	,836	,068	,716
dostatek kulturního vyžití	,834	,033	-,011	,045	,699
dostatek možností trávení volného času - př. sportovní zařízení	,752	-,039	,131	,240	,642
klidné a tiché prostředí	,035	-,046	,832	,099	,706
blízkost rodiny	,006	,042	,130	,878	,789
blízkost přátel	,222	,003	,023	,848	,768

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a Rotation converged in 21 iterations.

Zdroj: vlastní výpočet, 2010

5. 2. 6 Důvody pro rozhodnutí odchodu z původního místa bydliště

Součástí mnoha výzkumů, včetně tohoto, je zkoumání důvodů preferencí určitého typu sídla či konkrétního místa. Je ale také přínosné zjišťovat, jaké jsou naopak důvody pro opuštění místa současného. Formou otevřené otázky: „**Pokud jste se rozhodli, že se po ukončení VŠ do místa svého původního bydliště nevrátíte, jaké jsou nejpádnější důvody?**“ byly zjišťovány příčiny odchodu z místa bydliště, které byly následně kategorizovány. V odpovědích respondentů se objevovaly tzv. „push“ a „pull“ faktory, neboli příčiny migrace, díky kterým studenti místa původních bydlišť opustí (push factors), a jiné faktory, kterými je přitahuje cílová oblast (pull factors). Odpovědi respondentů lze pomyslně rozdělit do dvou skupin. Jedna část poukazuje na nedostatky současného místa, druhá zdůrazňuje výhody místa jiného.

V této otázce vyjádřilo svůj názor celkem 143 studentů. Výrazně nad všemi důvody převyšoval aspekt **nedostatku pracovních příležitostí** v místě bydliště, který uvedla 56 % respondentů. Jedná se o respondenty zpravidla ze středních měst, menších měst a z vesnic (venkovského prostředí). Regionálně tyto respondenty nelze souhrnně specifikovat, jsou zde zastoupeny všechny kraje (vyjma Prahy), což znamená, že Praha je v oblasti pracovních příležitostí (v oborech atraktivních pro studenty geografie), atraktivní pro celý zbytek Česka. Odpovědi byly vyjádřeny nejčastěji: nemožnost nalézt dobré zaměstnání, málo pracovních příležitostí, nedostatečné finanční hodnocení. Část z nich blíže specifikovala odpověď na nedostatek *pracovních příležitostí ve studovaném oboru*. Na druhém místě v pořadí důvodů se umístilo **partnerství** (12 % odpovědí). Může se jednat například o studenty, kteří se se svým parterem seznámili v době studia a po ukončení vysoké školy se musí dohodnout, do jakého místa se přestěhovat. Odpověď pak zněla nejčastěji: dohoda s partnerem/partnerkou nebo partner/partnerka pracuje/pochází z jiného města či regionu. Zastoupená jsou v této odpovědi rovnoměrně obě pohlaví, což by mohlo znamenat, že dříve časté následování muže je již v dnešní době přežitkem. Třetím v pořadí se stala **potřeba osamostatnit se** (10,5 %). Faktor přítomnosti rodiny, jehož působení je některými koncepty popsáno jako „pull“ efekt (Feijten a kol. 2007), neboli důvod se vrátit do původního místa bydliště, zde má opačný efekt a působí tedy jako faktor „push“. Respondenti odpověď vyjadřovali v podobě: „postavit se na vlastní nohy“, nebýt pod dozorem rodičů, touha po svobodných volbách při plánování budoucnosti apod. Ostatními důvody, jež byly respondenty uvedeny, jsou **nedostatečné kulturní vyžití** (7 %), **zprerhané sociální vazby a ztráta kontaktů a přátel** v místě původního

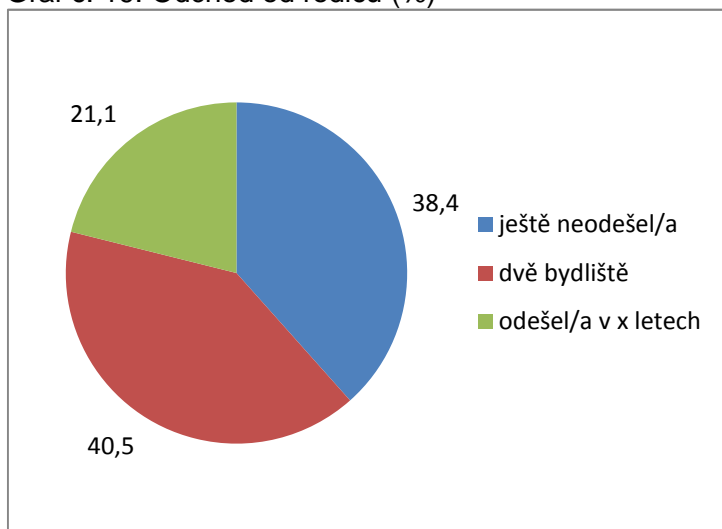
bydliště (6 %), **špatné životní prostředí** (4,2 %) a plánovaná **cesta do zahraničí** (4,2 %), nejčastěji za účelem nabytí praxe či cestování. Několik odpovědí také obsahovalo informaci, že student plánuje zůstat v Praze dočasně pro nasbírání zkušeností a praxe, následně se pravděpodobně vrátí domů.

5. 3 Odchod od rodičů

Odchodem od rodičů se zabývá tato relativně samostatná podkapitola. Samotný výzkum odchodu dětí od rodičů je poměrně problematický, jelikož oproti datu narození nebo svatby, odchod od rodičů není vždy tak jednoznačný (Škop 2005). Obzvláště skupina vysokoškolských studentů představuje problematickou skupinu, neboť na počátku studia mohou studenti přejíždět mezi dvěma bydlišti a následně postupně odcházet za finanční pomoci rodičů. V této práci byl čas odchodu ponechán na subjektivním určení respondentů. Otázka zněla: „**V kolika letech jste odešel/odešla od rodičů, abyste začala žít samostatně?**“. Nabídnuty byly možnosti: „ještě jsem neodešel/a“, „v současné době mám dvě bydliště“, kterou mohli respondenti zvolit, pokud přejíždějí mezi dvěma místy, která už obě považují za svoje bydliště, a „odešel/a jsem v x letech“, kde respondenti vyplnili věk, ve kterém z domova dle jejich úsudku odešli.

V následujícím grafu vidíme podíl odpovědí. 38,4 % respondentů uvedlo, že od rodičů ještě neodešlo, 40,5 % respondentů uvedlo, že v současné době má dvě bydliště (u rodičů a v místě studia) a 21,1 % uvedlo věk, ve kterém od rodičů odešla. Průměrný věk byl 22 let, přičemž nejčastější hodnota byla 19 let, což je obvykle věk nástupu na vysokou školu. Vazba odchodu od rodičů na pohlaví respondentů nebyla v této práci významně prokázána.

Graf č. 19: Odchod od rodičů (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Následně se zaměříme na rozdíl mezi studenty z Prahy a jejího zázemí a studenty z ostatních kategorií, neboť se domníváme, že proces odchodu od rodičů se bude lišit podle velikosti a polohy sídla. Zde pracujeme s daty studentů

bakalářského a magisterského stupně, abychom data „očistili“ od údajů studentů doktorského studia, kteří jsou již starší a na odchod od rodičů pravděpodobně nemá již tolik vliv původní místo bydliště.

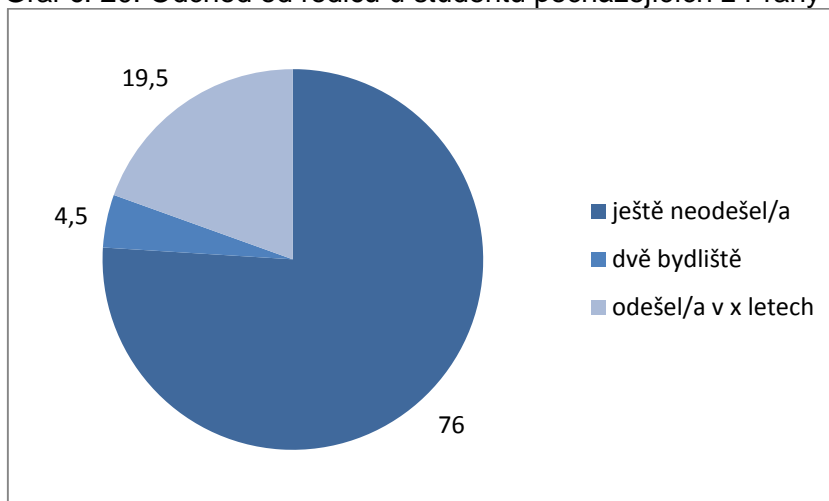
Tabulka č. 11: V kolika letech jste odešel/odešla od rodičů?

	počet studentů z Prahy a jejího zázemí	relativní počet studentů z Prahy a jejího zázemí (%)	počet studentů z ostatních kategorií	relativní počet studentů z ostatních kategorií (%)
ještě jsem neodešel/a	85	76	58	25,5
v současné době mám dvě bydliště	5	4,5	139	61,5
odešel/a jsem (v x letech)	22 (v 21,5)	19,5	29 (v 20)	13
celkem	112	100	226	100

Zdroj: vlastní šetření, 2010

U studentů z Prahy nebo jejího zázemí vidíme vysoké procento respondentů, kteří bydlí ve společné domácnosti s rodiči (76 %). Je to dáno pravděpodobně tím, že pro tyto studenty není prozatím finančně výhodné ze společné domácnosti odcházet. Průměrný věk pražských studentů a studentů ze zázemí Prahy při odchodu je 21,5 let.

Graf č. 20: Odchod od rodičů u studentů pocházejících z Prahy a jejího zázemí (%)

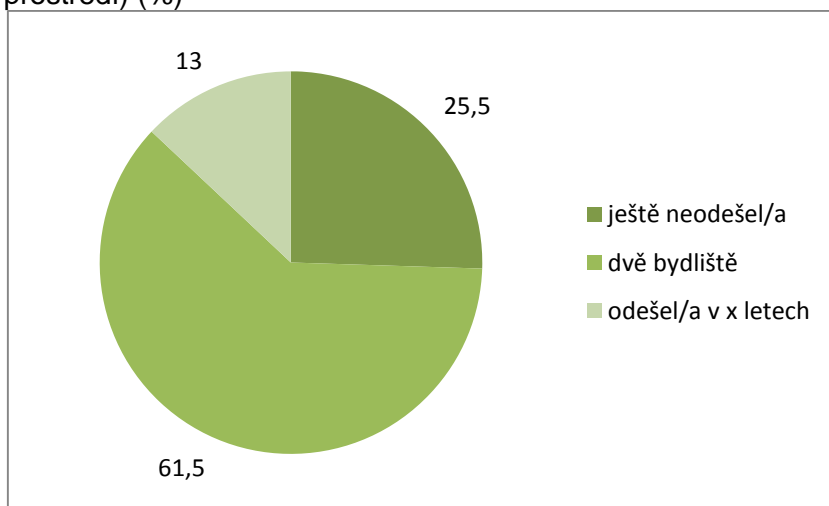

Zdroj: vlastní šetření, 2010

U studentů z ostatních kategorií je proces odlišný. Využívají během studia nabídek kolejí a pronájmů/podnájmů, které se pro ně stává dočasným „druhým“

domovem. Odcházejí v průměru ve 20 letech, což je pravděpodobně spojeno s nástupem na vysokou školu.

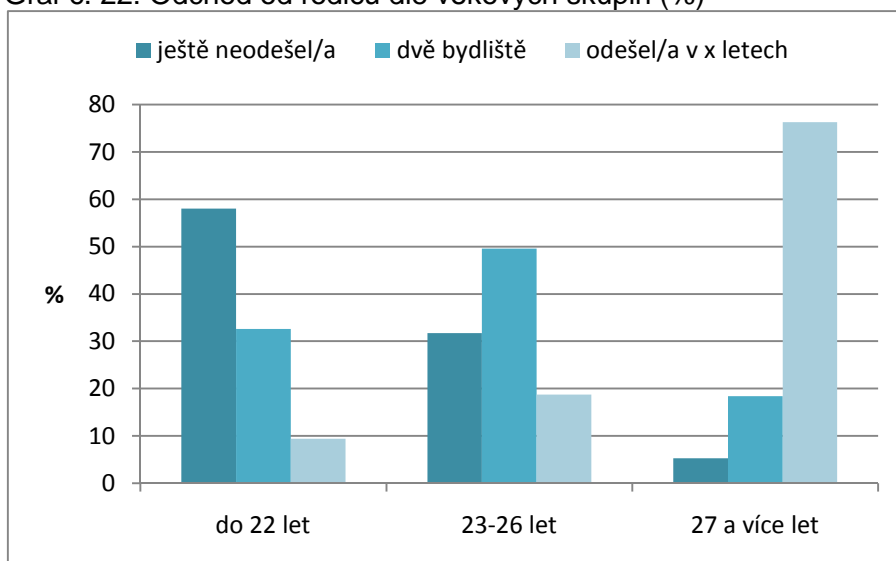
Graf č. 21: Odchod od rodičů u studentů pocházejících z kategorií velkoměsta a jeho zázemí, středně velkého města, menšího města a vesnice (venkovského prostředí) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Postupný přechod v závislosti na věku mezi jednotlivými variantami nám ukazuje následující graf č. 22. Zde bylo použito rozdělení respondentů podle věkových skupin. První skupinu představují studenti do 22 let včetně. Je na první pohled patrné silnou vazbu na původní domov, neboť více než polovina studentů (58 %), od rodičů neodešla a třetina (32,6 %) udává dvě bydliště, 9,4 % udává věk, ve kterém z domu odešli. Průměrný věk, ve kterém studenti odešli je 19 let. Ve skupině studentů stáří 23–26 let je možné pozorovat větší podíl odpovědí „v současné době mám dvě bydliště“, a to 49,6 %, větší podíl také vykazuje skupina lidí, kteří již z domova odešli. Jejich průměrný věk při odchodu byl 21 let. Poslední skupinou jsou studenti 27 let a starší. Zde významně převyšuje skupina, která již domova opustila. Představuje 76,3 % a průměrný věk při odchodu je 24 let.

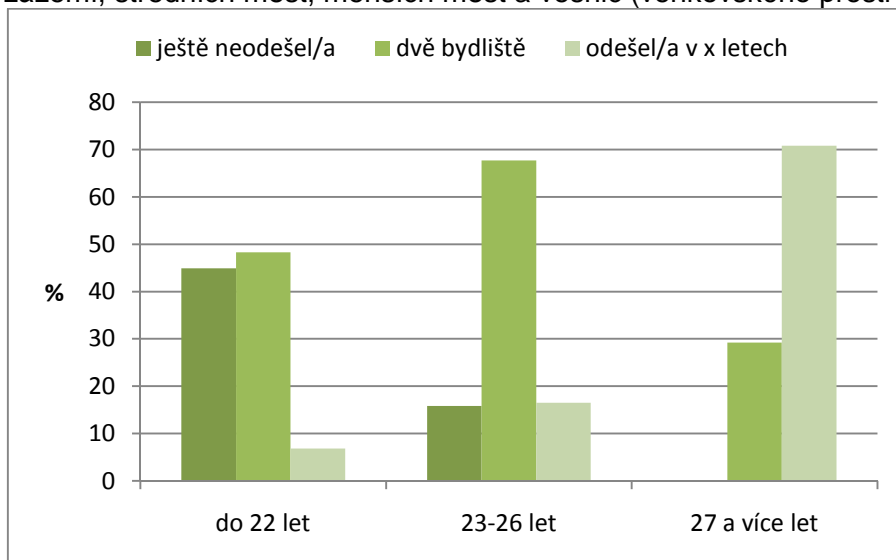
Graf č. 22: Odchod od rodičů dle věkových skupin (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Další graf č. 23 je opět uvažován bez vlivu studentů pocházející z Prahy a jejího zázemí. Po 27. roce věku již ve zkoumaném vzorku není žádný student, který by žil u rodiny, aniž by pocházel z Prahy či jejího zázemí. Mezi prvními dvěma skupinami dochází k nárůstu podílu dvou bydlíšť, ve třetí skupině již dochází k jeho poklesu a nárůstu podílu studentů, kteří z domova odešli.

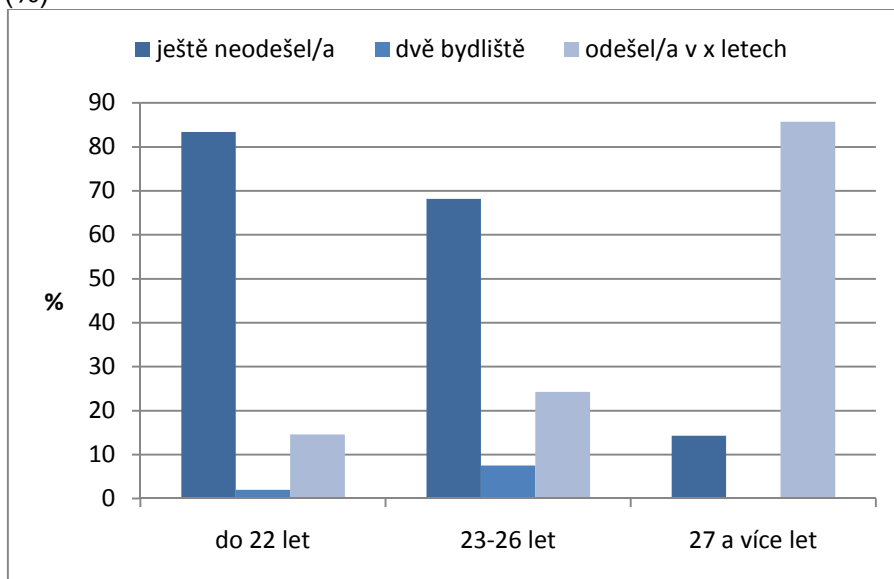
Graf č. 23: Odchod od rodičů dle věkových skupin studentů z velkoměst a jejich zázemí, středních měst, menších měst a vesnic (venkovského prostředí) (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

U studentů z Prahy a jejího zázemí je proces odchodu od rodičů odlišný. Studenti v prvních dvou kategoriích bydlí z velké části s rodiči. Situace je odlišná až u skupiny studentů 27 let a starší, kteří již z velké většiny z domova odešli a započali žít samostatně. Kategorie zjednodušeně formulovaná jako dvě bydliště se u této skupiny vyskytuje v malé míře, může se jednat například o bydlení u partnera/partnerky, které také může být považováno za druhé bydliště.

Graf č. 24: Odchod od rodičů dle věkových skupin studentů z Prahy a jejího zázemí (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

5. 4 Pracovní zkušenost a kritéria při výběru zaměstnání

Následující část se věnuje pracovnímu zapojení studentů a hodnocení kritérií při volbě zaměstnání.

5. 4. 1 Pracovní zkušenost

Pracovní zkušeností je v této práci míněna současná zaměstnanost studentů a typy úvazků, které studenti v různých stupních studia upřednostňují. Přestože studium bakalářského i magisterského stupně je poměrně časově náročné, studenti se snaží během studia získat pracovní zkušenost a samozřejmě i finance. Z tabulky č. 12 vyplývá, že nejvíce studentů využívá příležitostných brigád (42,6 %), podíl těchto studentů se téměř shoduje s výzkumem společnosti KPMG, kde tento úvazek označilo 40 % studentů. Výrazně vyšší jsou oproti jmenovanému výzkumu počty studentů pracujících na celý a částečný úvazek, neboť souhrnem činí 40 %, ve výzkumu KPMG se jedná o 27 % dotazovaných. Vysvětlením by mohlo být složení skupiny respondentů (např. dotazováni byli pouze studenti bakalářského a magisterského stupně), což ve výsledcích výzkumu nebylo blíže popsáno.

Tabulka č. 12: Typy pracovních úvazků

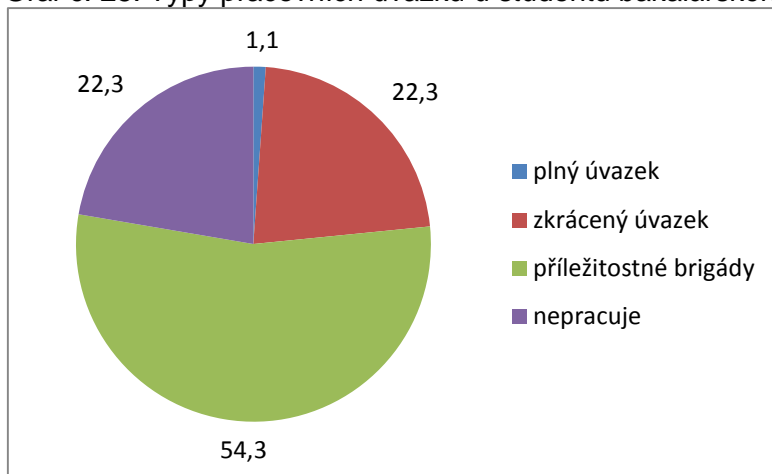
typ úvazku	počet studentů	relativní počet studentů (%)
plný úvazek	37	9,2
zkrácený úvazek	122	30,2
příležitostné brigády	172	42,6
bez práce	73	18,0
celkem	404	100

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Z následujících grafů vidíme, jak se mění rozložení typů úvazků právě během různých stupňů studia. Graf č. 27 ukazuje „vývoj“ vztahu se studovaným oborem.

Více než polovina studentů (54,3 %) bakalářského stupně využívá nabídek příležitostných brigád pravděpodobně z důvodů jejich časové nenáročnosti. Poměrně významný je ale i podíl studentů pracujících na zkrácený úvazek (22,3 %). V době dotazování nemělo žádnou práci 22,3 %.

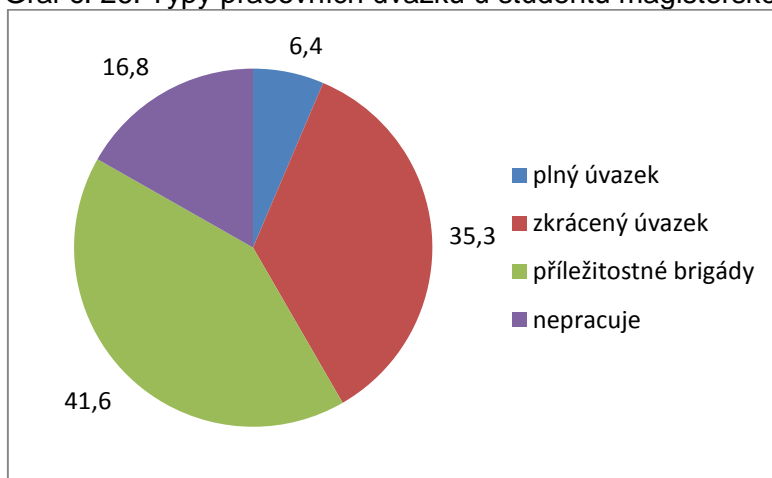
Graf č. 25: Typy pracovních úvazků u studentů bakalářského stupně studia (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

U studentů magisterského stupně pozorujeme oproti předešlé skupině vyšší podíl studentů, kteří pracují na zkrácený úvazek o téměř deset procentního bodu (35,3 %). V menší míře 41,6 % (oproti předešlé skupině) volí studenti příležitostné brigády. Více studentům se daří studium skloubit s plným pracovním úvazkem (6,4 %).

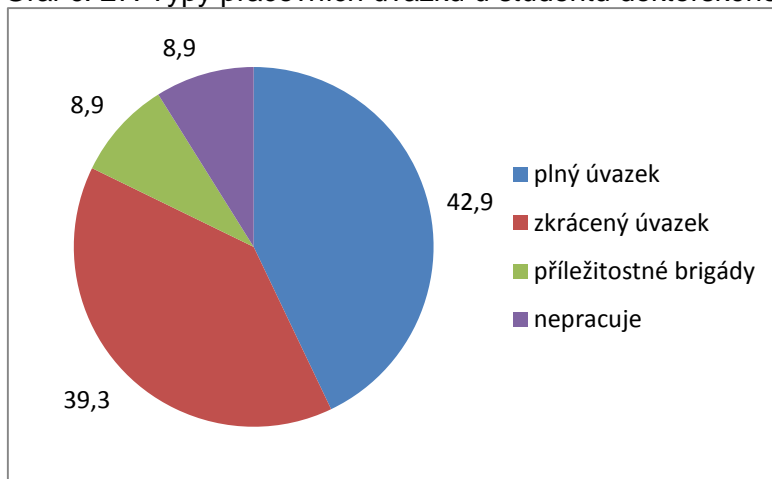
Graf č. 26: Typy pracovních úvazků u studentů magisterského stupně studia (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

U studentů doktorského stupně by bylo vhodnější odlišit studenty kombinované a prezenční formy studia, v této práci tak ale nebylo učiněno. Vzorek 57 respondentů není tak rozsáhlý jako u předešlých stupňů studia, což také snižuje jeho „reprezentativnost“. Na plný úvazek pracuje v této skupině studentů 42,9 %. Na zkrácený úvazek je zaměstnáno 39,3 % studentů. Stejně částečně studentů o velikosti 8,9 % v této době nejsou zaměstnáni nebo pracují formou příležitostných brigád.

Graf č. 27: Typy pracovních úvazků u studentů doktorského stupně studia (%)

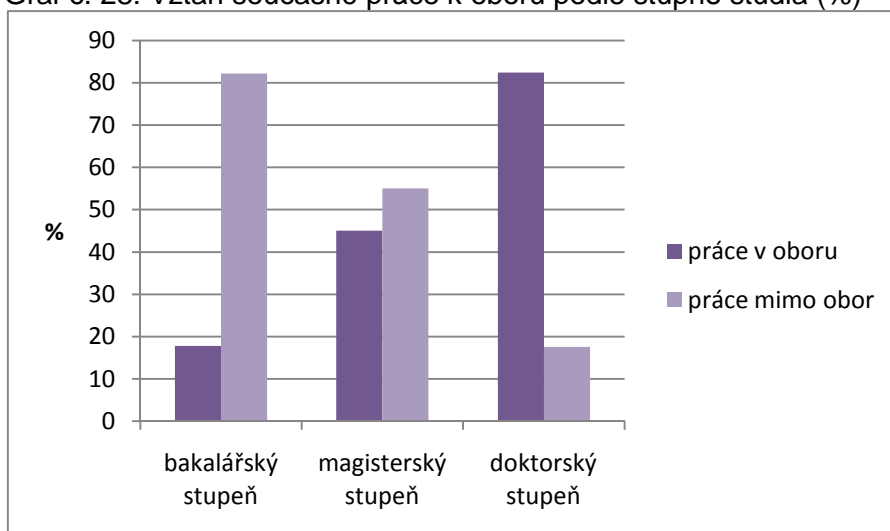

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Podotázka zjišťovala vztah této práce ke studovanému oboru, na výběr byly pouze varianty: *práce přímo souvisí nebo je blízká studovanému oboru; práce nesouvisí se studovaným oborem ani není jemu blízká*. Práci v oboru nebo příbuznou studovanému oboru označilo 36,8 % respondentů, což je oproti výzkumu společnosti KPMG, který uvádí 67 %, znatelně nižší podíl. Zkušenosti s prací mimo obor uvedlo 63,2 % respondentů. Příloha VII nám znázorňuje, kde studenti během studia pracují. Vysoce dominantní postavení má Praha, kterou za místo práce uvedlo 85 % studentů, kteří v současné době pracují.

Graf č. 28 nám vypovídá o vztahu práce a studovaného oboru v různých stupních studia. Z grafu vyplývá, že obzvláště během bakalářského studia (83,1 %) a z poměrně velké části i během magisterského studia (60,6 %) pracují studenti v zaměstnání, které nemá vazbu na jimi studovaný obor. V magisterském stupni je však již relativně vysoký podíl studentů, kterým se podařilo nalézt práci související s oborem (39,4 %), během doktorského studia je to již velká většina 82,4 %.

Graf č. 28: Vztah současné práce k oboru podle stupně studia (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

5. 4. 2 Hodnocení kritérií při výběru zaměstnání

Tato podkapitola se zabývá hodnocením kritérií při výběru budoucího zaměstnání, popřípadě zaměstnání současného u studentů, kteří již pracují. Respondenti byli podobně jako v předchozích otázkách vyzváni: „**Ohodnoťte důležitost aspektů podle, kterých se budete rozhodovat při výběru zaměstnání.**“

Pokud se zaměříme na hodnocení nejvyšším stupněm důležitosti, nejdůležitějšími kritérii jsou: *dobrá pracovní kolektiv, příjemné pracovní prostředí a blízkost práce studovanému oboru*. Platové ohodnocení označilo za velmi důležité „pouze“ 25,4 %, což je výrazně menší podíl studentů oproti výše jmenovanému výzkumu společnosti KPMG, kde jej nejvyšším stupně hodnotilo 69 % budoucích absolventů.

Tabulka č. 13: Pořadí kritérií při výběru zaměstnání dle hodnocení stupněm „velmi důležité“

1.	dobrá pracovní kolektiv	44,5 %
2.	příjemné pracovní prostředí	36,7 %
3.	práce blízká nebo přímo související se studovaným oborem	33,3 %
4.	zajímavá a odpovědná práce	29,9 %
5.	možnost dalšího sebevzdělávání	29,2 %
6.	možnost projevit vlastní iniciativu	27 %
7.	dostatek volného času pro soukromý život	25,8 %
8.	platové ohodnocení	25,4 %
9.	možnost kariérního postupu	17,9 %
10.	práce nenáročná na psychiku (bez stresu)	10,4 %
11.	benefity (příspěvky na jazyky a dovolené, služ. telefon,...)	6,2 %

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Po sloučení stupně „velmi důležité“ a „spíše důležité“ dojde ke změnám. První dvě příčky stále obsazuje *dobrý pracovní kolektiv a příjemné pracovní prostředí*, což umocňuje jejich důležitost. Na třetí příčku postoupil aspekt *platového hodnocení*.

Tabulka č. 14: Pořadí kritérií při výběru zaměstnání dle hodnocení stupni „velmi důležité“ a „spíše důležité“.

1.	dobrý pracovní kolektiv	91%
2.	příjemné pracovní prostředí	87,8 %
3.	platové ohodnocení	85,4 %
4.	možnost projevit vlastní iniciativu	84,1 %
5.	zajímavá a odpovědná práce	76,2 %
6.	práce blízká nebo přímo související se studovaným oborem	76,1 %
7.	dostatek volného času pro soukromý život	74,4 %
8.	možnost dalšího sebevzdělávání	70,7 %
9.	možnost kariérního postupu	65,4 %
10.	práce nenáročná na psychiku (bez stresu)	51,7 %
11.	benefity (příspěvky na jazyky a dovolené, služ. telefon,..)	36,8 %

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Kritéria při výběru zaměstnání pravděpodobně nejsou neměnná, vytváří se v průběhu života, a to především díky zvyšující se pracovní zkušenosti. Odráží se v nich pravděpodobně věk, zkušenosti, ale také například povahové rysy.

5. 4. 2. 1 Hodnocení kritérií při výběru zaměstnání podle pohlaví

Nejrozdílnější hodnocení pozorujeme u faktoru *práce nenáročná na psychiku (bez stresu)*, který je pro ženy o 13,4 procentního bodu důležitější. To se shoduje s výsledky výzkumu pracovních kritérií provedeného v Nizozemsku, který poukazuje na větší vazbu hodnocení žen na instrumentální hodnoty, mezi které psychická nenáročnost práce patří (Vinken 2007). Relativní shoda mezi muži a ženami panuje v hodnocení faktorů: *možnost projevit vlastní iniciativu a zajímavá a odpovědná práce*. Mezi ženami je na pomyslném prvním místě *dobrý pracovní kolektiv* (95,6 %), v počtu hodnocení mužů se jedná o faktor *zajímavá a odpovědná práce* (86,8 %).

5. 4. 2. 2 Hodnocení kritérií při výběru zaměstnání podle stupně studia

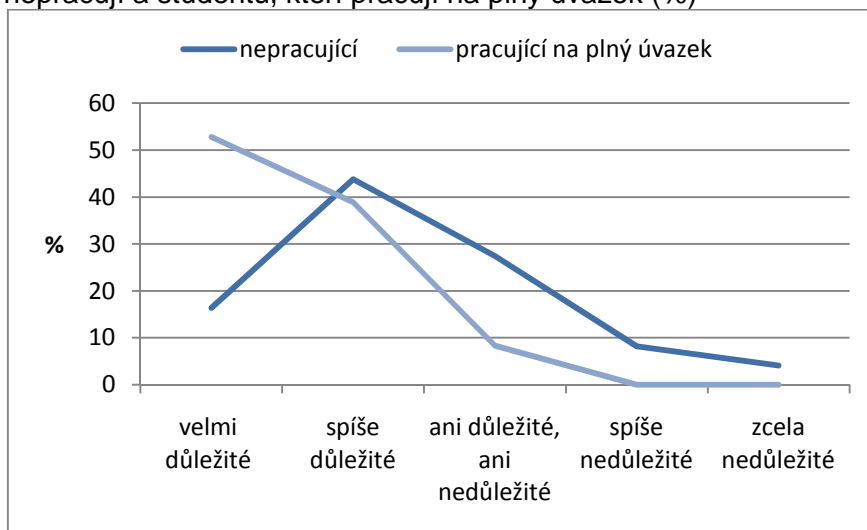
U studentů bakalářského a doktorského stupně studia panuje shoda na přiřazování vysoké důležitosti kritériu *pracovní kolektiv*, za velmi a spíše důležité jej označilo 93,1 % studentů bakalářského a 92,6 % studentů doktorského stupně. U studentů doktorského stupně je však ještě ve větší míře hodnoceno jako velmi a spíše důležité kritérium *zajímavá a odpovědná práce*, a to u 94,4 % studentů.

Nejvíce rozdílným hodnocením pozorujeme (podobně jako u hodnocení podle pracovní zkušenosti) u kritéria *možnosti projevit vlastní iniciativu*, která je u studentů dokoroského stupně o 15,6 procentního bodu vyšší.

5. 4. 2. 3 Hodnocení kritérií při výběru zaměstnání podle pracovní zkušenosti

Pravděpodobně nejvýznamějším faktorem v utváření kritérií při výběru zaměstnání je samotná pracovní zkušenost. Nedostatkem tohoto výzkumu je neznalost předchozích pracovních zkušeností, neboť jsou zde mapovány pouze ty současné. Pokud porovnááme odpovědi respondentů, kteří v současné době nepracují a těch, kteří pracují na plný úvazek, zjišťujeme následující: nejvíce odlišné hodnocení pozorujeme u faktoru: *možnost projevit vlastní iniciativu*, a to o 31,4 procentního bodu. Větší důležitost tomuto faktoru přiznávají studenti, kteří již pracují na plný úvazek. Pokud bychom brali jako fakt skutečnost, že studenti, kteří nepracují na žádný z nabízených úvazků v současné době, nepracovali ani v minulosti, mohli bychom říci, že se vzrůstající pracovní zkušeností roste potřeba projevit své dovednosti a iniciativu. Dalším vysokým rozdílem se vyznačuje faktor další sebevzdělávání, kteří považují za důležité více studenti, kteří pracují na plný úvazek, oproti studentům, kteří nepracují (o 22,2 procentního bodu).

Graf č. 29: Hodnocení faktoru možnost projevit vlastní iniciativu u studentů, kteří nepracují a studentů, kteří pracují na plný úvazek (%)

Zdroj: vlastní šetření, 2010

5. 4. 3 Faktorová analýza kritérií při výběru zaměstnání

I v podkapitole věnující hodnocení faktorů při výběru zaměstnání bylo použito faktorové analýzy, jež nám umožňuje nahradit soubor mnoha proměnných několika komplexními faktory. Pro zjištění závislosti mezi hodnocením jednotlivých

kritérií bylo použito korelační matice. Vyplyvá z ní, že nejtěsnější závislost v hodnocení sledujeme mezi kritérii *příjemné pracovní prostředí* a *dobrý pracovní kolektiv*, které spolu nepochybně souvisí. Závislost pozorujeme také u hodnocení faktorů *možnost kariérního růstu* a *platové ohodnocení*, jež jsou zajisté spolu spjaty. Provázené jsou také faktory *práce nenáročná na psychiku* a *dostatek volného času pro soukromý život*. Závislost hodnocení sledujeme také mezi pracovními *benefity* a *možností dalšího sebevzdělávání*, které je také určitým typem benefitu. Další závislosti v hodnocení jsou patrné v tabulce č. 15.

Tabulka č. 15: Korelační matice kritérií

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11
F1	1,000	0,077	0,409	-0,029	-0,112	0,226	0,122	0,234	0,272	0,283	0,110
F2	0,077	1,000	-0,013	0,078	0,128	0,251	0,045	0,288	0,121	-0,012	0,018
F3	0,409	-0,013	1,000	0,090	0,094	0,082	0,111	0,031	0,102	0,353	0,112
F4	-0,029	0,078	0,090	1,000	0,420	0,004	0,273	0,013	-0,042	0,261	0,229
F5	-0,112	0,128	0,094	0,420	1,000	0,189	0,333	0,109	0,140	0,163	0,260
F6	0,226	0,251	0,082	0,004	0,189	1,000	0,314	0,432	0,467	0,059	0,193
F7	0,122	0,045	0,111	0,273	0,333	0,314	1,000	0,310	0,322	0,286	0,534
F8	0,234	0,288	0,031	0,013	0,109	0,432	0,310	1,000	0,461	0,276	0,249
F9	0,272	0,121	0,102	-0,042	0,140	0,467	0,322	0,461	1,000	0,164	0,261
F10	0,283	-0,012	0,353	0,261	0,163	0,059	0,286	0,276	0,164	1,000	0,353
F11	0,110	0,018	0,112	0,229	0,260	0,193	0,534	0,249	0,261	0,353	1,000

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Poznámka: F1 – možnost kariérního postupu, F2 – práce blízká studovanému oboru, F3 – platové ohodnocení, F4 – práce nenáročná na psychiku (bez stresu), F5 – dostatek volného času pro soukromý život, F6 – možnost projevit vlastní iniciativu, F7 – příjemné pracovní prostředí, F8 – možnost dalšího sebevzdělávání, F9 – zajímavá a odpovědná práce, F10 – benefity (příspěvky na jazyky a dovolené, služ. telefon,...), F11 – dobrý pracovní kolektiv

Hodnotu vlastního čísla větší než jedna (což je dle již zmiňovaného Kaiserova pravidla podmínka výběru faktorů) mají faktory 4, jedná se tedy o nejsilnější faktory, se kterými je dále pracováno. Tyto faktory dohromady objasňují 65 % původní informace.

Tabulka č. 16: Podíl komplexních faktorů z celkového rozptylu (%)

Komplexní faktor	I	II	III	IV
Podíl z celkového rozptylu (%)	21,2	15,8	15,3	12,8

Zdroj: vlastní výpočet, 2010

Všech 11 zmiňovaných proměnných by bylo možné zredukovat a nahradit novými komplexními faktory. První faktor (I), jenž byl nazván „komplex aspektů, jenž má pozitivní dopad na profesní rozvoj jedince“, je sycen dílčími atributy: *možnost*

projevit vlastní iniciativu, možnost dalšího vzdělávání, zajímavá a odpovědná práce, ale také práce blízka studovanému oboru. Společný faktor (II) sytí také práce nenáročná na psychiku a dostatek času pro soukromý život. Byl nazván „komplex faktorů, které mají pozitivní dopad na soukromý život“, neboť je pravděpodobné, že mají pozitivní vliv na psychiku. Třetím faktorem (III), který je sytěn kritérii: platové ohodnocení, různé druhy pracovních benefitů a zároveň možnost kariérního postupu, byl pojmenován „komplex materiálních hodnot“. Možnost kariérního postupu sice není přímo materiální hodnotou, ale souvisí úzce se zvýšením platového ohodnocení. Posledním faktorem (IV) je komplex kritérií zahrnující příjemné prostředí na pracovišti, jenž pramení z příjemného pracovního prostředí a dobrého kolektivu. Sloupec komunality vyjadřuje podíl variability proměnných, která je vysvětlena společnými faktory.

Tabulka č. 17: Rotovaná matice faktorových zátěží

Proměnné	Faktorové zátěže				Komunality
	1	2	3	4	
možnost kariérního postupu	,304	-,205	,746	-,034	,691
práce blízka studovanému oboru	,482	,359	,007	-,225	,752
platové ohodnocení	-,035	,090	,827	-,004	,693
práce nenáročná na psychiku (bez stresu)	-,123	,802	,130	,093	,684
dostatek volného času pro soukromý život	,144	,770	-,053	,112	,629
možnost projevit vlastní iniciativu	,773	,068	,034	-,007	,604
příjemné pracovní prostředí	,411	,376	,062	,593	,665
možnost dalšího sebevzdělávání	,758	,054	,118	,068	,596
zajímavá a odpovědná práce	,736	-,088	,112	,243	,622
benefity (příspěvky na jazyky a dovolené, služ. telefon,..)	,081	,272	,617	,353	,586
dobry pracovní kolektiv	,289	,313	,110	,667	,639

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

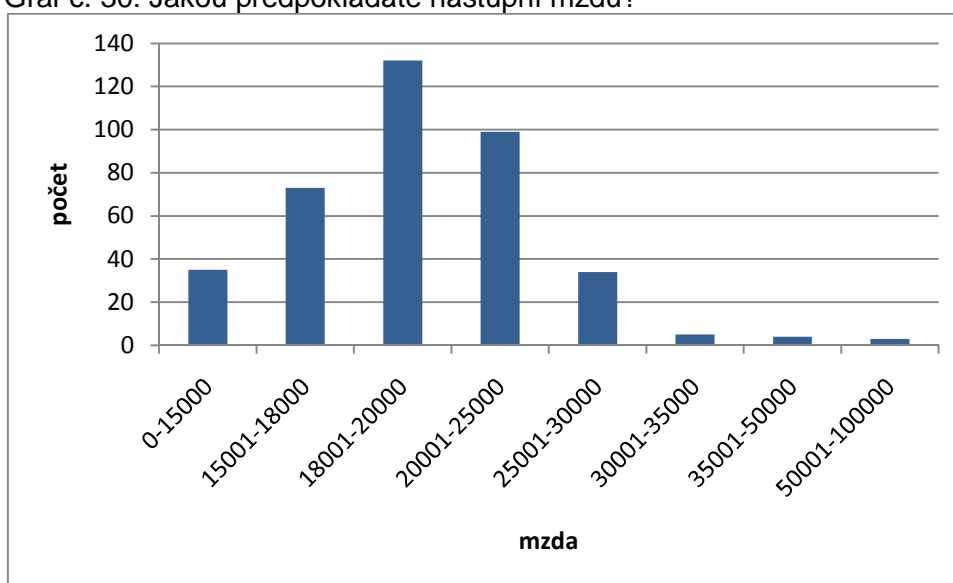
a Rotation converged in 21 iterations.

Zdroj: vlastní výpočet, 2010

5. 4. 4 Finanční ohodnocení

Poslední otázkou ve výzkumu byl dotaz: „**Jakou předpokládáte nástupní mzdu ve vašem zaměstnání po zakončení studia na vysoké škole?**“ Pro studenty doktorského studia byl dotaz z důvodu jejich předpokládané pracovní zkušenosti pozměněn: „**Jakou byste předpokládali nástupní mzdu, pokud byste se nyní ucházeli o práci na plný úvazek?**“ Průměrná mzda, kterou by studenti předpokládali je 21 815 Kč, nejčastější udávaná hodnota (modus) je 20 000 Kč, kterou uvedlo 127 studentů (31,4 %), druhým nejčastějším očekávaným platem bylo 25 000 Kč, kterou uvedlo 70 studentů (17,3 %). Následující graf popisuje počty studentů ve stanovených platových kategoriích.

Graf č. 30: Jakou předpokládáte nástupní mzdu?

Zdroj: vlastní šetření, 2010

Při porovnávání požadované mzdy u mužů a žen sledujeme předpokládané „podhodnocování“ žen. Průměrná hrubá mzda, kterou by požadovaly ženy, činí 20 810 Kč, oproti tomu u mužů se jedná o 22 860 Kč. Důvodem by mohla být platová nerovnost, která obecně, v některých oborech pravděpodobně trvá. (viz např. práce Sociologického ústavu AV ČR, výzkumy CVVM aj.).

6. Závěr

Práce si klade za cíl zmapovat určité rysy prostorové a sociální mobility vysokoškolských studentů. Prostorovou mobilitu zde pozorujeme z několika hledisek. Reálnou prostorovou mobilitou je příchod mimopražských studentů do Prahy za studiem, tou potenciální je vize budoucnosti a s ní spojené preference a atraktivita míst pro život. Sociální mobilita je zde zachycena v samotném počátku, neboť studenti většinou teprve vstupují na začátek pracovní kariéry. Hlavním cílem práce je tedy zjistit představy mladých lidí o budoucím životě. Dotazovány jsou především preference ideálního bydlení a faktory jej podmiňující, druhou zkoumanou oblastí je výběr zaměstnání a kritéria, která jej ovlivňují. Je třeba opětně připomenout, že se jedná o skupinu mladých lidí, která je již výběrem studovaného oboru specifická, práce si tedy neklade za cíl sledovat obecné trendy ve společnosti.

Výzkum byl proveden mezi studenty bakalářského, magisterského a doktorského stupně studia oboru geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Data byla získána pomocí dotazníkového šetření, které bylo provedeno formou elektronického dotazování zaslaného na přímo zvolené kontakty (nejedná se tedy o formu anketního šetření). Vyplnění dotazníků se tak stalo pohodlným a časově nenáročným, což potvrzuje relativně vysoká návratnost 57 %. Následně byla provedena kvantitativní analýza.

Prostředí, ve kterém studenti bydlí během studia, je různé a jeho výběr pravděpodobně podmiňuje mnoho faktorů. V této práci byly pozorovány rozdíly mezi různými věkovými skupinami. Mladší studenti (do 22 let) bydlí z velké části na vysokoškolské koleji nebo u rodičů. Podíl studentů bydlících v těchto dvou prostředích je již významně nižší u kategorie studentů starých 23 až 26 let. Vyšší podíl z nich oproti první skupině využívá nabídek podnájmu či pronájmu. Skupina studentů starších 27 let bydlí z velké části v podnájmu či pronájmu, až polovina z nich pak bydlí již ve vlastním bytě nebo domě. Rozdíly pozorujeme také u studentů v různých partnerských stavech, neboť studenti, kteří již mají stálého partnera, vyhledávají ve větší míře bydlení v podnájmu či pronájmu. U studentů, kteří jsou již v manželském svazku, výrazně dominuje vlastní bydlení. Zda za vrůstající potřebou soukromí stojí spíše rostoucí věk nebo zmiňovaný partnerský stav by bylo možné konstatovat po podrobnější analýze. Podobné tendence pozorujeme při sledování skutečnosti, s kým studenti bydlí. U nejmladší skupiny výrazně dominují členové základní rodiny. U skupiny studentů stáří 23 až 26 let jsou relativně rovnoměrně zastoupené kategorie: člen/členové základní rodiny,

partner/partnerka a přátelé. Bydlení skupiny studentů starších 27 let poukazuje u mnohých na vstup do další fáze životního cyklu, neboť více než polovina respondentů v této kategorii bydlí s partnerem/partnerkou nebo manželem/manželkou. Hypotéza, která vycházela z předpokladu, že jedinci v různých fázích životního cyklu preferují různé typy bydlení (např. Speare, Goldscheider 1987), se potvrdila. Které faktory a jakou měrou diferenciaci současného bydlení během studia podmiňují, by bylo možné zjistit podrobnějšími analýzami.

Mezi respondenty byl tak jako v několika předešlých výzkumech (např. Drbohlav 1992, Wernerová 2006, Labajová 2010) potvrzen vliv tzv. neighbourhood efektu, neboť významná část respondentů by jako „ideální“ pro svůj budoucí život volila stejnou kategorii jako tu, ze které pocházejí. Nejsilněji se tento efekt projevil u kategorie zázemí Prahy, které by v budoucnu opět volilo 71,4 %. Naopak nejslaběji byl tento jev pozorován u kategorie menšího města (do 20 tis. obyvatel), kterou by jako ideální pro svůj budoucí život volilo 38,9 % obyvatel, kteří z menšího města pocházejí. Pokud tyto volby „očistíme“ od výše zmiňovaného efektu, tudíž zkoumáme-li preference lidí, kteří by svůj život chtěli trávit v jiné sídelní kategorii, než ze které pocházejí, zjistíme, že nejpreferovanější kategorií je zázemí hlavního města následovaná zázemím velkých měst. Tím je potvrzena hypotéza, která předpokládala, že respondenti budou preferovat oblasti v dosahu socioekonomických a kulturních výhod urbánního prostředí, a zároveň touží po těsnějším kontaktu s přírodou. Můžeme tedy i v budoucnu předpokládat pokračující trend suburbanizačních procesů, jehož projevy pozorujeme v České republice zhruba od 90. let.

S preferovanou kategorií úzce souvisí přiřkládání důležitosti faktorům, podle kterých se respondenti o místě svého budoucího bydliště budou rozhodovat. Při hodnocení faktorů z dlouhodobého hlediska (které bylo v této práci podrobněji zkoumáno) má dominantní postavení faktor pracovního uplatnění, který ohodnotilo za „velmi důležitý“ a „spíše důležitý“ 97,1 % respondentů. Hned na druhém místě v počtu hodnocení se umístilo zdravé životní prostředí, které těmito stupni ohodnotilo 90,2 % respondentů. Takto vysoké přiřkládání důležitosti potvrzuje hypotézu, která předpokládala „ekologizaci“ myšlení těchto mladých lidí, jejíž trend je dlouhodobě pozorován (Drbohlav 1990a). Relativně nízké hodnocení faktoru blízkost rodiny oproti ostatním faktorům by mohlo poukazovat na procesy individualizace a modernizace rodiny, „*kdy je stále větší důraz kladen na individuum*

a kdy tradiční formy sociálního života zakládající sociální kohezi mizí či prodělávají zásadní změny“ (Dudová, Vohlídalová 2005).

Při výběru bydlení okamžitě po ukončení vysoké školy je pro velkou většinu respondentů rozhodující pracovní uplatnění, úroveň mezd v lokalitě a dostupné bydlení. Pro výběr bydlení z dlouhodobého hlediska však získávají rozhodující postavení i jiné faktory. Až 92,2 % respondentů považuje za „velmi“ a „spíše důležité“ zdravé životní prostředí, klidné a tiché prostředí hodnotilo stejnými stupni 82,1 %. Třetím faktorem, který je také hodnocen vyšší měrou důležitosti z dlouhodobého hlediska (oproti předpokládanému hodnocení po ukončení VŠ) je dostupnost služeb a občanská vybavenost (škola, obchod, lékař,...). Výrazně vyšší hodnocení těchto atributů je pravděpodobně spojeno s předpokládaným uzavřením manželstvím a založením rodiny. Při srovnání hodnocení zmiňovaných atribut podle pohlaví se potvrzuje hypotéza silnější orientace žen na sociální zázemí, neboť faktor blízkost rodiny hodnotilo nejvyššími stupni o 21,5 procentního bodu více žen než mužů. Porovnání bylo provedeno také u různých věkových skupin, kdy největší rozdíl mezi krajními skupinami (studenti do 22 let včetně a studenti ve věku starší 27 let včetně) byl pozorován u faktoru úroveň mezd. Vysvětlení tkví pravděpodobně v již nabyté praxi starších studentů, kteří by se z tohoto důvodu o výši mezd již nemuseli obávat. Poslední typ komparace byl proveden dle místa původního bydliště respondenta neboli místa, kde dlouhodoběji žil před nástupem na vysokou školu (respondenti z Prahy versus respondenti z venkovského prostředí). Zde bylo pozorováno přikládání důležitosti výhodám „svého“ prostředí neboli studenti z venkovského prostředí více preferovali faktory typické pro většinu venkovských prostředí (zdravé životní prostředí, klidné a tiché prostředí), studenti z města přikládali větší míru důležitosti faktorům charakteristickým spíše pro urbánní prostředí (dostupnost služeb a občanská vybavenost, dopravní dostupnost, možnosti volného času, kulturní vyžití). Což může být interpretováno jako zvyk na určité životní podmínky a jejich požadování i v budoucnu.

Vize blízké budoucnosti po ukončení vysoké školy je pro mnohé studenty bakalářského a magisterského stupně stále nejasná. Jedna z hypotéz předpokládala, že mladší studenti budou ve větší míře preferovat volbu návratu „domů“ (z důvodů větší míry spjatosti a většího počtu sociálních kontaktů) po ukončení vysoké školy, to se však nepotvrdilo. Mladí lidé jsou velmi flexibilní skupina, jež se rychle přizpůsobuje a je schopna se rychle adaptovat a využívat výhod, které hlavní město nabízí.

Sledován byl také proces odchodu od rodičů včetně důvodů, kvůli kterým studenti své původní místo bydliště opustili či v budoucnu opustí. Studenti, kteří již z domova odešli, tak učinili v průměru ve 22 letech. Proces odchodu se však liší podle polohy respondentova bydliště. Prokázán je odlišný průběh u studentů pocházejících z Prahy a jejího zázemí a ostatních sídelních kategorií. Studenti, kteří pocházejí z Prahy a jejího zázemí bydlí s rodiči do pozdějšího věku. Jedním z důvodů může být například skutečnost, že je to pro rodiče i jejich potomky finančně výhodné. Studenti z ostatních kategorií (velkoměsto, zázemí velkoměsta, středně velké město, malé město a vesnice (venkovské prostředí)) odcházejí od rodičů sice dříve, často ale bydlení při studiu považují za své „druhé“ bydliště a život v tomto prostředí prozatím nespojují s odchodem od rodičů. To se ovšem mění s přibývajícím věkem, kdy ve skupině respondentů starších 27 let opustilo domov více než 70 %.

Dotazovány byly také důvody předpokládaného odchodu z místa původního bydliště. Předpokládaná hypotéza, že studenti tak činí především z důvodů obav z nenalezení kvalifikované práce, která bude požadovaně finančně ohodnocená, se potvrdila. Pracovní uplatnění tak potvrzuje svou hlavní úlohu při výběru místa pro budoucí život. Mezi dalšími důvody byly zjištěny následování partnera či potřeba kulturního vyžití. Častým důvodem je potřeba osamostatnit se. Faktor rodiny, který byl ve výzkumech (např. Feijten a kol., 2007) prokázán jako důvod návratu do lokality původního bydliště, zde u některých studentů vystupuje v opačné roli – tedy důvod z místa odejít, neboť tito lidé cítí potřebu se osamostatnit od rodičů, tzv. postavit se na vlastní nohy.

Druhou zkoumanou oblastí byla oblast výběru zaměstnání. Jedná se o aktuální téma nejen pro studenty, ale také pro významnou část společnosti. Postavení absolventů vysokých škol se rychle mění. Z několika analýz z poslední doby vyplývá, že *„výhody, které přináší vysokoškolský diplom, jsou závislé na tom, jak vysoký podíl vysokoškoláků je v dospělé populaci zastoupen, jak rozsáhlé jsou požadavky trhu práce na vysokoškolské vzdělání a jaké je vlastně celkové nastavení ekonomiky každé země a fungování jejího pracovního trhu“* (Koucký, Zelenka 2009, str. 6). Zvýhodnění jsou ti ze studentů, kteří již během studia pracovali a to nejlépe ve svém oboru. Studentů, kteří se zúčastnili tohoto šetření, pracuje na různý typ úvazku v současné době 82 %. Typy úvazků se během studia mění, pravděpodobně díky různé časové náročnosti studia. U bakalářského oboru dominují příležitostné brigády, během magisterského studia využívá většina studentů příležitostné brigády nebo zkrácené úvazky, studenti doktorského studia již

téměř z poloviny pracují na plný úvazek. Mění se také vztah této práce ke studovanému oboru. U bakalářských studentů je příbuznost práce k oboru spíše výjimečná, u studentů doktorského studia je zaměstnání již u velké většiny studentů k oboru blízké. Při hodnocení kritérií pro výběr budoucího zaměstnání se na prvních příčkách (při sloučení hodnocení stupni „spíše důležité“ a „velmi důležité“) umístila kritéria: dobrý pracovní kolektiv a příjemné pracovní prostředí. Třetí v pořadí se umístilo platové ohodnocení, které ovšem za velmi důležité považuje pouze čtvrtina studentů. Naopak nejméně studentů přikládalo důležitost pracovním benefitům (příspěvky na jazyky a dovolené, služ. telefon,...) a nenáročnosti na psychiku, kterou tímto stupněm hodnotily ve větší míře ženy než muži. Mezi skupinami rozdělených dle stupně studia nebo dle stupně pracovní zkušenosti panovaly největší rozdíly při hodnocení kritéria možnosti projevit vlastní iniciativu, kterého si váží ve větší míře studenti, kteří již pracují. Posledním dotaz se zabýval zjišťováním předpokládané platové nerovnosti, na kterou poukazují některé výzkumy (CVVM, SoÚ AV). Ženy si svůj plat představovaly v průměru o dva tisíce nižší než muži, tudíž i tato hypotéza se potvrdila.

Výzkum se snažil poukázat na provázanost významných současných i budoucích oblastí seberealizace v životě mladých lidí: výběru bydlení a práce. Jedná se o velmi flexibilní skupinu, která z velké části není „zatížena“ vlastnictvím bydlení či pracovními a jinými závazky, což zvyšuje její možnosti prostorové mobility. Vzhledem k tomu, že se jedná o relativně stejnorodou skupinu, přínosné by bylo provést srovnání regionálních a sídelních preferencí se skupinami odlišných charakteristik (například vzdělanostních, věkových a dalších). Uplatnění absolventů v budoucnosti záleží mimo jejich vlastních schopností také na vývoji poměru počtu kvalifikovaných pracovních míst a počtu čerstvých absolventů. Otázkou zůstává a pravděpodobně i zůstane, do jaké míry se studentům jejich představy podaří naplnit.

7. Seznam literatury a použitých zdrojů

7.1 Seznam literatury

BERNARD, J. (2006): Sociální integrace přistěhovalců z velkoměsta na vesnici v České republice a v Rakousku. Sociologický časopis, 42, č. 4, str. 741–760.

ČERMÁK, Z. (2005): Migrace a suburbanizační procesy v České republice. Demografie, 47, č. 3, str. 169–176.

ČERVOVÁ, L. (2008): SPSS Base 16. Datový soubor a práce s výstupy. Centrum výuky SPSS, Praha, 180 str.

DISMAN, M. (2007): Jak se vyrábí sociologická znalost. Univerzita Karlova v Praze, Praha, s. 374.

DOWNS R., M., STEA D. (eds.) (1973): Image and environment: cognitive mapping and spatial behavior. Aldine, Chicago, s. 439.

DRBOHLAV, D. (1990a): Důvody regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva ČR. Sborník ČGS, 95, č. 1, str. 13–29.

DRBOHLAV, D. (1990b): Město a venkov v preferencích pražských středoškoláků. In: Problémy rozvoje venkovského osídlení malých a středně velkých měst Československa a jejich demografické struktury. Ryšavý, Z. (Editor). Praha, VÚVA, Česká demografická společnost při ČSAV, str. 61–66.

DRBOHLAV, D. (1991): Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost. Sborník ČGS, 96, č. 3, str. 163–176.

DRBOHLAV, D. (1992): Subjektivní atraktivita území (vyjádřena preferencemi k trvalému bydlení). Nепublikovaná studie – rukopis.

DRBOHLAV, D. (1992): Ideální místo bydliště. Sociologické aktuality, podzim 1992. Praha, Sociologický Ústav ČSAV.

DRBOHLAV, D. (1993): Behaviorální přístup v geografii. In: Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Sýkora, L. (eds.). Praha, Přírodovědecká fakulta UK, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, str. 30–41.

DRBOHLAV, D. (1995): Behaviorální geografie aneb snaha více poznat a porozumět chování člověka v prostoru a čase. In: Otázky geografie 3. Gardavský, V., (ed). Praha, Česká geografická společnost, str. 5–23.

- DUDOVÁ, R., VOHLÍDALOVÁ, M. (2005): Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. Oddělení Gender & sociologie Sociologického ústavu AV ČR. Dostupný z WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901>, 16.8.2010
- FEIJTEN, P., HOOIMEIER, P., MULDER, C. (2008): Residential Experience and Residential Environment Choice over the Life-course. *Urban Studies*, 45, str. 141–162.
- GOLLEDGE, R. G., STIMSON, R., J. (1987): *Analytical Behavioral Geography*. New York, Croom Helm Ltd., 345 str.
- GOULD, P. (1973): On mental maps. In Downs R. M., Stea D. (eds.) *Image and environment: cognitive mapping and spatial behavior*. Aldine, Chicago, 439 str.
- GOULD, P. WHITE, R. (1968): The mental map of British school leavers. *Regional Studies*, č. 2, s. 161–182
- GOULD, P. WHITE, R. (1974): *Mental maps*, Penguin books, Baltimore, 199 str.
- HAMPL, M., KÜHNL, K. (1993): Migratory trends in former Czechoslovakia. *Acta Universitatis Carolinae*, č. 1, str. 53–71.
- HAMPLOVÁ, D., ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G. (eds.) (2006): *Životní cyklus – sociologické a demografické perspektivy*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 307 str.
- HRDLIČKA, M. (1983): Preference sídelních prostorů Čech. *Demografie*, 25, č. 1, str. 48-58.
- HYNEK, A., HYNKOVÁ, J. (1979): Prostorová percepce životního prostředí města Boskovic a okolí ve výchově a péči o životní prostředí. *Sborník ČSGS*, 79. č. 4., str. 287–299.
- CHALOUPKOVÁ, J. (2009): Rodinné a pracovní dráhy mladých: holistická perspektiva. *Sociologické studie*, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 119 str.
- CHORVÁT, I. (2006): Rodinné vzťahy, väzby a perspektivy na pozadí procesu modernizácie In: *Životní cyklus – sociologické a demografické perspektivy*. Hamplová, D., Šalamounová, P., Šamanová, G. (eds.). Sociologický ústav AV ČR, Praha, 307 str.

ILLNER, M., VAJDOVÁ, Z. (1992): Územní preference obyvatel ČR – Praha a jih republiky jsou v čele žebříčku. Data & Fakta, č. 9, Sociologický ústav ČSAV, Praha str. 1–4.

IRA, V. (2001): Geografia času: prístup, základné koncepty a aplikácie. Geografický časopis, 53, 231–246.

JERÁBEK, M. (2003): Kde byste nejrady bydleli? Naše společnost 2003, CVVM Sociologický ústav AV ČR, Dostupný z WWW: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100238s_or30627.pdf, 15.7.2010.

JOHNSTON, R. a kol.(2009): The dictionary of Human Geography, Wiley & Blackwell. Singapoure, 1071 str.

KOTAČKA, L. (1972): Vývoj a formy urbanizace ve světle výzkumu preference sídel. VÚVA, Praha, 59. str.

KOTAČKA, L. (1973): Výzkum migrační motivace. VÚVA, Praha, 92 str.

KOTAČKA, L. (1974): Preference základních typů sídel. Rozbor výsledků průzkumu reprezentativního vzorku obyvatelstva ČSSR. VÚVA, Praha, 127 str.

KOUCKÝ, J., ZELENKA, M. (2009): Postavení vysokoškoláků a uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu 2009. Středisko vzdělávací politiky, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Dostupný z WWW: <http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Absolventi%20VS%202009%22Zprava%20Jan10.pdf>, 20.7.2010

KÜHNL, K. (1986): Regional differentiation of the age-specific motives migration in the Czech socialistic republic. Acta Universitatis Carolinae, č. 1, str. 3–28.

LABAJOVÁ, Z. (2010): Image krajských měst v Česku a jejich percepce vysokoškolskými studenty z moravských krajských měst. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 91 str.

LUX, M. a kol. (2003): Postoje k bydlení v ČR 2001. Dostupný z WWW: http://seb.soc.cas.cz/postoje2001/postoje2001_cz.htm#, 10.8.2010

LUX, M., SUNEKA, P., MIKESZOVÁ, M., VEČERNÍK, F. (2006): Analýza opatření bytové politiky směřující k podpoře flexibility práce v ČR. 1. díl, teoretický úvod. Sociologický ústav AV ČR. Dostupný z WWW:<http://seb.soc.cas.cz>, 12. 3. 2010

- LYNCH, K. (1960): Image of the city. MIT Press, Cambridge, 220 str.
- LYNCH, K. (2004): Obraz města. Bova Polygon, Praha, 224 str.
- McAULEY, W., NUTTY, CH. (1982): Residential Preferences and Moving Behavior: A Family life-cycle Analysis. Journal of Marriage and the Family, str. 301–309.
- MRKLASOVÁ, M. (1988): Migrační a sídelní preference ústeckých středoškoláků. Demografie č. 4, str. 323–328
- MULDER, C. (1991): Dynamic in short and long distance migration: age-specific motives. PDOD-paper č. 2, Amsterdam. 19 str.
- MUSIL, J. (1971): Sociologie bydlení. Nakladatelství svoboda, Praha. 301 s.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2008): Mobilita ve městě. Dostupný z WWW: http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=221&Itemid=189, 16.8.2010
- PAVLÍNEK, P. (1993): Anglo-americká geografie ve dvacátém století. In: Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Sýkora, L. (eds.). Praha, Přírodovědecká fakulta UK, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, str. 9–29.
- PERLÍN, R. (2003) Typologie venkova. In: Majerova, V. a kol. Český venkov 2003 – Situace před vstupem do EU. PEF ČZU, Praha, s. 113–119.
- PTÁČEK, P., TOUŠEK, V., POLÁŠEK, V. (2007): Regionální aspekty vnitřní migrace v České Republice v období 2001-2004. Český statistický úřad. Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/\\$File/vladimir_polasek1.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/$File/vladimir_polasek1.pdf), 2. 5. 2009.
- PRINZ, V. (2005): “Imagine migration” - the migration process and its destination Europe in the eyes of Tanzanian students. Stichproben. Wiener Zeitschrift für kritische Afrikastudien č. 8, 22 str.
- PRED, A. (1972): Behavior and location: Foundations for a geographic and dynamic location theory. Lund studies in geography. Ser. B: Human geography ; č. 27–28
- REMEŠOVÁ, M. (2007): Mentální mapy památek světového kulturního dědictví UNESCO v Česku. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 84 str.

SIWEK, T. (1988): Území Československa očima studentů geografie. Sborník ČSGS. č. 1, s. 31–37.

SKÁLOVÁ, H. (2008): Platová nerovnost, Gender studies. Dostupný z WWW: <http://www.rovneprilezitosti.cz/admin/upload/0a348316d1/8e4afe1cbe.pdf>, 4.8.2010

SMITS, J., MULDER, C., HOOIMEIER, P. (2002): Changing Gender Roles, Shifting Power Balance and Long-distance Migration. *Urban studies*, 40, č. 3, str. 603–613.

SPEARE, A., GOLDSCHIEDER, F. (1987): Effects of Marital Status Change on Residential Mobility. *Journal of Marriage and family*, 49, č. 2, str. 455–464.

SPIPKOVÁ, J. (2003): Nový fenomén nákupní centrum a model formování nákupního chování spotřebitelské populace v transformačním období. Sborník ČGS 108, č. 4, s. 33–44.

SPIPKOVÁ, J. (2005): Zahraniční firmy a jejich percepce regionů v ČR: statistická analýza, mentální mapy. In: Zelenka, J. (eds.): *Kognice 2005*. Sborník konference 12.-13. září 2005, Hradec Králové. Gaudeamus, Hradec Králové, s. 126–144.

SUNEGA, P., VAJDOVÁ, Z., ČERMÁK, D. (2002): Dráhy bydlení v ČR 1960–2001. Minulá, současná a budoucí stěhování občanů ČR ve výzkumu postojů k bydlení. Dostupný z WWW: http://seb.soc.cas.cz/postoje2001/prezentace/seb_vajdova_drahy.pdf, 16.8.2010

SOROKIN, P. (1959): Social mobility. Dostupný z WWW: <http://media.pfeiffer.edu/lridener/dss/Sorokin/SOCMOBLT.HTML>, 3.8.2010.

ŠAFR, J. (2003): Co je mobilita. In: *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Tuček, M. a kol., Sociologické nakladatelství, Praha, str. 309–334.

ŠAMANOVÁ, G. (2010): Hodnocení životních podmínek v místě bydliště. Naše společnost-projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění. CVVM Sociologický ústav AV ČR. Dostupný z WWW: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100921s_or100610.pdf, 13.7.2010.

ŠKOP, M. (2005): Statistická analýza přežívání s aplikací na proces odchodu od rodičů v České republice. Dizertační práce. Katedra demografie a geodemografie PŘF UK. Dostupný z WWW: <http://www.skop.cz/Sci/Dis1.0sec.pdf>, 10.7.2010.

ŠKOP, M. (2006): Odchod žen od rodičů v České republice. In: Životní cyklus – sociologické a demografické perspektivy. HAMPLOVÁ D., ŠALAMOUNOVÁ, ŠAMANOVÁ (eds.). Sociologický ústav AV ČR, Praha, 307 str.

TEMELOVÁ, J., OUŘEDNÍČEK, M. (2009): Problémy - Suburbanizace. Dostupný z WWW: <http://www.suburbanizace.cz/problemy.htm>, 16.8.2010

TUČEK, M. a kol. (2003): Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí. Sociologické nakladatelství, Praha, 428 str.

VAJDOVÁ, Z. (2003): Dráhy bydlení populace 18–54 let v době od roku 1960. In: Postoje k bydlení v ČR 2001. Dostupný z WWW: http://seb.soc.cas.cz/postoje2001/prezentace/seb_vajdova_drahy.pdf, 15.8.2010

VALENTA, O. (2009): Migrace vysokoškoláků mezi kraji České republiky. Demografie. 51, č. 1, s. 66–73.

VINKEN, H. (2007): New life course dynamics? Career orientation, work values and perception od Dutch youth. Nordic Journal of Youth Research, SAGE publication, str. 9–28.

WERNEROVÁ, M. (2006): Percepce atraktivity krajských měst v Česku na příkladu vysokoškolských studentů z Českých Budějovic a Ústí nad Labem. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 100 s.

WOLPERT, J. (1964): The Decision proces in spatial context. University of Annals of the Association of American Geographers, 54, č. 4, str. 537–558.

7. 2 Seznam použitých zdrojů

Český statistický úřad. Analýza regionálních rozdílů v ČR pro rok 2007. Praha 2007. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/publ/1370-07-pro_rok_2007, 16.8.2010.

Český statistický úřad. Sociální situace domácností v roce 2001. Praha 2003. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/3006-03>, 16.8.2010

Informační systém o uplatnění absolventů. Nezaměstnanost absolventů. Dostupný z WWW:

<http://www.infoabsolvent.cz/TematickyKatalog/SStranka.aspx?Fulltext=nezm%C4%>

9Bstnanost%20absolvent%C5%AF&CiloveSkupiny=6&KodStranky=5.1.04,
16.8.2010.

KPMG. Nadaní mladí lidé se chtějí v práci rozvíjet a růst. Dostupný z WWW:
http://www.marketingovenoviny.cz/index.php3?Action=View&ARTICLE_ID=7822,
16.8.2010.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Co mladí lidé očekávají od svého zaměstnání?
Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/7883>, 16.8.2010.

Zákoník práce. Dostupný z WWW: <http://www.zakonik-prace.com/>, 16.8.2010

8. Seznam tabulek a grafů

8.1 Seznam tabulek

- Tabulka č. 1 : Počty oslovených studentů a následná návratnost dotazníků
- Tabulka č. 2: Věkové skupiny
- Tabulka č. 3: Závislost preferované sídelní kategorie na místě původního bydliště
- Tabulka č. 4: V jakém prostředí si nejlépe dovedete představit svůj život z dlouhodobého hlediska?
- Tabulka č. 5: V jakém prostředí si nejlépe dovedete představit svůj život z dlouhodobého hlediska?
- Tabulka č. 6: Pořadí faktorů dle hodnocení stupněm „velmi důležité“
- Tabulka č. 7: Pořadí faktorů dle hodnocení stupněm „velmi důležité“ a „spíše důležité“
- Tabulka č. 8: Korelační matice faktorů preferencí
- Tabulka č. 9: Podíl komplexních faktorů z celkového rozptylu (%)
- Tabulka č. 10: Rotovaná matice faktorových zátěží
- Tabulka č. 11: V kolika letech jste odešel/odešla od rodičů?
- Tabulka č. 12: Typy pracovních úvazků
- Tabulka č. 13: Pořadí kritérií při výběru zaměstnání dle hodnocení „velmi důležité“
- Tabulka č. 14: Pořadí kritérií při výběru zaměstnání dle hodnocení „velmi důležité“ a „spíše důležité“
- Tabulka č. 15: Korelační matice kritérií
- Tabulka č. 16: Podíl komplexních faktorů z celkového rozptylu (%)
- Tabulka č. 17: Rotovaná matice faktorových zátěží
- Tabulka č. 31: Hodnocení kritérií při výběru zaměstnání stupněm „spíše nedůležité“ a „zcela nedůležité u studentů bakalářského a doktorského stupně studia (%)“

8. 2 Seznam grafů

- Graf č. 1: Porovnání věku při odchodu od rodičů a v té době nejvyššího dosaženého vzdělání
- Graf č. 2: Nejvyšší míra spokojenosti u vybraných oblastí života
- Graf č. 3: Nejvyšší míra nespokojenosti u vybraných oblastí života
- Graf č. 4: Věkové rozložení respondentů
- Graf č. 5 : Partnerský stav (%)
- Graf č. 6: Stupeň studia (%)
- Graf č. 7: Počty studentů z jednotlivých kategorií
- Graf č. 8: Kde bydlíte v současné době při studiu? (věková skupina do 22 let, 23–26 let a 27 a více let) (%)
- Graf č. 9: Kde bydlíte v současné době při studiu? (partnerský stav svobodný/á, bez stálého partnera, svobodný/á, stálý partner a vdaná/ženatý) (%)
- Graf č. 10: S kým bydlíte v současné době při studiu? (věková skupina do 22 let, 23–26 let a 27 a více let) (%)
- Graf č. 11: S kým bydlíte v současné době při studiu? (partnerský stav svobodný/á, bez stálého partnera, svobodný/á, stálý partner a vdaná/ženatý) (%)
- Graf č. 12: OKAMŽITĚ PO UKONČENÍ STUDIA VŠ budete pravděpodobně uvažovat o tom, že: (věková skupina do 22 let) (%)
- Graf č. 13: OKAMŽITĚ PO UKONČENÍ STUDIA VŠ budete pravděpodobně uvažovat o tom, že: (věková skupina nad 23-26 let)
- Graf č. 14: Hodnocení faktoru blízkost rodiny u mužů a žen (%)
- Graf č. 15: Hodnocení faktoru úroveň mezd u studentů mladších 22 let a starších 27 let (%)

- Graf č. 16: Hodnocení faktorů stupněm „velmi důležité“ u studentů pocházejících z Prahy a z vesnice (venkovského prostředí) (%)
- Graf č. 17: Hodnocení faktoru dostupnost služeb a občanské vybavenosti u studentů z Prahy a z vesnice (venkovského prostředí) (%)
- Graf č. 18: Hodnocení faktoru blízkost rodiny u studentů pocházejících z Prahy a z vesnice (venkovského prostředí) (%)
- Graf č. 19: Odchod od rodičů (%)
- Graf č. 20: Odchod od rodičů u studentů pocházejících z Prahy a jejího zázemí (%)
- Graf č. 21: Odchod od rodičů u studentů pocházejících z kategorií velkoměsta a jeho zázemí, středně velkého města, menšího města a vesnice (venkovského prostředí) (%)
- Graf č. 22: Odchod od rodičů dle věkových skupin (%)
- Graf č. 23: Odchod od rodičů dle věkových skupin studentů z velkoměst a jejich zázemí, středních měst, menších měst a vesnic (venkovského prostředí) (%)
- Graf č. 24: Odchod od rodičů dle věkových skupin studentů z Prahy a jejího zázemí (%)
- Graf č. 25: Typy pracovních úvazků u studentů bakalářského stupně studia (%)
- Graf č. 26: Typy pracovních úvazků u studentů magisterského stupně studia (%)
- Graf č. 27: Typy pracovních úvazků u studentů doktorského stupně studia (%)
- Graf č. 28: Vztah současné práce k oboru podle stupně studia (%)
- Graf č. 29: Hodnocení faktoru možnost projevit vlastní iniciativu u studentů, kteří nepracují a studentů, kteří pracují na plný úvazek (%)
- Graf č. 30: Jakou předpokládáte nástupní mzdu?

9. Seznam příloh

Příloha I: Dotazník pro šetření: Vysokoškolští studenti a jejich reálná a potenciální prostorová a sociální mobilita (na příkladu studentů geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy)

Příloha II: Hodnocení faktorů pro výběr budoucího místa bydliště (%)

Příloha III: Hodnocení kritérií při výběru zaměstnání (%)

Příloha IV: Hodnocení faktorů pro výběr budoucího místa bydliště a hodnocení kritérií při výběru zaměstnání (%)

Příloha V: Původní bydliště studentů (N = 404)

Příloha VI: Bydliště studentů při studiu (N = 404)

Příloha VII: Práce studentů při studiu (N = 404)

10. Přílohy